

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1979

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ διδακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου τυπώνονται ἀπό τόν Ὀργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

17417

Ψηφιοποιήθηκε ἀπό το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΠΙΛΟΓΗ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΗΛ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: ΕΥ. ΡΟΥΣΣΟΥ
ΒΑΣ. ΤΣΑΚΑΤΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1979

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.— Τί είναι η αρχαία ελληνική λυρική ποίηση;

Ἡ ἀρχαία ἑλληνική λυρική ποίηση, ὅπως φαίνεται καί ἀπό τό ἐπίθετο “λυρική”, ἔχει σχέση μέ τή “λύρα”, τό μουσικό ὄργανο. Αὐτό σημαίνει ὅτι στή λυρική ποίηση, ἀντίθετα ἀπό ὅ,τι συνέβαινε στήν ἐπική, τά ποιήματα ἦταν γραμμένα ὄχι μόνο γιά νά τά ἀκοῦν ἢ νά τά διαβάσουν, ἀλλά καί γιά νά τά τραγουδοῦν, νά τά συνοδεύουν μέ μουσικά ὄργανα, ἀκόμα καί νά τά χορεύουν, τουλάχιστο ὀρισμένα ἀπό αὐτά. Ἐπομένως ἕνας ἀρχαῖος Ἕλληνας λυρικός ποιητής ἦταν ὁ δημιουργός ὄχι μόνο τῶν ποιημάτων του ἀλλά συχνά καί τῆς μελωδίας καί τῆς χορογραφίας τους. Ὁ Ἔιδιος μπορούσε νά τραγουδᾷ τά ποιήματά του, νά τά παίζει σ' ἕνα μουσικό ὄργανο καί νά τά χορεύει. Ἀκόμα μπορούσε νά διδάξει τούς ἀνθρώπους πού θά τά τραγουδοῦσαν, θά τά ἔπαιζαν στά μουσικά ὄργανα καί θά τά χόρευαν. Ἄρα στήν ἀρχαία ἑλληνική λυρική ποίηση στίχοι, μουσική καί χορός ἀποτελοῦσαν ἐνότητα καί ἦταν γεννημένα ἀπό τήν ἴδια συγκίνηση, ἀπό τήν ψυχή ἐνός καλλιτέχνη.

Ἐνα σύγχρονο ποιητικό ἔργο μέ ἀξία, ὅταν μελοποιεῖται, ἔχει καί ὁμοιότητες καί διαφορές μέ τά ἀρχαῖα ἑλληνικά λυρικά ποιήματα. Ἡ κυριότερη ὁμοιότητα βρίσκεται στό γεγονός ὅτι καί στίς δύο περιπτώσεις ἀκοῦμε ὄχι ἀπλά στιχουργήματα ἀλλά ποιήματα μέ ἀνώτερη καλλιτεχνική ἀξία. Οἱ διαφορές ἀρχίζουν ἀπό τό γεγονός ὅτι στή σύγχρονή μας μελοποιημένη ποίηση ὁ ποιητής καί ὁ μουσικοσυνθέτης εἶναι δύο πρόσωπα, πού μπορεῖ νά εἶναι διαφορετικά ὄχι μόνο στήν ἰδιοσυγκρασία ἀλλά καί στήν ἡλικία καί στήν ἐποχή, ἀκόμα καί στήν κοινωνική τους θέση.

Ἀπό αὐτή τή σύνθετη ἐνότητα, ἐμεῖς σήμερα ξέρομε μόνο τούς στίχους. Τή μελωδία καί τά χορευτικά βήματα δέν πρόκειται νά τά μάθουμε ποτέ, γιατί χάθηκαν στήν ἀρχαιότητα. Ἀλλά καί ἀπό τό πλῆθος τῶν λυρικῶν ποιημάτων, πού γράφτηκαν στήν ἀρχαιότητα, δέν ἔφτασε ὡς ἐμᾶς παρά ἓνα σχετικά πολύ μικρό μέρος, ἔτσι πού μπορούμε νά ποῦμε ὅτι κανένα ἄλλο εἶδος τοῦ ἀρχαίου λόγου δέν ἔπαθε τόσο μεγάλη καταστροφή ἀπό τό χρόνο ὅσο ἡ λυρική ποίηση.

2.— Πῶς δημιουργήθηκε ἡ ἀρχαία ἐλληνική λυρική ποίηση;

Ἡ ἀρχαία ἐλληνική λυρική ποίηση γεννήθηκε ἀπό τήν ἀνάγκη τοῦ ἀτόμου, πού ἀναπτυσσόταν σέ ἐλεύθερο πολίτη, νά ἐκφράσει μέσα στήν τέχνη τά προσωπικά συναισθήματά του. Τήν ἀνάγκη αὐτή δέν μπορούσε νά ἱκανοποιήσει ἡ ἐπική ποίηση, πού προηγήθηκε, καθώς μιλοῦσε κυρίως γιά κατορθώματα ἡρώων στό μακρινό παρελθόν καί δέν ἀναφερόταν στό ἐγώ, στό ἐδῶ καί στό τώρα τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τραγούδια ἀγαπητά στό λαό, ὅπως καί τραγούδια γεννημένα ἀπό τόν ἴδιο τό λαό, κυρίως ὕμνοι σέ θεούς καί τραγούδια γιά τή διασκέδαση, ἢ τήν ἐργασία, ὑπῆρχαν σέ ὄλες τίς ἐποχές. Ὑπῆρχαν ἀπό τόν καιρό πού οἱ Ἕλληνες κατέβηκαν καί ἐγκαταστάθηκαν στόν ἐλλαδικό χῶρο. Δείγματα ἀπό τέτοια τραγούδια βρίσκουμε ἀκόμα καί μέσα στά ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καί τοῦ Ἡσιόδου. Ἀλλά ἡ ἀρχαία ἐλληνική λυρική ποίηση ὡς ξεχωριστή μορφή τέχνης καλλιεργήθηκε καί ἀναπτύχθηκε σέ ὅλα τά εἶδη τῆς στά χρόνια ἀνάμεσα στό 650 καί στό 450 π.Χ.

Σ' αὐτά τά χρόνια ἡ ἐλληνική κοινωνία πέτυχε τή μεγάλη ἀνάπτυξη τῆς τόσο γεωγραφικά ὅσο καί στόν τρόπο τῆς ζωῆς. Ἦταν τότε πού οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ἀπλώθηκαν στή Μεσόγειο καί ἱδρυσαν πλῆθος ἐμπορικές πόλεις, δόθηκαν στό ἐμπόριο καί στή ναυτιλία, ταξίδεψαν σ' ὅλο τόν τότε γνωστό κόσμο, πλούτισαν σέ χρῆμα καί σέ γνώση, καί μέ αὐτά μπόρεσαν νά καλυτερέψουν τούς ὅρους τῆς ζωῆς τους καί τήν κοινωνική καί πολιτική ὀργάνωσή τους. Ἐτσι, ὕστερα ἀπό ἐπαναστάσεις ἢ ἄλλες μακρόχρονες διαδικασίες, πέτυχαν, τουλάχιστο στίς πιό πολλές καί στίς πιό μεγάλες πόλεις, νά καταργήσουν τά μοναρχικά πολιτεύματα καί τήν αὐθαιρεσία στήν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας καί νά ἐπιβάλουν τήν εὐρύτερη συμμετοχή τῶν πολιτῶν στήν εὐθύνη γιά τά κοινά καί τήν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας μέ βάση τό γραπτό δίκαιο.

Μέσα στή νέα κατάσταση τό ἄτομο ἐλεύθερο θέλησε νά ἐκφράσει τήν

προσωπικότητά του μέ τήν τέχνη. Έτσι γεννήθηκε ή λυρική ποίηση, γεμάτη από τίς συγκινήσεις και τά διαφέροντα τοῦ ατόμου. Τότε από τό κοινωνικό σύνολο ξεπήδησαν μεγάλοι τεχνίτες, πού κατόρθωσαν νά πάρουν τό άπλοϊκό, άνώνομο τραγούδι και νά τό κάνουν άνώτερο καλλιτεχνικό σύνολο.

3.— 'Ο ρόλος τῆς λυρικῆς ποιήσεως στή ζωή τῆς ἀρχαίας κοινωνίας.

Στήν ἀρχαία κοινωνία ή λυρική ποίηση έπαιξε σπουδαίο ρόλο όχι μόνο ως μέσο ψυχαγωγίας και αίσθητικῆς καλλιέργειας αλλά και ως οργανικό στοιχείο τῆς θρησκευτικῆς, τῆς εθνικῆς και τῆς πολιτικῆς ζωῆς.

Μέ τή θρησκευτική ζωή σχετίζονταν λυρικά ποιήματα άφιερωμένα στους θεούς και γραμμένα ειδικά για τήν τακτική δημόσια λατρεία και για τίς ιδιωτικές προσευχές. Τέτοια ποιήματα ήταν οί «Ύμνοι», οί «Παιάνες» και οί «Διθύραμβοι». Έπίσης ποιήματα γραμμένα για όρισμένες γιορτές τοῦ χρόνου, όπως τά «Άδώνια», μέ τά «Άδωνίδια», πένθημα τραγούδια για τό θάνατο τοῦ Άδωνη. (Βλ. στή συλλογή μας τά ποιήματα 33-36, 47.)

Στήν εθνική ζωή ήταν άφιερωμένα λυρικά ποιήματα μέ προορισμό νά καλλιεργήσουν τό ήρωικό πνεῦμα και τό συναίσθημα τῆς τιμῆς, νά πανηγυρίσουν για τήν άπόκρουση τοῦ έχθροῦ τῆς πατρίδας και για άθλητικές νίκες μέ γενικότερο εθνικό χαρακτήρα και νά έγκωμιάσουν τό ήθος και τήν άξία προσώπων, πού είτε στό στίβο είτε στή μάχη είτε στήν πολιτεία μέ τά έργα τους είχαν βεβαιώσει τίς εθνικές άρετές. Τέτοια ποιήματα ήταν οί «Έλεγείες», τά «Έμβατήρια», οί «Έπίνικοι» και τά «Έγκώμια». (Βλ. στή συλλογή μας τά ποιήματα 1-3, 5, 7, 31-32.)

Τήν πολιτική ζωή τήν εξυπηρετοῦσαν λυρικά ποιήματα, πού, άνάλογα μέ τήν ιδεολογία τοῦ δημιουργοῦ τους, έπιχειροῦσαν νά ένισχύσουν τό πνεῦμα τῆς όμόνοιας τῶν πολιτῶν και τῆς εφαρμογῆς τοῦ νόμου, νά αποδοκμάσουν τή βία και τίς άυθαιρεσίες στήν άσκηση τῆς εξουσίας, νά δείξουν τήν άνάγκη κοινωνικῆς δικαιοσύνης και νά διαδώσουν γενικά τίς νέες κοινωνικές ιδέες. Τέτοιους σκοπούς εξυπηρετοῦσαν κυρίως οί «Έλεγείες», αλλά και οί «Ταμβοι» και οί «Παρωδιές». (Βλ. τά ποιήματα 25-27.)

Τέλος μέ τήν ιδιωτική ζωή τῶν ἀρχαίων Έλλήνων είχαν νά κάνουν ποικίλα λυρικά τραγούδια, πού μπορούσαν νά τά συνθέσουν όχι μόνο, όπως συνέβαινε μέ τίς προηγούμενες κατηγορίες, όνομαστοί ποιητές αλλά

καί ὁ ἀνώνομος λαός. Ὑπῆρχαν τραγούδια εἰδικά γιά τίς διασκεδάσεις καί τίς λαϊκές συγκεντρώσεις, τραγούδια τοῦ κρασιοῦ, τά «Σκόλια», πειραχτικά, οἱ «Ταμβοί», τῆς ἐργασίας, τοῦ παιχνιδιοῦ, τῶν ἀθλημάτων, τῆς ἀγάπης, τά «Ἐρωτικά», τοῦ γάμου, οἱ «Υμέναιοι» καί τά «Ἐπιθαλάμια», τοῦ θανάτου, τά μοιρολόγια, οἱ «Θρήνοι», καί γιά ἀγαπημένους νεκρούς τά «Ἐπικήδεια» καί τά «Ἐπιγράμματα». (Βλ. 4-14, 17, 19-24.)

4.— Ποιά μουσικο-ποιητικά εἶδη διαμορφώθηκαν μέσα στή λυρική ποίηση;

Στήν ἀρχαία ἑλληνική λυρική ποίηση κατά τήν ἐξελικτική πορεία της διαμορφώθηκαν ὀρισμένα εἶδη. Ἀπό αὐτά τό καθένα εἶχε δικά του γνωρίσματα ὄχι μόνο ἀπό ἀποψη τεχνικῆς ἀλλά καί ἀπό ἀποψη περιεχομένου. Ἐτσι κάθε λυρικό εἶδος ξεχώριζε ἀπό τά ἄλλα τόσο ὡς πρός τά μέτρα τῶν στίχων, τή δομή τῶν στροφῶν, τή διάλεκτο καί τά μουσικά ὄργανα πού συνόδευαν τήν ἐκτέλεσή του, ὅσο καί ὡς πρός τό περιεχόμενο, τή μελωδία καί τή συγκίνηση πού προκαλοῦσε, τήν ιδιότητα τῶν ἐκτελεστῶν, ἀκόμα καί τή σύνθεση τοῦ ἀκροατηρίου.

Βασικά εἶδη πού διαμορφώθηκαν εἶναι ἡ μονωδιακή καί ἡ χορωδιακή («χορική») λυρική ποίηση. Ἀπό αὐτά τό πρῶτο χωρίστηκε σέ ἐλεγειακή, ἰαμβική καί μελική ποίηση.

Ἡ ἐλεγειακή πῆρε τό ὄνομά της ἀπό τίς ἐλεγείες, ἀρχικά λυπητερά τραγούδια μέ φρυγική καταγωγή. Οἱ ἐλεγείες, γραμμένες στήν ἰωνική διάλεκτο καί στή μετρική μορφή τοῦ ἔπους ἐλαφρά παραλλαγμένη, ἀπαγγέλλονταν τραγουδιστά ἀπό ἓνα πρόσωπο καί εἶχαν συνοδευτικό ὄργανο τόν αὐλό. Μέ τήν ἐλεγεία ἀρχικά ἐκφράστηκε ἡ θρηνητική διάθεση, ἀργότερα ὅμως ὅλες οἱ δυνατές συγκινήσεις: ἡ λύπη, ἡ χαρά, ὁ ἐνθουσιασμός, ὁ ἔρωτας, ἡ ζηλοφθονία καί ἄλλες. Ἐχομε ἀκόμη ἐλεγειακά ποιήματα μέ γνωμικό — συμβουλευτικό περιεχόμενο. Ποιητές ζακουστοί γιά τίς ἐλεγείες τους ἦταν ὁ Ἀρχίλοχος, ὁ Καλλίνος, ὁ Τυρταῖος, ὁ Μίμνερμος, ὁ Σόλων, ὁ Θέογνης. (Βλ. τά ποιήματα 1-4, 6, 13-14, 25-27.)

Ἡ ἰαμβική πῆρε τό ὄνομά της ἀπό τοὺς «ιάμβους», στήν ἀρχή πειρακτικά τραγούδια μέ λαϊκή προέλευση. Ἐνῶ στό ξεκίνημά της τό περιεχόμενο της ἦταν καθαρά περιπαικτικό, ἀργότερα, μέ μέσο τό πείραγμα, εἶχε σκοπό νά διορθώνει ἐλαττώματα προσώπων ἢ καί τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἐτσι πραγματεύτηκε καί κοινωνικά καί πολιτικά θέματα. Οἱ ἰαμβοί, γραμμένοι, ὅπως καί οἱ ἐλεγείες, στήν ἰωνική διάλεκτο καί σέ ἰαμβι-

Έπάνω: Ποιητής με λύρα και ένα παιδί. Έπιτύμβια στήλη από τὰ μέσα τοῦ 5 αἰ. π.Χ. Μερικοί ὑπόθεσαν ὅτι πρόκειται γιά τόν Πίνδαρο (Βασιλεία, Ἀρχαιολ. Μουσεῖο).
 Δεξιά: Παράσταση Μούσας σέ λευκή ἀττική λήκυθο. Ἔργο τοῦ «ζωγράφου τοῦ Ἀχιλλέως», 445 π.Χ. (Μόναχο, Ἀρχαιολ. Μουσεῖο).

Ἄνω τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἰδρυστῆς Ἀ.Ε.

κό ἢ τροχαϊκό μέτρο, ἀπαγγέλλονταν τραγουδιστά ἐπίσης ἀπό ἕνα μόνο πρόσωπο, ὁ ἐκτελεστής ὅμως συνοδευόταν σπανιότερα ἀπό αὐλό καί συχρότερα ἀπό ἕνα ἐγχορδο ὄργανο. Ξακουστοί γιά τοὺς ἰάμβους τοὺς ἐγίναν ὁ Ἀρχίλοχος, ὁ Σημωνίδης ὁ Ἀμοργίνος, ὁ Ἀνακρέων καί ὁ Ἰππώναξ. (Βλ. τὰ ποιήματα 4-8, 9.)

Ἐνῶ ἡ ἐλεγεία καί ὁ ἱαμβος ξεκίνησαν ἀπό τὴν Ἰωνία, ἡ μελικὴ ποίηση (πού πῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὰ «μέλη», τίς μελωδίες), καλλιεργήθηκε κυρίως στὴν Αἰολίδα. Οἱ μελικοὶ ποιητὲς στὰ ποιήματά τους ἐκφράζουν τὰ ἔντονα συναισθήματα πού τοὺς κατέχουν, σέ ὄλη τὴν ποικιλία τους. Τὰ «μέλη», γραμμένα σέ τοπικὲς διαλέκτους καί ἰδιώματα, σέ μέτρα σύνθετα, τὰ τραγουδοῦσε ἕνας τραγουδιστὴς μὲ συνοδεία διάφορων ἐγχορδων ὀργάνων, ὅπως ἡ λύρα, ἡ κιθάρα, ἡ φόρμιγγα καί ἄλλα. Ἀξεπέραστοι γιά τίς μελωδίες τους ἔμειναν ὁ Ἀλκμάν, ὁ Ἀλκαῖος, ἡ Σαπφώ καί ὁ Ἀνακρέων. (Βλ. τὰ ποιήματα 10-11, 19-23, 15-18.)

Τέλος ἡ χορωδιακὴ («χορική») λυρική ποίηση πῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ

τή χορωδία (τό "χορό"). Βασική διαφορά τῆς χορικής ἀπό τὰ ἄλλα εἶδη τῆς λυρικής ποιήσεως εἶναι ὅτι αὐτὴ ἐκφράζει τὸ συναισθηματικὸ κόσμον ἢ τίς ἀντιλήψεις ἑνὸς συνόλου προσώπων καὶ ὄχι μόνον ἑνὸς ἀτόμου. Τὰ χορωδιακὰ ποιήματα, γραμμένα σὲ δωρική κυρίως διάλεκτο καὶ σὲ μέτρα σύνθετα, τὰ τραγουδοῦσαν χορωδίες ἀπὸ ἀγόρια ἢ κορίτσια, ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος καὶ τὴ λειτουργία τοῦ τραγουδιοῦ, καὶ τὰ συνόδευαν ποικίλα ὄργανα. Στὴ χορωδιακὴ ποίηση πῶς σπουδαῖοι δημιουργοὶ ἦταν ὁ Ἄλκμαν, ἢ Σαπφώ, ὁ Ἀρίων, ὁ Ἴβυκος, ὁ Στησίχορος, ὁ Πίνδαρος, ὁ Σιμωνίδης καὶ ὁ Βακχυλίδης. Στίς ἀρχαῖες τραγωδίες καὶ κωμωδίες τὰ "χορικά" δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ αὐτούσια χορωδιακὰ τραγούδια καὶ ἀνήκουν ἀκριβῶς καὶ αὐτὰ στὴ χορωδιακὴ λυρική ποίηση. (Βλ. τὰ ποιήματα 31-47.)

5.— Ποιῆς ἰδέες ἐκφράζει ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ λυρική ποίηση;

Οἱ ἀγῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ οἱ κατακτήσεις του, ὕλικές καὶ πνευματικές, στὴν πρῶμην περίοδο τῆς ἱστορίας του καθρεφτίζονται στὴ λυρική ποίηση.

Στὴν περιοχὴ τῆς θρησκείας περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπλὴ ὕμνολογία ἔχουμε τὸ θερμὸ προσωπικὸ διάλογο τοῦ πιστοῦ μὲ τὸ θεὸ του. Τώρα οἱ θεοὶ προβάλλονται στὴ συνείδηση τῶν πιστῶν ὄχι τόσο ὡς φοβεροὶ καὶ ἐκδικητικοὶ τύραννοι ὅσο ὡς προστάτες τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καὶ τῶν ἀξιῶν τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς.

Στὴν περιοχὴ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας προτείνεται ὁ λιτός βίος, πού συντηρεῖ ἀκμαία τὴν ἀνθρώπινη ὄντοτητα, καὶ καλλιεργεῖται ἀνάμεσα στοὺς νέους τὸ ἥρωικὸ πνεῦμα καὶ ὡς ἐγγύηση ἐλευθερίας καὶ ὡς ταιριαστὸ στὴν ὁμορφίαν τῆς ἡλικίας τους. Καθὼς ἡ πολεμόχαρη νοοτροπία τῆς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας ὑποχωρεῖ, τὴ θέση της παίρνει ἡ ἀποφασιστικότητα τοῦ εἰρηνικοῦ πολίτη νὰ υπερασπίσει τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν τιμὴ τῆς πατρίδας του.

Στὴν περιοχὴ τῆς πολιτικῆς ἡ λυρική ποίηση ἀποπνέει τὸ πῶς δυνατό ἄρωμα τῆς ἀγάπης γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὴν εἰρήνη, τὴν εὐνομία καὶ τὴν ὁμόνοια. Ἐντονη εἶναι ἡ ἀποδοκιμασία τῆς τυραννίας ἀλλὰ καὶ τῆς δημαγωγίας. Ἰδιαίτερα προβάλλονται τὸ δίκαιο καὶ τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης γιὰ τὰ κοινά.

Στὴν περιοχὴ τῆς ζωῆς κυριαρεῖ ἡ δίψα γιὰ τίς χαρὲς της, τὸ δέσιμο μὲ τὴ φύση, ἡ ἀγάπη καὶ ὁ θαυμασμός γιὰ τὰ βιότα καὶ τὴν ὁμορφίαν τους ἀλλὰ καὶ ἡ θλίψη καὶ ἡ πίκρα, γιατί ἡ ζωὴ εἶναι σύντομη καὶ εὐθραυστη

καί γιατί τά νιάτα καί ἡ ὁμορφιά ἐπικαλύπτονται ἀπό τά βάσανα καί τά γεράματα. Τήν ἀπαισιοδοξία στή λυρική ποίηση τήν ξεπερνᾶ ἡ πίστη στήν ἐσωτερική ὁμορφιά τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτή ὁδηγεῖ στόν ἔπαινο τῆς ἀρετῆς καί τῆς φιλίας, πού ἡ ἀξία τους γιά τή ζωή προβάλλει ἀναμφισβήτητη, μόλο πού ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι δύσκολο τό ἀγώνισμα καί μεγάλη ἡ τύχη γιά τήν κατάκτησή τους. Συχνά ἀκόμη βρίσκουμε διατυπωμένη σέ εὐκολομνημόνευτα γνωμικά τή βιωματική ἐμπειρία τοῦ λαοῦ.

6.— Ποιά σημασία ἔχει γιά μᾶς σήμερα ἡ λυρική ποίηση;

Ἀπό τή σκοπιά τῆς ἱστορικής πορείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἡ ἀρχαία λυρική ποίηση, μέ τίς ἰδέες πού καλλιέργησε, συντέλεσε στό νά μπορέσουν οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νά ἀντιμετωπίσουν τό δεσποτισμό τόσο στό ἐσωτερικό, καταργώντας τον ὡς πολίτευμα, ὅσο καί στό ἐξωτερικό, ἀποκρούοντάς τον ὡς ἐπιδρομέα μέ τούς Περσικούς πολέμους.

Ἀλλά ἡ πολιτική ἐλευθερία ἦταν ἡ μιά μόνο ὄψη τῆς ἐλευθερίας, τήν ὁποία ὑπηρετήσε ἡ ἀρχαία λυρική ποίηση· ἡ ἄλλη ἦταν ἡ πνευματική ἐλευθερία. Αὐτήν ἡ λυρική ποίηση τήν ὑπηρετήσε μέ τό νά ἀπομακρύνεται ὁλοένα ἀπό τό μῦθο καί μέ τό νά προβάλλει ἐντονα τά προσωπικά βιώματα. Προβάλλοντας τήν προσωπική σκέψη, ἡ λυρική ποίηση ἀνοίξε τό δρόμο πρὸς τά μεγάλα ἐρωτηματικά πού βάζει στόν ἑαυτό του ὁ ἀνθρώπος, καί ἔτσι ἔγινε πρόδρομος τῆς φιλοσοφίας καί τῆς ἐπιστήμης.

Ὡς εἶδος λόγου ἡ ἀρχαία ἑλληνική λυρική ποίηση ἀποτελέσε τό ἀπαραίτητο πέρασμα ἀπό τήν ἀφήγηση τοῦ ἔπους τόσο πρὸς τό ἀττικό δράμα ὅσο καί πρὸς τήν ἐπιστημονική πεζογραφία.

Καθαρτήν ἡ ἀρχαία ἑλληνική λυρική ποίηση, μέ τήν πολυδιάστατη ἀνάπτυξή της, μπόρεσε νά ἐκφράσει καί τόν παλμό τῆς ζωῆς καί τήν πνευματική δράση καί τή μέριμνα τοῦ ἐλεύθερου πολίτη γιά τά κοινωνικά καί τά πολιτικά προβλήματα, δηλαδή μπόρεσε νά ἀποδώσει τήν εἰκόνα τοῦ ὁλοκληρωμένου ἀνθρώπου.

Γιά μᾶς σήμερα ἡ ἀρχαία ἑλληνική λυρική ποίηση προσφέρει ἕναν τύπο τραγουδιοῦ γεμάτου ἀπό χυμούς ζωῆς καί σοφίας καί γίνεται κάλεσμα γιά νά ζήσουμε τό καλλιτεχνικό φαινόμενο σέ ὅλες τίς πλευρές του. Οἱ πῖο ἀρχαῖοι λυρικοί, μέ τά δικά τους προβλήματα τῆς ζωῆς, στέκονται δίπλα μας, στά δικά μας προβλήματα, καί μᾶς βεβαιώνουν πώς δέν εἴμαστε μόνοι στόν πνευματικό ἀγώνα μας. Μέσα ἀπό τά πρῶιμα τραγούδια τῶν Ἑλλήνων ἀκοῦμε καθαρότατο τόν ἦχο τῆς ζωῆς καί τοῦ πνεύματος.

ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΟΣ

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ ΠΟΗΤΕΣ

ΑΙΩΝΑΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΥΡΙΟ ΕΙΔΟΣ	ΠΟΗΤΗΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ
7ος	Ίωνία	έλεγεία	Καλλίνος α' μισό 7 αί.
	Σπάρτη	»	Τυρταίος 7 αί.
	Κυκλάδες	ιαμβος	Άρχιλόχος περ. 680-640
	»	»	Σημωνίδης Άμοργίνος μέσα 7 αί.
	Λέσβος	μελική ποίηση	Τέρπανδρος άκμ. περ. 650
	Ίωνία	έλεγεία	Μίμνερμος άκμ. περ. 630
	Σπάρτη Λέσβος	χορ. ποίηση χορ. ποίηση	Άλκμάν άκμ. περ. 630 Άρίων άκμ. 628-625
7ος-6ος	Άθήνα	έλεγεία	Σόλων 639-559
	Σικελία	χορ. ποίηση	Στησίχορος περ. 600
	Λέσβος	μελική ποίηση	Άλκαίος γενν. περ. 620
	»	»	Σαπφώ γενν. περ. 612
6ος	Ίωνία	μελική ποίηση	Άνακρέων γενν. περ. 570
	Ίωνία-Σικελία	έλεγεία	Ξενοφάνης γενν. 570
	Κ. Ίταλία	χορ. ποίηση	Ίβυκος άκμ. περ. 550
	Ίωνία	ιαμβος	Ίππώναξ άκμ. περ. 540
	Μέγαρα	έλεγεία	Θέογνης άκμ. περ. 540
6ος-5ος 5ος	Κυκλάδες	χορ. ποίηση	Σιμωνίδης ό Κεΐος 556-468
	Βοιωτία	»	Πίνδαρος 518-438
	»	»	Κόριννα άρχ. 5 αί.
	Κυκλάδες	»	Βακχυλίδης περ. 470
	Άθήνα	τραγ. ποίηση	Αίσχύλος 525-456
	»	»	Σοφοκλής 496-406
	»	»	Εϋριπίδης 480-406
»	κωμωδία	Άριστοφάνης 450-385	

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΑΛΛΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΠΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΥΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Πρώτοι λίθινοι ναοί — Ναός τῆς Ἥρας στήν Ὀλυμπία — Κορινθιακή κεραμική — Πρώμοι ναοί τοῦ Πρινιά στήν Κρήτη — Οἱ ραψωδοί συνεχίζουν τήν ἐπική παράδοση.

Ἀποικιακή ἐξάπλωση τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ Β καὶ ΒΑ (περ. 770-650) καὶ πρὸς τὰ Δ (περ. 750-680) — Εἰσβολή τῶν Κιμμερίων στή Μ. Ἀσία — Τυραννίδες στίς πόλεις γύρω ἀπὸ τὸν Ἴσθμό — Νομοθεσία Ζάλευκου στοὺς Ἐπιζεφύριους Λοκροὺς — Τυραννίδες στίς πόλεις τῆς Ἰωνίας — Β' Μεσσηνιακός πόλεμος — Στάση τοῦ Κύλωνα στήν Ἀθήνα — Νόμοι τοῦ Δράκοντα στήν Ἀθήνα — Διαμόρφωση Σπαρτιατικοῦ πολιτεύματος — Νομοθεσία Χαρώνδα στήν Κατάνη.

Ἀττική μελανόμορφη κεραμική — Ἐξάπλωση ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου στήν Ἰταλία — Κοῦροι Σουνίου καὶ Δελφῶν — Ἀπλώνεται ἡ χρήση τοῦ νομισματοῦ στήν Ἑλλάδα (ἀπὸ Λυδία καὶ Ἰωνία) — Ἀκμή τῆς Κορινθιακῆς κεραμικῆς — Ἐξάπλωση τῆς Ἀττικῆς κεραμικῆς.

Ἰδρυση τῆς Μασσαλίας ἀπὸ τοὺς Φωκαεῖς — Κλεισθένης τύραννος στή Σικυώνα — Περικλῆς στήν Κόρινθο — Πιττακός στή Μυτιλήνη — Μεταρρύθμιση τοῦ Σόλωνα.

Ναός τῆς Ἄρτεμις στήν Ἐφεσο — Ἐποχὴ τῶν ἐπτὰ σοφῶν — Σταθεροποίηση τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ στήν ἀρχιτεκτονική — Μιλήσιοι φιλόσοφοι: Θαλῆς, Ἀναξίμανδρος, Ἀναξίμανης — Αἰσώπου μῦθοι — Πυθαγόρας ὁ Σάμιος — Θεόδωρος ὁ Σάμιος — Θησαυρὸς τῶν Σιφνίων στοὺς Δελφοὺς — Κοῦρος τοῦ Πειραιᾶ — Ἑλληνες φιλόσοφοι στήν Κ. Ἰταλία — Ἐμφάνιση καὶ ἀκμή τῆς ἐρυθρόμορφης κεραμικῆς — Ἀγάλματα Κορῶν στήν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.

Κροῖσος βασιλιάς τῆς Λυδίας — Ὑποαγὴ τῆς Ἰωνίας στοὺς Πέρσες — Πολυκράτης τύραννος Σάμου — Τυραννίδα τοῦ Πεισιστρατοῦ στήν Ἀθήνα — Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων — Μεταρρύθμιση τοῦ Κλεισθένη.

Ἀρχές τοῦ δράματος — Θέσπης — Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος — Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος — Ἐμπεδοκλῆς — Παρμενίδης. Ἐλεατική σχολή. Ἡνίοχος τῶν Δελφῶν — Μετόπες καὶ ἀετώματα τοῦ ναοῦ τοῦ Δία στήν Ὀλυμπία — Ἀναξαγόρας — Ἡρόδοτος (γενν. 485) — Σωκράτης (γενν. 469) — Ἴπποκράτης — Μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἰωνική ἐπανάσταση — Περσικοὶ πόλεμοι — Μιλτιάδης — Θεμιστοκλῆς — Χρυσὸς αἰῶνας — Πελοποννησιακός πόλεμος.

ΚΑΛΛΙΝΟΣ

Ὁ Καλλίνος, πού θεωρεῖται πατέρας τῆς ἐλεγειακῆς ποιήσεως, ἔζησε στό πρῶτο μισό τοῦ 7. αἰ. π.Χ. Πατρίδα του ἦταν ἡ Ἐφεσος. Στίς μέρες του οἱ Κιμμέριοι, λαός πού παλαιότερα κατοικοῦσε στήν Ταυρική χερσόνησο (Κριμαία) καί πού εἶχε διωχτεῖ ἀπό ἐκεῖ ἀπό ἄλλους Σκύθες, ἔκαναν ἐπιδρομές στή Λυδία, Φρυγία καί Ἰωνία καί ἐρήμωναν τίς περιοχές αὐτές. Στήν πολεμική ἐλεγεία πού παραθέτουμε πῶς κάτω καί πού εἶναι τό μόνο σχεδόν κομμάτι πού ἔχουμε ἀπό τό ἔργο τοῦ Καλλίνου, ὁ ποιητής καλεῖ τούς συμπολίτες του νά πάρουν τά ὄπλα καί νά ὑπερασπιστοῦν τόν τόπο τους ἀπό τόν εἰσβολέα.

1. ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΣΑΛΠΙΣΜΑ

Πότε θά δείξετε θάρρος; Ὡς πότε θά κείτεστε χάμω,
νέοι; Τούς γειτόνους λαούς πῶς δέν τούς ντρέπεστ'
ἔσεις
ἔτσι νά κάθεστε ξέγνοιαστοι; Κάνετε ὡς νά ἔχουμε εἰρήνη
κι ὁμως τῆ χώρα βαρὺς πόλεμος ζώνει παντοῦ.

.....
Κι ὅταν σοῦ βγαίνει ἡ ψυχὴ, δῶσε στερνή κονταριά. 5
Δόξα λαμπρὴ καί τιμὴ, γιά πατρίδα, παιδιά καί γυναίκα
νά πολεμᾷς τούς ὄχτρούς. Θάνατος; Τότε θά ἴρθεῖ,
σά βουληθοῦν τῆς ζωῆς νά σοῦ κόψουν οἱ Μοῖρες τό
νῆμα.

Ἔτσι, τὸ ἀκόντιο ψηλά, καί μέ καρδιά θαρρετή
 ἀπ' τῆς ἀσπίδας σου πίσω τῆ σκέπη, τὴν ὥρα πού ἡ μάχη 10
 θά πρωτανάψει, γραμμὴ τράβα, καί πήγαινε μπρός.
 Κι ἂν στή γενιά του προγόνους ἀθάνατους ἔχει, τὸ Χάρο
 πάντως δέν εἶναι γραφτό νά τόν ξεφύγει κανεῖς·
 εἶναι πολλοί πού ἀπ' τῆ μάχη, ἀπ' τῶν ὄπλων γλιτῶσαν
 τό βρόντο,
 καί στοῦ σπιτιοῦ τῆ γωνιά βρῆκαν τό θάνατο ἐκεῖ· 15
 ὅμως γ' αὐτούς ὁ λαός οὔτε πόθο δέ νιώθει οὔτ' ἀγάπη·
 ὁ ἄλλος ἂν πέσει, τόν κλαῖν ὄλοι, μεγάλοι μικροί.
 Τοῦ ἀντρειωμένου ἡ θανή φέρνει σ' ὄλο τόν κόσμο
 λαχτάρα,
 κι ἓνας ἡμίθεος σωστός εἶναι γι' αὐτούς ὄσο ζεῖ.
 Τά ἔργα πού μόνος του κάνει ζυγιάζουν ὄσο ἔργα ἑνός 20
 πλήθους
 ναί, καί γι' αὐτό τόν θωροῦν πύργο στά μάτια τους
 μπρός.

Μεταφραστῆς Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

στ. 5. Στό σημεῖο αὐτό ἔχουν χαθεῖ μερικοί στίχοι, γι' αὐτό καί δέν ὑπάρχει συνοχή μέ τό προηγούμενο νόημα.

στ. 8. οἱ Μοῖρες· θεότητες, κόρες τοῦ Δία, πού κυβερνοῦσαν τῆ ζωῆ τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τῆ γέννηση ὡς τό θάνατό του. Ἦταν κατά τό μῦθο τρεῖς: ἡ Κλωθῶ, πού ἐκλωθε τό νῆμα τῆς ζωῆς, ἡ Λάχεση, πού μοίραζε τό καλό ἢ τό κακό (τό λαχνό κάθε ἀνθρώπου) καί ἡ Ἄτροπος, πού ἔκανε τά παραπάνω ἀναπότρεπτα, ἕως τό θάνατο. Προσωποποιοῦσαν τὴν πίστη πὼς κάποια ὑπερφυσική δύναμη, τό πεπρωμένο, κυβερνᾷ τό σύμπαν.

στ. 13. Τό ἀναπόφευκτο τῆς μοίρας. Πβ. καί τά λόγια τοῦ Ἑκτορα στήν Ἀνδρομάχη, Ἰλιάδα Ζ 489, μετ. Ι. Πολυλά.

στ. 17-21. Ἡ θυσία γιὰ τό καλό τοῦ συνόλου ἐξασφαλίζει τὴν ἀληθινὴ φήμη καί τὴν ἀθανασία τοῦ ἥρωα. Ἐχομε ἐδῶ τὴν πιό παλιά ἀναφορά

μιᾶς βασικῆς γιά τόν ἀρχαῖο Ἑλληνα ἀντιλήψεως. Ὁ πολίτης (καί στρατιώτης) εἶναι τέλειος, ὅταν οἱ συμπολίτες του καί γενικά οἱ μεταγενέστεροι διατηροῦν τήν ἀνάμνηση τῆς προσφορᾶς του στήν πόλη. Πβ. καί τήν ἱστορία τοῦ Τέλλου τοῦ Ἀθηναίου (στόν Πλούταρχο, Σόλων κεφ. 27 καί στόν Ἡρόδοτο 1, 30), τόν ὁποῖο ὁ Σόλων θεώρησε ὡς τόν πῶ εὐτυχισμένο ἄνθρωπο πού γνώρισε στή ζωή του, γιατί κοντά σ' ἄλλα πέθανε δοξασμένα πολεμώντας γιά τήν πατρίδα του.

Θέματα γιά μελέτη – Ἑρωτήσεις

1. Προτείνετε τήν κατά τή γνώμη σας πιθανότερη συμπλήρωση τοῦ κενοῦ πού δημιουργήθηκε ὕστερα ἀπό τόν τέταρτο στίχο. Τί μπορούσε νά λέει στό σημεῖο αὐτό ὁ Καλλίνος;
2. Τούς γειτόνους κτλ. Δεῖτε πῶς ἐκφράζει τήν ἴδια ἄποψη ὁ Τηλέμαχος στήν Ὀδύσεια β 71, μετ. Ζ. Σίδηρη.
3. Τί σκοπό ἔχει ἡ ποίηση τοῦ Καλλίνου;

ΤΥΡΤΑΙΟΣ

Ὁ Τυρταῖος ἔζησε τὸν 7. αἰ. π.Χ. Κάποια παράδοση ἔλεγε πὼς ἦταν ἀπὸ τὶς Ἀφίδνες τῆς Ἀττικῆς καὶ πὼς οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔστειλαν στὴ Σπάρτη, ὕστερα ἀπὸ κάποιο χρῆσμό τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, γιὰ νὰ ἐμψυχώσει τοὺς Σπαρτιάτες πού χρειάζονταν στρατηγὸ στὴν ἐποχὴ τοῦ δύσκολου γιὰ τὴ Σπάρτη Β' Μεσσηνιακοῦ πολέμου (περ. 640-620 π.Χ.). Εἶναι ὁμως σχεδὸν βέβαιο πὼς ἦταν Σπαρτιάτης, καὶ μάλιστα ὄχι μόνον ποιητῆς ἀλλὰ ἴσως καὶ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὸν πόλεμο. Στὸ ἐλεγεῖακὸ ποιητικὸ τοῦ ἔργου συγκαταλέγονταν οἱ **Ὑποθήκες**, δηλαδὴ συμβουλευτικὰ ποιήματα καὶ τὸ ποίημα **Εὐνομία** σχετικὸ μὲ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης. Εἶχε ἀκόμα συνθέσει καὶ **ἐμβατήρια**, δηλαδὴ πολεμικὰ τραγούδια.

2. ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

Γιὰ τὴν πατρίδα στὴν πρώτη γραμμὴ πολεμώντας νὰ πέσει
σάν παλικάρι κανεῖς εἶναι μεγάλῃ τιμῇ·
ὁμως ν' ἀφήσει τὸν τόπο του, πλούσια ν' ἀφήσει χωράφια
καὶ διακονιάρης νὰ ζεῖ, νὰ ὀ πιὸ μεγάλος καημός·
μὲ τὴ γυναῖκα, τὸ γέρο πατέρα, τὴ δόλια του μάνα
καὶ τὰ μικρά του παιδιὰ νὰ τριγυρνᾷ δῶ κι ἐκεῖ. 5
Ὅπου τὸν σπρώχνει ἢ ἀνάγκη καὶ ἢ ἔρμη του φτώχεια
τὸν φέρει,
ὅπου νὰ πάει, μισητός θὰ ἔναι στοὺς ντόπιους παντοῦ·

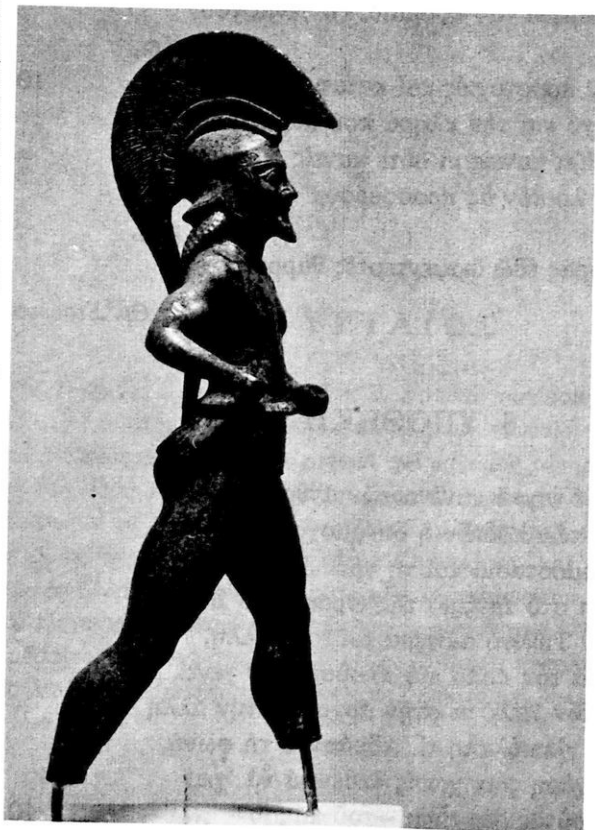
χάνει τήν κάθε ὁμορφιά τοῦ κορμιοῦ, τή γενιά του
ντροπιάζει,
τόν ἀκλουθοῦν προστυχιές καί καταφρόνιες σωρός. 10
Ξεσπιτωμένο φτωχό καί τήν κλήρα πού πίσω του ἀφήνει
δέν τόν φροντίζει κανείς κι οὔτε κανείς τόν ψηφᾷ.
Γιά τά παιδιά μας λοιπόν ἄς προσφέρουμ' ἐμεῖς
τή ζωή μας,
τούτης τῆς χώρας ἐδῶ διαφεντευτές θαρρετοί.

Μετ. Θρ. Σταύρου

3. ΥΠΟΘΗΚΗ

Δέ λογαριάζω οὐδέ ψηφῶ κανένα τῶν ἀνθρώπων
ἐγώ γιά τάχος τῶν ποδιῶν ἢ δυναμοχεριά,
κι ἄν ἔχει τήν κορμοστασιά καί τή γροθιά Κυκλώπων
μά κι ἄν νικάει στό τρέξιμο τῆς Θράκης τό Βοριά,
κι ἄν ἔχει ἀπό τόν Τιθωνό πιότερα τοῦτος κάλλη, 5
κι ἀπό τό Μίδα τόν πολύ πιά πλούσιος ἄν γενεῖ,
καί ἄν ξεπερνάει τόν Πέλοπα στήν ἀρχοντιά τήν ἄλλη
καί ἄν ἔχει τή γλυκόλαλη τ' Ἀδράστου τή φωνή,
καί ἄν ἔχει πάσα χάρη του, χωρίς λεβεντιά νά 'χει!
γιατ' ἄνδρας τοῦτος δέν εἶναι —τοῦ κάκου— 10
ἄν δέν μπορεῖ
τούς ματωμένους σκοτωμούς νά βλέπει μέσ στή μάχη
καί στόν ἐχθρό ὄλο πιά κοντά νά πάει καί νά βαρεῖ.
Νά, τούτη εἶν' παλικαριά, τ' ἀτίμητο στεφάνι,
π' ἀξίζει πρῶτα νά φορεῖ στόν κόσμο κάθε νιός
γιατί καί τῆς πατρίδας του καί ὄλων καλό θά κάνει 15
σάν προσπερνᾷ ἀπό τέσ γραμμές καί μπαίνει
ὀμπρός ὀμπρός
καί ντροπιασμένο τί θά πεῖ φευγιό μηδέ τό ξέρει
καί ὄλη του βάλει τήν ψυχὴν ἐκεῖ καί τό θυμό

19

Ἄγαλματιο
ὀπλίτη
ἀπὸ
τῆς Δωδώνης,
ἔργο
λακωνικοῦ
ἐργαστηρίου
(Ἰωάννινα,
Ἀρχαιολ.
Μουσεῖο).

καὶ δίνει τοῦ συντρόφου του θάρρος πολὺ καὶ χέρι,
αὐτὸς εἶναι στὸν πόλεμον ὁ ἄνδρας πού τιμῶ!
Τῶν ἀντιμάχων γρήγορα τοὺς λόχους θά σκορπίσει,
αὐτὸς τῆς μάχης σταματᾷ τὸ κύμα, τὴν ὁρμή.
Καὶ πάλι ὁποῖος ἀνάμεσα στοὺς πρώτους ξεψυχήσει,
καμάρει τῆς πατρίδας του καὶ τῶν γονιῶν τιμή,
μέ κάμποσες λαβωματιῆς στά στήθη τά πανώρια
ἢ μέ πληγές στή μέση του μπροστά

20

25

—μόνο μπροστά!—

τοῦτον μαζί μοιρολογοῦν καὶ γέροντες κι ἀγόρια

καί τό χωριό του δλάκερο τή θλίψη του βαστᾶ
καί ὁ τάφος του πασίγνωστος, καθώς καί τά παιδιά του
καί τῶν παιδιῶν του τά παιδιά καί ὄλη ἡ γενιά μαζί 30
κι ἡ δόξα δέν ξεγράφεται ποτέσ ἤ τ' ὄνομά του
καί μέσ στό χῶμα γίνεται ἀθάνατος καί ζεῖ
ἐκεῖνος πού σάν πολεμᾶ καί μάχεται καί στέκει,
γιά τήν πατρίδα, τά παιδιά σάν ἄνδρας σκοτωθεῖ!
Εἰ δέ γλιτώσει τό βαρῦ τοῦ χάρου τό πελέκι 35
καί πάρει νίκης ζηλευτῆς τιμή μέ τό σπαθί,
χαρά του! Ὅλοι τόν 'παινοῦν, ἴδια καί νιοί καί γέροι
καί μέ πολλά φθάνει καλά τήν ὥρα τῆς θανῆς.
Ὅσο γερνάει καί πιο πολύ ὁ κόσμος τότε ξέρει
κανένας δέν τόν ἀδικεῖ, δέν τόν φθονάει κανεῖς, 40
καθένας προσηκώνεται νά τοῦ παραχωρήσει
τήν πρώτη θέση, ὡς κι οἱ πιο παλαιοί καί διαλεχτοί.
Τό λοιπόν τούτη τήν τιμή ν' ἀξιωθεῖ ἄς πασχίσει
κάθε ἄνδρας, κι ἀπό πόλεμο ποτέ μήν τραβηχτεῖ.

Μετ. Σιμ. Μενάρδος

Σημειώσεις

Ἀπόσπασμα 2.

Πάντα ἦταν ἓνα ὠραῖο ἰδανικό γιά τόν Ἑλληνα πολεμιστή νά ὑπερασπίζεται τό πάτριο ἔδαφος, τή γυναίκα, τοὺς γονεῖς καί τά παιδιά. Δέσ καί τό ποίημα τοῦ Καλλίνου πιο πάνω στ. 6-7. Ἀντίθετα ἦταν ἐπαίσχυντο τό νά θελήσει κανεῖς νά ξεφύγει ἀπό τό καθῆκον αὐτό, ὅπως δείχνει καί τό ἀπόσπασμα τοῦ Τυρταίου.

Ἀπόσπασμα 3.

Στό στ. 2 ἔχουμε χαρακτηριστικά προσόντα τῶν ἀθλητῶν.

Βορέας· μορφή τῆς μυθολογίας, πού κατοικοῦσε σέ σπήλαιο τῆς Θράκης, προσωποποίηση τοῦ ὁμώνυμου ἀνέμου. Εἶχε χαρακτηριστικό τήν ὀρμητική ταχύτητα.

Τιθωνός· γιός τοῦ βασιλιᾶ τῆς Τροίας Λαομέδοντα, περίφημος γιά τήν

όμορφιά του, σύζυγος τῆς θεᾶς Ἡῶς. Ἡ Ἡώ κατόρθωσε νά εξασφαλίσει γι' αὐτόν τήν ἀθανασία, ὄχι ὁμως καί τήν αἰώνια νεότητα. Γι' αὐτό οἱ θεοί τόν λυπήθηκαν καί τόν μεταμόρφωσαν σέ τζίτζικα.

Μίδας· θρυλικός γιά τά πλούτη του βασιλιάς τῆς Φρυγίας (περίπου 700 π.Χ.).

Πέλοπας· μυθικός ἥρωας, γιός τοῦ βασιλιά τῆς Φρυγίας Τάνταλου, ἐπώνυμος τῆς Πελοποννήσου. Νίκησε μέ δόλο σέ ἀρματοδρομία τό βασιλιά τῆς Ἡλιδας Οἰνόμαο καί πῆρε γυναίκα του τήν κόρη τοῦ Οἰνόμαου Ἴποδάμεια, καθῶς καί τό θρόνο. Δημιούργησε μεγάλο βασίλειο.

Ἄδραστος· βασιλιάς τοῦ Ἄργους, ἀρχηγός τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἑπτὰ ἐπί Θήβας. Φημιζόταν γιά τήν εὐγλωττία του.

στ. 26. μόνο προστά· οἱ πληγές στό στήθος ἔδειχναν ὅτι ὁ νεκρός ἀγωνίστηκε γενναῖα, ἐνῶ, ἂν εἶχε πληγωθεῖ ἀπό πίσω, ἦταν ντροπή, γιὰτί σήμαινε ὅτι σκοτώθηκε φεύγοντας ἀπό τή μάχη.

στ. 29. Οἱ τάφοι τῶν πεσόντων βρίσκονταν στή Σπάρτη σέ περίβλεπτη θέση.

στ. 41. Ἀκόμα καί οἱ γέροντες σηκώνονταν προστά στούς ἥρωες.

στ. 1-12. Ἀναφέρονται παραδείγματα ἀρετῶν πού ἐκτιμοῦσαν παλαιότερα οἱ ἀριστοκράτες. Τά παλαιά αὐτά ἰδανικά ὁ Τυρταῖος τά κατεβάζει χαμηλότερα, χωρίς νά τά ἀπαρνιέται ἐντελῶς, γιά νά προβάλλει πιό κάτω τή νέα σπαρτιατική ἀντίληψη γιά τόν πολίτη. Ἡ ἀντίληψη αὐτή διατυπώνεται καθαρά καί στίς δύο ἐλεγείες πού παραθέσαμε. Ἀληθινή ἀρετή εἶναι αὐτή πού ὠφελεῖ τό κράτος καί τό σύνολο.

στ. 23-42. Ἡ ἀνταμοιβή τοῦ καλοῦ πολίτη. Πρβλ. μέ τούς στίχους 17-21 στήν ἐλεγεία τοῦ Καλλίνου.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀπεικονίζεται τό πνεῦμα τῆς Σπάρτης μέσα στά ποιήματα τοῦ Τυρταίου;
2. Ποιά ἰδανικά προβάλλει ἡ Ἐποθήκη τοῦ Τυρταίου;
3. Σύγκριση τῆς ποιήσεως Καλλίνου καί Τυρταίου.
4. Βλέπετε στίς ἐλεγείες τοῦ Καλλίνου καί τοῦ Τυρταίου κοινά χαρακτηριστικά μέ τά ὁμηρικά ἔπη;

ΑΡΧΙΛΟΧΟΣ

Ὁ Ἀρχίλοχος (περίπου 680-640 π.Χ.) στάθηκε ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ κορυφαῖος ἐκπρόσωπος τῆς ἰαμβικῆς ποιήσεως. Τὰ θέματά του, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ γύρω του ζωὴ καὶ ἀπὸ τὸ παρόν, τράβηξαν τὴν προσοχὴ τῶν συγχρόνων του, πού ὡς τότε πρόσεχαν τίς ἐπιβλητικὲς περιγραφές ἀπὸ πολέμους καὶ κατορθώματα βασιλιάδων. Ἡ ζωὴ του στάθηκε μυθιστορηματικὴ. Πέρασε τὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικὰ του χρόνια στὴν Πάρο, μετὰ, σπρωγμένος ἀπὸ τὴ φτώχεια, ἀκολούθησε τὸν πατέρα του στὴν παριανὴ ἀποικία τῆς Θάσου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὰ πράγματα δὲν πῆγαν καλά. Ἡ ἀποικία μπλέχτηκε σὲ πόλεμο μὲ τοὺς Σαῖτους τῆς ἀντικρινῆς θρακικῆς ἀκτῆς καὶ ὁ Ἀρχίλοχος πολεμώντας σὲ κάποια μάχη κόντεψε νὰ σκοτωθεῖ καὶ ἀναγκάστηκε νὰ πετάξει τὴν ἀσπίδα του καὶ νὰ σωθεῖ τρέχοντας. Ἀργότερα ἐπιστρέφει στὴν Πάρο, μνηστεύεται τὴ Νεοβούλη, κόρη τοῦ Λυκάμβη, ἀλλὰ σὲ λίγο ὁ πεθερὸς του μετανιώνει καὶ δίνει τὴ Νεοβούλη σὲ ἄλλον. Τότε ὁ ποιητὴς ἐκδικεῖται μὲ τοὺς πιὸ δηκτικὸς ἰάμβους του, πού, ὅπως λέει ἡ παράδοση, ἔκαμαν τὸ Λυκάμβη καὶ τίς κόρες του νὰ πᾶνε νὰ κρεμαστοῦν ἀπὸ τὴν ντροπὴ τους. Τὸ ὑπόλοιπο τῆς σύντομης ζωῆς του τὸ ἔζησε πότε ὡς μισθοφόρος καὶ πότε ὡς πειρατῆς, ὥσπου σκοτώθηκε πολεμώντας στὴ Νάζο.

4. ΜΑΚΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΟΥ

Γιά τ' αγαθά τοῦ Γύγῃ δέ σκοτίζομαι,
τῆς τύχης ἔργα δέν ἐζήλεσα ποτέ,
καί δέ φθονῶ, δέ θέλω νά ἴμαι βασιλιάς,
εἶν' ὄλα τοῦτα πέρ' ἀπό τά μάτια μου.

Μετ. Σ. Μενάρδος

5. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Στρατηγὸ ψηλὸ δέ θέλω, πού ν' ἀνοίγει τόσα σκέλη,
νά ἔχει κτένισμα τῆς ὥρας, ξοῦρισμα καί μυρωδιά.
κάλλια νά ἔν' κοντός γιά μένα, στραβοκάνης ὅσο θέλει,
μά στά πόδια του νά στέκει ἄσειστος, ὄλος καρδιά.

Μετ. Σ. Μενάρδος

6. ΕΛΕΓΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΜΟ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ

Τὴν πολυστενάχτη θλίψη κανεῖς, ἢ πολίτης ἢ ἡ πόλη,
δέν κατακρίνει· μακριά τά φαγοπότια· ἀκριβοὶ
ἦταν αὐτοί, Περικλῆ, πού πολύβοου πελάγου τό κύμα
ἔπνιξε· ὁ πόνος βαριά μᾶς τυραννᾶ τὴν καρδιά.
Μά, ἀγαπητέ μου, οἱ θεοὶ γιά τ' ἀγιάτρευτα βάσανα πάλι 5
ἔχουνε βρεῖ γιαιτρικό: καρτερικὴ ὑπομονή.
Ἦ συμφορὰ μιά τόν ἕνα χτυπᾶ, μιά τόν ἄλλον· τώρα
ἦρθε σ' ἐμᾶς, γιά πληγὴ βογκοῦμε, ναί, αἱματηρή,
μά θά περάσει καί σ' ἄλλους ἀργότερα· μπρός, τὴ γυναικεία
θλίψη πετάξτε λοιπόν, σφίξτε γερά τὴν καρδιά. 10

Μετ. Θρ. Σταύρου

Από την «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» της Εκδοτικής Αθηνών Α.Ε.

Έπάνω: Έπιγραφή από τόν τάφο τού Γλαύκου, φίλου καί συμπολεμιστή τού Άρχιλοχου, πού βρέθηκε στην αγορά τής Θάσου (Μουσείο Θάσου).
 Κάτω: Κιονόκρανο από τόν τάφο τού Άρχιλοχου. Χρησίμευε ως βάθρο γιά τήν προτομή τού ποιητή ή γιά μιá σφίγγα (Μουσείο Πάρου).

7. ΚΟΥΡΑΓΙΟ

Ψυχή, ψυχή, πού δύσκολες σέ συνταράζουν έγνοιες,
 όρθώσου καί γυρίζοιτας πρός τούς έχτρούς τό στήθος
 ύπερασπίσου, άφοϋ γερά τή θέση σου κρατήσεις
 μέσ στά καρτέρια τών έχτρών. Κι άνίσως καί νικήσεις
 νά μήν καυχίεσαι φανερά· μήτε νά κλαίς στό σπίτι,
 πέφτοντας χάμου, άν νικηθείς. Παρά νά χαίρεις λίγο
 γιά τίς χαρές καί στά κακά νά μήν πολυλυπᾶσαι.
 Καί ξερε τούς άνθρώπους ποιός ρυθμός τούς κυβερνάει.

5

Μετ. Η. Βουτιερίδης

8. Η ΕΚΛΕΙΨΗ

Νά μήν πείς γιά τίποτε «ὄρκο παίρνω πῶς δέ γίνεται,
εἶν' ἀνέλπιστο, εἶναι θάμα», μιά κι ὁ Δίας, πού εἶν' ὁ γονιός
τῶν Ὀλύμπιων, τό φῶς τοῦ ἡλίου τό ὄσβησε, καί νύχτωσε
μέρα μεσημέρι· κι ὄλοι ἀπ' τό φόβο κέρωσαν.

Ἵλα πιστευτά εἶναι κι ὄλα καρτερᾶτε τα λοιπόν.

Νά μήν παραξενευτεῖτε, μήτε ἀν δεῖτε κάποτε
τά δελφίνια καί τ' ἀγρίμια τίς μονιές ν' ἀλλάζουνε·
τῶν θεριῶν νά τοὺς ἀρέσει τό πολύβουο κύμα, ἐκεῖ
νά βοσκοῦν, καί τά δελφίνια νά χωθοῦνε στό βουνό.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Ἰ. Απ. 4.

Γύγης· φημισμένος βασιλιάς τῆς Λυδίας (περ. 685-657 π.Χ.), σύγχρονος τοῦ Ἀρχίλοχου. Τήν ἱστορία του διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος (1,8-15).

Ἰ. Απ. 6

Τήν ἐλεγεία αὐτή ἔγραψε ὁ Ἀρχίλοχος γιά νά θρηνήσει τό χαμό σέ ναύαγιο κάποιων συμπατριωτῶν του, πού μαζί τους ἦταν καί ὁ ἀντρας τῆς ἀδερφῆς του. Ὁ Περικλῆς εἶναι κάποιος συμπολίτης καί φίλος τοῦ Ἀρχίλοχου.

Ἰ. Απ. 8

στ. 3-4. Ἡ ἐκλείψη πού ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Ἀρχίλοχος ἔγινε κατά τοὺς ὑπολογισμούς τῶν ἀστρονόμων στίς 6 Ἀπριλίου τοῦ 648 π.Χ. Ἔτσι ἔχουμε καί μία σταθερή βάση γιά τή χρονολόγηση τοῦ ποιητῆ.

Οἱ ἀρχαῖοι λαοί (καί πολλοί ἀκόμη καί σήμερα) θεωροῦσαν τήν ἐκλείψη κακό σημάδι, γι' αὐτό καί ὁ Ἀρχίλοχος ἐδῶ λέει πῶς τοὺς ἔπιασε μεγάλος φόβος. Τό συμπέρασμα τοῦ ποιητῆ εἶναι πῶς καί τά πιά ἀπίθανα πράγματα κάποτε μπορεῖ νά συμβοῦν.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Οί αντίληψεις του Ἀρχίλοχου, ὅπως βγαίνουν ἀπό τὰ ἀποσπάσματα 4-6.
2. Ἡ θεωρία τοῦ Ἀρχίλοχου γιά τή ζωή στά ἀποσπάσματα 7-8.
3. Ὑστερα ἀπό τή γνωριμία τῆς προσωπικότητας τοῦ Ἀρχίλοχου πῶς μποροῦμε νά ἐρμηνεύσουμε μιὰ ἄλλη περίφημη ἐλεγεία του;

Τὴν ἀσπίδα μου κάποιος Σάιος τὴ μάζεψε,
πού σ' ἓνα θάμνο τὴν ἄφησα ἄθιχτη, χωρὶς νά θέλω·
ὅμως ἐγὼ τοῦ ξέφυγα τοῦ Χάρου.
Κεῖνη ἢ ἀσπίδα ἅς πάει στά κομμάτια·
ξανά μὴν ἄλλη θέ ν' ἀποχτήσω, κι ὄχι χειρότερη.

Μετ. Ε.Ν. Ροῦσσος

(Γιὰ τὸ περιστατικό γίνεται λόγος πρὸ πάνω στό σημεῖωμα γιά τὸν Ἀρχίλοχο.)

ΣΗΜΩΝΙΔΗΣ Ο ΑΜΟΡΓΙΝΟΣ

Ὁ Σημωνίδης, σύγχρονος ἢ λίγο νεώτερος ἀπὸ τὸν Ἀρχίλοχο, ἔγραψε ἰάμβους καὶ ἐλεγεῖες. Πατρίδα του ἦταν ἡ Σάμος, ἀλλὰ ἐπικράτησε νὰ λέγεται Ἀμοργίνος, ἐπειδὴ πρωτοστάτησε στὴν ἴδρυση μιᾶς ἀποικίας στὴν Ἀμοργό, ὅπου καὶ φαίνεται νὰ ἐγκαταστάθηκε. Στὰ ποιήματά του ὁ Σημωνίδης βλέπει τὸν κόσμον μὲ ἀπαισιοδοξία καὶ συγχρόνως τὸν σατιρίζει μὲ σκοπὸ νὰ διορθώσει ὅσα τοῦ φαίνονται στραβά.

9. ΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ἄπαξαρχῆς ὁ θεὸς πολλῶ λογιῶ τὴν ἐπλασε
τὴν ψυχὴ τῆς γυναίκας: ἄλλη ἀπ' τὴν ὀρθότριχη
γουρούνα, κι εἶναι ἀνάκατα ὄλα μὲς στό σπίτι της,
στή λάσπη βουτηγμένα, κυλισμένα χάμω·
κι ἀτὴ της ἄλουστη καὶ λεροφορεμένη
μὲς στίς κοπριές καθούμενη ὄλο καὶ παχαίνει.

5

Τὴν ἄλλη ἀπὸ ἀλεπού τὴν ἐπλασε πανούργα
ὁ θεός, κι ὄλα τὰ ξέρει· μήτε τό κακό
τῆς ξεφεύγει ποτέ μηδέ καὶ τό καλύτερο·
κι ἔτσι πού ἀλλάζει ὄλη τὴν ὥρα διάθεση,
μιά ἔχει καλό καὶ μιά κακό στό στόμα της.

10

Τὴν ἄλλη οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ τὴν πλάσαν ἀπὸ χῶμα
καὶ στὸν ἄντρα τὴν ἔδωσαν βλαμμένη· τί οὔτε
κακό κι οὔτε καλό ἢ γυναῖκα αὐτὴ κατέχει·
ἢ μόνη ἀπ' τὶς δουλειές πού ξέρει εἶναι νά τρώει. 15
Ἄκόμα κι ἂν ὁ θεὸς στείλει χιονιά, στό τζάκι
τό σκαμνὶ δέ φέρνει πῶ κοντά, κι ἄς τρέμει.

Ἡ ἄλλη ἀπ' τὴ θάλασσα ἔγινε, διπρόσωπη:
γελάει τὴ μίαν ἡμέρα κι εἶναι ὄλο χαρές,
κι ὁποῖος τὴ δεῖ στό σπῖτι της τὴν παίνεψε: 20
«Ἄλλη καλύτερη γυναῖκα δέν ὑπάρχει
μέσα στὸν κόσμος, οὐδέ καὶ πῶ ὁμορφη».
Τὴν ἄλλη δέ βασιτέται μήτε νά τὴ δεῖ
μηδέ σιμὰ νά πάει κανεὶς· φρενιάζει
σάν ἄγρια σκύλα γύρω στά κουτάβια της 25
κι ἢ ἐχτρός ἢ φίλος μάτια νά τὴ δεῖ
κανεὶς δέν ἔχει, τόσο πού ἔναι ἀβάσταχτη.

.....

Ὁ Αἴσωπος
«συνομιλεῖ» μέ
τὴν ἄλεπού,
ἔνα ἀπὸ τὰ ζῶα
τῶν διδακτι-
κῶν μύθων του.
Παράσταση
στό ἐσωτερικό
μιάς
κύλικας,
γύρω στό 450
π.Χ. (Μουσεῖο
Βατικανού).

Ἀπὸ τὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδότικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Τὴν ἄλλη ἀπὸ μαίμου τὴν ἐπλασε — κακὸ
τό πιό τρανὸ πού ὁ Δίας ἐχάρισε στοὺς ἄντρες·
πιὸ ἀσκημομούρα ἄλλη δὲν ἔχει· ὁ κόσμος δλος,
στοὺς δρόμους σά γυρνάει, στά γέλια σκάζει.

30

.....
Καλὸ δὲν κάνει σέ κανέναν, μοναχά
μέρα καὶ νύχτα τοῦτο μόνο διαλογίζεται
σάν τί κακὸ νά κάνει πιὸ μεγάλο.

Τὴν ἄλλη ἀπὸ τὴ μέλισσα· χαρὰ στὸν ἄντρα
πού πάρει! Ἡ κατηγορία μόνο αὐτὴ δὲν πιάνει,
κι ἀνθεὶ τό βιὸς τους καὶ προκόβει ἀπ' ἀφορμὴ της.
Κι ὡς ἀγαπιέται κι ἀγαπάει κι αὐτὴ τὸν ἄντρα της
γερνάει κι ἀφήνει σοὶ καλὸ καὶ παινεμένο.

35

Μές στίς γυναῖκες δλες ξεχωρίζει πρώτη,
κι ὀλόγυρά της χάρη ἀπὸ θεοῦ χυμένη.
Κι οὐδέ πού βρίσκει νοστιμιὰ νά κάθεται
μ' ἄλλες γυναῖκες καὶ νά λέει παλιόλογα.
'Απ' τίς γυναῖκες πού χαρίζει ὁ Δίας στοὺς ἄντρες
αὐτὲς οἱ πιὸ καλές, πιὸ μυαλωμένες.

40

45

.....

Μετ. Ι.Θ. Κακριδῆς

Σημειώσεις

Τὰ ἀμοιβαῖα πειράγματα ἀνάμεσα στοὺς ἄντρες καὶ στίς γυναῖκες τὰ σχετικά μέ τὰ ἐλαττώματα πού τό ἓνα φύλο ἀποδίδει στό ἄλλο εἶναι πανάρχαιο θέμα, πού τό συναντᾶμε καὶ σήμερα σέ εὔθυμα λαϊκὰ παραμύθια.

Στό φημισμένο αὐτὸ ποίημα τοῦ Σημωνίδη, ὁ ποιητὴς ζητᾶ νά ἐξηγήσει τό χαρακτῆρα τῶν γυναικῶν ἀποδίδοντας τὴν καταγωγή καθε-

μιᾶς σέ κάποιο διαφορετικό ζῶο ἢ στοιχεῖο. Τό ποίημα τοῦ Σημωνίδη μέ τήν ὑπερβολή του δέν ἔχει μόνο σκοπό νά προκαλέσει τήν εὐθυμία ἢ νά κοροϊδέψει τίς γυναῖκες, ἀλλά καί νά ἀσκήσει κριτική τῶν ἐλαττωμάτων καί τῶν ἠθῶν τῶν ἀνθρώπων.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ποιά ἐλαττώματα καί ποιές ἀρετές τῶν γυναικῶν τονίζονται στό ποίημα;
2. Μέ ποιά μέσα πετυχαίνει τή σάτιρά του ὁ ποιητής;

ΑΛΚΜΑΝ

Ἡ ζωὴ τοῦ ποιητῆ αὐτοῦ εἶναι δεμένη μέ τήν ἐξέλιξη τῆς λυρικῆς ποιήσεως καί τῆς μουσικῆς στήν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἦταν Λυδός ἀπό τίς Σάρδεις, ὅπου οἰκειώθηκε τή μουσική παράδοση τῆς πατρίδας του. Στόν πόλεμο μέ τούς Κιμμέριους (βλ. σημείωμα γιά τόν Καλλίνο, σελ. 15) αἰχμαλωτίστηκε· πούληθηκε ὡς δοῦλος στή Σπάρτη, ὅπου ἀπόκτησε τήν ἐλευθερία του, γιατί οἱ Σπαρτιάτες ἐκτίμησαν τήν τέχνη του (μάλιστα πῆρε τήν προσωνομία Λάκων). Θεωρεῖται ἀπό τούς θεμελιωτές τῆς λυρικῆς (ἰδιαίτερα τῆς χορικῆς) ποιήσεως, καθώς πλούτισε τήν ἐλληνική τέχνη μέ μουσικά κυρίως στοιχεῖα τῶν Λυδῶν καί δημιούργησε τά στροφικά συστήματα τῆς χορικῆς ποιήσεως.

10. ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΓΑΛΗΝΗ

Κοιμοῦνται τῶν βουνῶν οἱ κορυφές καί τά φαράγγια
καί οἱ λόφοι καί οἱ χαράδρες
καί οἱ φυλές τῶν σερπετῶν πού τρέφει ἡ μαύρη γῆς
καί τοῦ βουνοῦ τ' ἀγρίμια καί ἡ γενιά τῶν μελισσῶν,
τά κῆτη μέσ στῆς θάλασσας τῆς σκοτεινῆς τά βάθη·
κοιμοῦνται κι οἱ φυλές τῶν μακροφτέρουγων πουλιῶν.

Μετ. Ε. Ν. Ροῦσσοσ

11. ΒΟΥΚΟΛΙΚΟ

Πολλές φορές στά κορφοβούνια,
τότε πού χαίρονται οί θεοί
τό ξακουσμένο πανηγύρι,
μαλαματένιο άγγειό κρατώντας,
τρανή γαβάθα, ώσάν έκείνη 5
πού έχουν τσοπάνηδες άνθρώποι,
άφοϋ μονάχη λιονταρίσιο
άρμεξες γάλα, χλωροτύρι
έφτιασες άσπρο καί μεγάλο.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

12. ΓΛΥΚΟΦΩΝΕΣ ΓΛΥΚΟΛΑΛΕΣ

Γλυκόφωνες, γλυκόλαλες παρθένες, δέ μπορούνε
τά γονατά μου πιά νά μέ κρατούνε.
Μακάρι τώρα νά ήμωνα κηρύλος, πού πετάει
πά' στοϋ κυμάτου τόν άφρό μέ τά θαλασσοπούλια,
χωρίς μέσ στην καρδιά φόβο νά κλειΐ 5
τ' άλικοφτέρουγο τής άνοιξης πουλί.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

Σημειώσεις

γαβάθα· χωριάτικο βαθύ πιάτο, (έδω) ξύλινο ή πήλινο ποτήρι.
λιονταρίσιο γάλα. Καθώς τό ποιήμα, από τό όποιο σώθηκε τό άπόσπασμά μας, ήταν άφιερωμένο στό Διόνυσο, δέν πρέπει νά μās παραξε-

νεύει τό λιονταρίσιο γάλα, ἀφοῦ καί τό λιοντάρι ἦταν στενά δεμένο μέ τή λατρεία τοῦ θεοῦ, ὅπως καί ἄλλα δυνατά ζῶα: ἡ τίγρη, ἡ λεοπάρδαλη, ὁ ταῦρος.

χλωροτύρι· τό μόλις πηγμένο τυρί· (ἐδῶ) μυτζήθρα.

κηρύλος· τό ἀρσενικό τῆς ἀλκυόνας (ψαροφάγος, βασιλοπούλι). Λαϊκή παράδοση ἔλεγε ὅτι, ὅταν ὁ κηρύλος γεράσει καί δέν μπορεῖ νά πετᾷ, τόν παίρνει στά φτερά τῆς ἡ (θηλυκιά) ἀλκυόνα καί τόν μεταφέρει.

τῆς ἀνοιξῆς πουλιά· ἡ ἀφιξη τῆς ἀλκυόνας, ὅπως καί τοῦ χελιδonioῦ, ἦταν προμήνυμα τῆς ἀνοιξῆς.

ἀλικοφέρουγο· μέ γαλαζοκόκκινα φτερά, μέ φτερά πού ἔχουν τό χρῶμα τῆς θαλασσινῆς πορφύρας.

Θέματα γιά συζήτηση – Ἐρωτήσεις

1. Ποιό συναίσθημα κυριαρχεῖ στήν ψυχή τοῦ ποιητῆ, καθῶς γράφει τή **Νυχτερινή γαλήνη**; Πῶς ἀνταποκρίνεται ἡ ἀψυχη φύση στό συναίσθημα αὐτό;

2. Παραλληλίστε τή **Νυχτερινή γαλήνη** μέ τό ποίημα **Γαλήνη** τοῦ Διον. Σολωμοῦ.

3. Ἀναλύστε τή γενική ἐντύπωση τοῦ ποιητῆ στά ἐπιμέρους στοιχεῖα πού τήν ἀποτελέσαν.

4. Τό ἀπόσπασμα πῆρε τόν τίτλο **Βουκολικό**. Τί λέμε βουκολική ποίηση; (Στήν ἀρχαιότητα τήν ἐκπροσώπησε ὁ Θεόκριτος. Στή νεώτερη ἐποχή ἔχουμε βουκολικά ποιήματα δημοτικά, ἀλλά χαρακτηριστικότεροι ποιητές εἶναι ὁ Κρυστάλλης καί ὁ Κυριαζῆς. Μποροῦμε νά βροῦμε μερικά ποιήματά τους;).

5. Μέ ποιό τρόπο στά δημοτικά τραγούδια βρίσκουμε τήν ἴδια νοσταλγία τῶν ἡλικιωμένων γιά τά νιάτα πού πέρασαν;

6. Ποιά ἡ στάση τοῦ Ἀλκμάνα ἀπέναντι στή φύση;

ΜΙΜΝΕΡΜΟΣ

Έζησε στά τέλη τοῦ 7. αἰ. π.Χ. Καταγόταν ἀπό τή Σμύρνη ἢ τήν Κολοφώνα, πόλεις πού τήν ἐποχή αὐτή περίπου ὑποτάχθηκαν στούς Λυδοῦς. Ἀπό τίς πολεμικές ἐλεγεῖες πού ὁ Μίμνερμος εἶχε συνθέσει μέ ἀφορμή τά σύγχρονά του γεγονότα δέν ἔχουμε σημαντικά ἀποσπάσματα. Ἐξάλλου λιγοστές ἐλεγεῖες σώζονται καί ἀπό τό ἄλλο του ἔργο, ὅπου μέ λυπητερή διάθεση μιλάει γιά τήν ἀντίθεση ἀνάμεσα στή χαρά τῆς νεότητος καί στά βάσανα τῶν γηρατειῶν. Τό σύνολο τοῦ ἔργου του – πού ἦταν ποικίλο – εἶχε συγκεντρωθεῖ ἀργότερα σέ δύο βιβλία· τό πρῶτο ἀπό αὐτά εἶχε τόν τίτλο *Ναννώ*, ἀπό τό ὄνομα μιᾶς ἀγαπημένης του αὐλητρίδας.

13. ΤΑ ΝΙΑΤΑ ΦΕΥΓΟΥΝ ΓΡΗΓΟΡΑ

Κρύος ἰδρώτας πάραυτα τό σῶμα μου δλο πιάνει,
τ' ἄνθος τῶν νέων συντρόφων μου ὁ νοῦς μου ἅμα
σκεφετῆ...

Ἐπρεπε δ,τι εἶναι χαρωπό καί ὠραῖο, νά μήν πεθάνει,
μά σύντομή 'ναι ὡς ὄνειρον ἢ νεότη ἢ θαλερή·
γοργά τό γῆρας τ' ἄχαρο καί τ' ἄσχημο μᾶς φθάνει 5
κι ἀπάνω στό κεφάλι μας φορτώνεται βαρῦ,
πού μισητό τόν ἄνθρωπο καί ἀγνώριστο τόν κάνει
καί τοῦ χαλαίει καί μάτια του καί νοῦν ἅμα χυθεῖ.

Μετ. Σ. Μενάρδος

14. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ὁ Ἥλιος κόπον ἔλαχε νά κάμνει κάθε ἡμέρα
κι οὐδέ τοῦ γίνεται ποτέ ἀνάπαυλ' ἀκριβή
στόν ἴδιον καί στούς ἵππους του, σάν ἡ Αὐγή ἀπό πέρα
ἀφήσει τόν Ὀκεανό καί στά ψηλά ἀνεβεῖ.
Τόν φέρνει ἐπάνω στό νερό κλινάρι καμωμένο 5
ἀπό τά χέρια τ' ἀκουστοῦ Ἡφαίστου, τακτικά
— ὀλόχρυσο καί πτερωτό — στό κύμα πλαγιασμένο
τῶν Ἑσπερίδων ἀπ' τή γῆ γοργά κι ἀρπακτικά
ὡς στῶν Αἰθιόπων τά βουνά, πού τ' ἄλογα καί τ' ἄρμα
στέκουν, ὡσότου ἡ δροσινή Αὐγούλα νά φανεῖ· 10
ἐκεῖ ἀνεβαίνει ὁ βασιλιάς στ' ἀμάξι του...

Μετ. Σ. Μενάρδος

Σημειώσεις

Ἥλιος· θεός τοῦ φωτός, γιός τοῦ Τιτάνα Ὑπερίωνα καί ἀδερφός τῆς Σελήνης καί τῆς Ἡώς (Αὐγῆς). Κάθε πρωί ἡ Ἡώς, ἡ θεότητα τοῦ πρῶνου φωτός, προχωρώντας ἐπάνω στό ἄρμα τῆς ἀνοίγει στόν Ἥλιο τή θύρα τῆς Ἀνατολῆς στή χώρα τῶν Αἰθιόπων. Ἀπό αὐτή τήν ἀκρῆ τῆς γῆς ξεκινοῦσε καθημερινά ὁ Ἥλιος, μέ τό ἄρμα του καί αὐτός, καί ἔκανε τήν πορεία του στόν Οὐρανό γιά νά φωτίσει τή γῆ. Ἐτσι ἔφτανε ὡς τή χώρα τῶν Ἑσπερίδων, στό δυτικό ἄκρο τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ζάπλωνε σ' ἓνα χρυσοῦ κρεβάτι καμωμένο ἀπό τόν Ἡφαίστο, τό ὁποῖο χρησιμοποιοῦσε σάν πλοῖαριο γιά νά τόν περάσει, ἐνόσω κοιμόταν, μέσα ἀπό τόν Ὀκεανό καί νά τόν φέρι πάλι στή γῆ τῶν Αἰθιόπων, ἀπ' ὅπου θά ξανάρχιζε τήν πορεία τῆς ἄλλης ἡμέρας.

Ὀκεανός· ὁ πρεσβύτερος ἀπό τοὺς Τιτάνες, γιός τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς Γῆς. Εἶναι προσωποποίηση τοῦ Ὀκεανοῦ, πού κατά τήν ἀντίληψη τῶν ἀρχαίων ἦταν ἓνας μέγας ποταμός, ὁ ὁποῖος ἔζωνε ὀλόγυρα τή γῆ καί ἀποτελοῦσε τά τελευταῖα ὄρια τῆς. Στόν Ὅμηρο ἀναφέρεται σάν

πατέρας ὄλων τῶν ὄντων τοῦ κόσμου (μέ τήν ἔννοια ὅτι ὄλες οἱ μορφές ζωῆς ἔχουν τήν καταγωγή τους στό νερό).

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ὁ Ἥλιος ἐνέπνευσε τόν ποιητή;
2. Τά γνωρίσματα τοῦ Ἥλιου στό Μίμνερμο.
3. Παραλληλίστε τό ποίημα τοῦ Μίμνερμου μέ τό πιο κάτω ποίημα τοῦ Στησίχορου γιά τή δύση τοῦ Ἥλιου:

Κι ὁ Ἥλιος ἐκατέβαινε σέ χρυσαφένιο τάσι,
ὁ γιός τοῦ Ὑπερίωνα, τόν Ὀκεανό περνώντας,
νά φτάσει μέσα στής νυχτός τῆς ἱερῆς τά βάθη,
στή μάνα, στή γυναίκα του, σι' ἀγαπητά παιδιά του,
καί σ' ἄλλος μπῆκε δροσερό, τοῦ Δία ὁ γιός, μέ δάφνες.

Μετ. Ε. Ν. Ροῦσσο

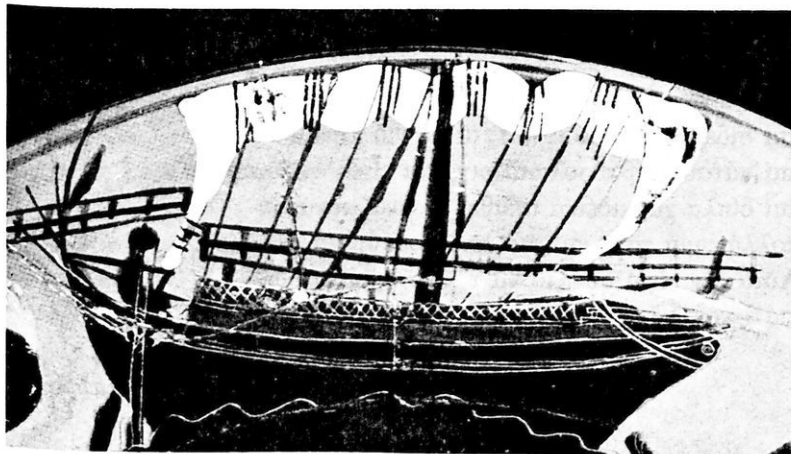
ΑΛΚΑΙΟΣ

Ἡ Λέσβος τόν 7. καί 6. π.Χ. αἰώνα παρουσίασε πολύ σημαντική καλλιτεχνική καί πνευματική δραστηριότητα· ἀνέδειξε τούς θεμελιωτές τῆς χορικῆς ποίησης, τόν Τέρπανδρο (680-620 π.Χ.) καί τόν Ἀρίωνα (7. αἰώνας π.Χ.), ἕναν ἀπό τούς ἑπτά σοφούς, τόν Πιττακό, καί τούς ἐξοχότερους μελικούς ποιητές, τόν Ἀλκαῖο καί τή Σαπφώ. Οἱ δύο τελευταῖοι εἶναι περίπου σύγχρονοι (τέλη 7. - ἀρχές 6. ἡ ἀκμή τους) καί παρουσιάζουν τό κοινό χαρακτηριστικό: τό ἔργο τους εἶναι στενά δεμένο μέ τά περιστατικά τῆς ζωῆς τους.

Ἐκεῖνο πού προέχει στή ζωῆ τοῦ Ἀλκαίου (πού γεννήθηκε στή Μυτιλήνη) εἶναι ἡ ἀνάμειξή του στίς πολιτικές διαμάχες τῆς πόλης του· καθώς ὁ ἴδιος (ὅπως καί ἡ Σαπφώ) ἀνήκε στήν ἀριστοκρατική τάξη, βρέθηκε σέ πολύχρονη ἀντίθεση μέ τούς τυράννους πού, στηριγμένοι στό δημοκρατικό πλῆθος, πῆραν τήν ἐξουσία (Μέλαγχρος, Μυρσίλος, Πιττακός). Ἔτσι γνώρισε περιπέτειες, πῆρε μέρος σέ ἐμφύλιους πολέμους, γεύτηκε τήν ἐξορία· ἀπ' ὅλα αὐτά ἐμπνεύστηκε τά περίφημα στασιωτικά (= πολιτικά) ποιήματα πού, μαζί μέ τά ἐρωτικά καί τά συμποσιακά, ἀπέτελεσαν τό κύριο μέρος τοῦ ἔργου του. Βασικό χαρακτηριστικό του εἶναι τό ἔντονο πάθος γιά ὅ,τι τόν ἀπασχολεῖ.

15. ΑΓΓΡΙΟΚΑΙΡΙ

Τί ἀνέμων ταραχή εἶν' αὐτή δέ νιώθω·
κυλάει τό κύμα δῶθε, κείθε, ὀλοῦθε,

Ἰστιοφόρο ἐμπορικό σκάφος, ἀπό κύλινδρο τοῦ 6. αἰ. π.Χ. (Λονδίνο, Βρετ. Μουσεῖο).

κι ἐμᾶς, στή μέση, μέ τό μαῦρο πλοῖο
μακριά μᾶς σέρνει·

τ' ἀγριοκαίρι βαριά μᾶς πολεμάει,
μές στῆς σεντίνας τά νερά εἶν' ἡ βάση
τοῦ καταρτιοῦ, καί τό πανί, σκισμένο,
κουρέλι εἶν' ὄλο·

5

τά σκοινιά ἔχουν λασκάρει...

Μετ. Θρ. Σταύρου

16. Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ

Λαμποκοπᾶ ἀπ' τό χάλκωμα τό μέγα δῶμα κι εἶναι
γιά χάρη τοῦ Ἄρη δλη ἡ σκεπή ὁμορφοστολισμένη
μέ περικεφαλαῖες λαμπρές· κι ἀπό ψηλά προσγέρνουν
κάτου ἀλογόφουντες λευκές, στολίδια γιά κεφάλια

πολεμιστάδων· καί, στητά τριγύρω σέ παλούκια
κρυμμένα, στέκουν χάλκινα καί λαμπερά τουζλούκια
όπού εἶναι γιά τά δυνατά βελτόνια φυλαχτάρι,
καί σιδεροπουκάμισα πλεχτά μέ νιό λινάρι
καί κάτου τά βαθουλωτά ριγμένα εἶναι σκουτάρια
καί δίπλα χαλκιδέικα σπαθιά κι ἀναζωστάρια
πολλά σιμά τους καί πίο ἐκεῖ πουκάμισα πολέμου.
Αὐτά δέν εἶναι δυνατό νά τ' ἀπολησμονήσω,
γιατί νομίζω πώς αὐτά τήν πρώτη ἔχουν θέση.

5

10

Μετ. Ηλ. Βουτιερίδης

17. Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

Μᾶς ἦρθες ἀπ' τῆς γῆς τήν ἄκρη, μέ ἓνα
σπαθί πού ἔναι χρυσόδετη ἢ λαβή του
καί φιλντισένια, ἀφοῦ, τῆς Βαβυλώνας
βοηθώντας τό λαό σέ πόλεμό τους,
ἓνα ἀντραγάθημα ἔκαμες μεγάλο·
ἓναν ἐχθρό τους, μαχητή γιγάντιο,

5

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Παράσταση μέ σκηνή μονομαχίας δύο πολεμιστῶν· φέρουν δόρυ, θώρακα, κράνος καί ἀσπίδα (Παρίσι, Μουσεῖο Λούβρου).

πού μιά παλάμη τοῦ ἄλειπε νά φτάσει
τίς δέντε πῆχες, σκότωσες στή μάχη
κι ἔτσι ἀπ' τὰ βάσανα ἔσωσες ἐκείνους.

Μετ. Θρ. Σταύρου

18. ΠΟΛΕΜΑ Τ' ΑΓΡΙΟΚΑΙΡΙ

Ὁ Δίας ρίχνει βροχή, βαρὺς χειμώνας
ἀπὸ τὸν οὐρανό, τὰ ρέματα ἔχουν
παγώσει (καί τὰ δέντρα μὲς στό λόγγο
τό βάρος δέν μποροῦν πιά νά σηκώσουν).

Πολέμα τ' ἀγριοκαίρι· ξύλα ρίχνε
στή φωτιά· βάζε μπόλικο κρασάκι
γλυκόπιτο· καί γέρνε τό κεφάλι
στό μαλακό σου ἀπάνω μαξιλάρι.

5

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

σεντίνα· τό χαμηλότερο μέρος τοῦ καταστρώματος.

χάλκωμα· ὁ χαλκός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶναι κατασκευασμένα τὰ δπλα.

δῶμα· αἶθουσα. Ἡ αἶθουσα τῶν δπλων βρισκόταν δίπλα στήν αἶθουσα
πού διασκέδαζαν οἱ ἄνδρες, τὸν **ἀνδρόνα**.

παλούκια· πάσσαλοι, ξύλινα καρφιά μπηγμένα στοὺς τοίχους.

τουζλούκια· περικνημίδες.

βελτόνι· ὅ,τι ρίχνει ὁ ἀντίπαλος, βέλος, βλήμα.

χαλκιδέικα· τὰ ὄρυχεῖα χαλκοῦ πού βρισκόνταν κοντά στήν πόλη (ἀπ'
ὅπου καί τό ὄνομά της, Χαλκίς) ἔδιναν τήν πρώτη ὄλη γιά τήν κατα-
σκευή σπαθῶν, πού γρήγορα ἔγιναν περιζήτητα.

τό ἀναζωστάρι (= κοντό παντελόνι) καί τό **πουκάμισο πολέμου** (= χι-

τώνιο), από την εποχή των όμηρικων ήρώων αποτελούσαν μέρος της στολής του πολεμιστή.

τήν πρώτη έχουν θέση· όλοφάνερα για τον πολεμικό άγώνα, πού (δπου νά 'ναι) θά άρχίσει.

πέντε πήγες· περίπου 2.30 μ. (5 × 0,46 μ.).

τά ρέματα· τά τρεχούμενα νερά.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Παρακολουθήστε την ποικιλία ποιητικών τρόπων πού ακολουθεί ο Άλκαϊος κάθε φορά:

– Την άλληγορία (στό ποίημα 'Αγριοκαίρι)· Αναζητήστε ομοιότητες στους στ. 210-12 και 247-49 της 'Αντιγόνης (μετ. Ι. Γρυπάρη).

– Την άπλή άπαρίθμηση άντικειμένων (στην Αΐθουσα των όπλων). Ποιό αισθητικό αποτέλεσμα έχει ή άπαρίθμηση αυτή;

– Τή ζωντάνια της περιγραφής, μέ τή σύλληψη της χαρακτηριστικής λεπτομέρειας. (Έντοπίστε την στά τέσσερα ποιήματά του.)

2. Σέ ποιό ιστορικό πλαίσιο τοποθετούνται τά δύο στασιωτικά ποιήματα του Άλκαϊού;

3. Άπό την άπαρίθμηση των δπλων άπουσιάζουν τά τόξα και τά άλλα τηλεμάχα δπλα. Γιατί;

4. Άν συγκρίνουμε τον Άλκαϊο μέ τον Άρχίλοχο, έχουμε νά σημειώσουμε ομοιότητες ή διαφορές στά συναισθήματα και τίς άντιλήψεις τους. Ποιές;

Σ Α Π Φ Ω

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνίδα ποιήτρια μέ τή μεγαλύτερη φήμη καί τά πλουσιότερα ποιητικά χαρίσματα γεννήθηκε στήν Ἐρεσό τῆς Λέσβου καί ἔζησε τήν ἐποχή τοῦ Πιττακοῦ. Στή Μυτιλήνη εἶχε ἰδρύσει ἕνα εἶδος σχολῆς λυρικήσ ποιήσεως, στήν ὁποία φοιτοῦσαν νέες κοπέλες πού προετοιμάζονταν γιά τή μουσική ἐκτέλεση τῶν ᾠδῶν της. Σημαντικό μέρος τῆς ζωῆσ της τό πέρασε στή Σικελία, ἐξόριστη ἀπό τόν Πιττακό, πολέμιο τῆσ ἀριστοκρατικῆσ τάξησ, στήν ὁποία ἀνήκε ἡ ποιήτρια.

Ἀπό τό πλούσιο ἔργο της μᾶσ ἔχει σωθεῖ πολύ μικρό μέρος, ἀρκετό ὁμως γιά νά δικαιολογήσει τό μεγάλο θαυμασμό πού προκάλεσε σέ ὄλη τήν ἀρχαιότητα (τήν ὀνόμαζαν δέκατη Μούσα). Τά ἰδιαίτερα γνωρίσματα πού δίνουν τήν ἀληθινή εὐγένεια στήν ποίηση τῆσ Σαπφῶσ εἶναι τό ὅτι συμερίζεται εἰλικρινά τά συναισθήματα τοῦ ἄλλου καί ἡ βαθιά αἴσθηση τῆσ ὁμορφιάσ τῆσ φύσησ, πού ἀναδίνεται ἀπό κάθε σχεδόν στροφή τῶν ποιημάτων της.

19. ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Ὅμορφόθρονη ἀθάνατη Ἄφροδιτη,
κόρη τοῦ Δία, σοῦ δέομαι, δολοπλέχτρα,
μέ πίκρες καί καημούς μή, Δέσποινα,
παιδεύεις τήν ψυχή μου·

μά ἔλα μου, ἄν καί κάποτε, ἀπό πέρα 5
μακριά, τό κάλεσμά μου ὁμοί' ἀγρικώντας,
ἦρθες, τό πατρικό παλάτι ἀφήνοντας
καί τό χρυσό σου ἀμάξι

ζεύοντας· κι ὁμορφα στρουθιά πετώντας 10
γοργά στή γῆ σέ φέρανε τή μαύρη
πάν' ἀπ' τόν οὐρανό μέ φτεροκόπημα
πυκνό μέσ στον αἰθέρα·

κι ὡς ἔφτασαν ταχιά, χαμογελώντας 15
μέ τήν ἀθάνατη ὄψη, ὦ μακαρία,
μέ ρώτησες σάν τί καί πάλι νά 'παθα,
τί σέ καλῶ κοντά μου,

τί λαχταρᾷ ἡ ψυχή μου ἡ φρενιασμένη 20
τόσο πολύ νά γίνει: — «Ποιόν καί πάλι
θές ἡ Πειθῶ νά φέρει στήν ἀγάπη σου;
Σαπφῶ, ποιός σ' ἀδικαίει;

Γιατί ἄν φεύγει, γοργά ἀπό πίσω θά 'ρθει,
κι ἄν δέν παίρνει σου δῶρα, θά σοῦ φέρει·
τόρ' ἄν δέν σ' ἀγαπάει θά σ' ἀγαπήσει
καί δίχως νά τό θέλει».

ᾠ, ἔλα μου καί τώρα, κι ἀπ' τίς μαῦρες 25
τίς ἔγνοιες λύσε με, κι ὅ,τι ν' ἀληθέψει
ποθεῖ ἡ ψυχή μου τέλεσ' το κι ἀτή σου
σύ γίνε ὁ βοηθός μου.

Μετ. Π. Λεκατοῦ

Σημειώσεις

δολοπλέχτρα· ἐπειδή δημιουργεῖ δολοπλοκίες.

ἄν καί κάποτε... ἦρθες· ἡ εὐεργεσία, κατά τούς ἀρχαίους, πρέπει νά

ἐπαναλαμβάνεται. Δέ δεσμεύεται ἠθικά μόνο ὁ εὐεργετημένος (μέ τήν εὐγνωμοσύνη) ἀλλά καί ὁ εὐεργέτης.

στρουθιά· τά σπουργίτια, ὅπως καί τά περιστέρια, ἦταν ἱερά πουλιά τῆς Ἐρωδίας.

Πειθώ· στήν ὑπηρεσία τῆς Ἐρωδίας ἡ Πειθώ (αὐτή πού ἔχει τήν ἰκανότητα νά πείθει) ὑποκαθιστᾷ τό θεό Ἐρωτα.

ἀτή σου· σύ ἡ ἴδια, ἀπό μόνη σου.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ὁ ἀρχαῖος κριτικός τῆς λογοτεχνίας Διονύσιος ὁ Ἐλικαρνασσεύς, πού μᾶς διέσωσε ὀλόκληρο τό ποίημα, τό ἀναφέρει ὡς ὑπόδειγμα ἀρμονίας, μέ τό πηγαῖο αἶσθημα, τή σοφή σύνθεσή του, τήν παραστατικότητα τῶν εἰκόνων καί τή χάρη τῆς ἐκφράσεως. Μπορεῖς νά δικαιολογήσεις μερικούς ἀπό τούς χαρακτηρισμούς αὐτοῦς μέ παραπομπές στό ποίημα;

2. Παρατήρησε τή μετάπτωση τοῦ λόγου τῆς Ἐρωδίας ἀπό πλάγιο σέ εὐθύ. Τί πετυχαίνει μ' αὐτό ἡ ποιήτρια;

20. Η ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΗ ΦΙΛΗ

... Συχνά ἀπ' τίς Σάρδεις

σέ μᾶς δῶ πέρα ἡ σκέψη της γυρίζει,

πῶς ζούσαμε μαζί· τί ἐφάνταζες μπροστά της

σάν μιά θεά, κι ἡ πιό τρανή χαρά της

τό δικό σου τραγοῦδι ἦτανε πάντα.

5

Τώρα μέσ στίς Λυδές γυναῖκες ξεχωρίζει,

καθώς σάν πέσει ὁ γήλιος, ἡ σελήνη

ροδοδάχτυλη λάμπει, τ' ἄστρα τ' ἄλλα

σκοτεινιάζοντας, κι ἴδια γύρω ἀφήνει

τό φῶς της ν' ἀπλωθεῖ, πά σ' ἄλμυρά πελάγη

10

καί σέ πολύνανθες χῶρες. Κι ἔχει πάρει

γλυκιά δροσιά νά χύνεται, τά ρόδα

45

Άριστερά: Άπεικόνιση του Άλκαιού και τής Σαποῶς σέ ἀγγειογραφία, 480 π.Χ. περίπου. (Μόναχο, Άρχαιολ. Μουσείο).

Κάτω: Παράσταση τής Σαποῶς σέ ὕδρια τοῦ 5. αἰ. π.Χ. (Άθήνα, Έθν. Άρχαιολ. Μουσείο).

μοσκοβολοῦν καί τ' ἀπαλό χορτάρι
καί τό τριφύλλι ὀλοῦθε τ' ἀνθισμένο.
Κι ἐκείνη πέρα δῶθε τριγυρίζει
τήν Ἀθίδα θυμάμενη· ἡ καρδιά της
ἡ τρυφερή ἀπό πόθο πλημμυρίζει
κι ἀπ' τόν καημό βαραίνει μέσ στά στήθη.
Κι ἐμᾶς τίς δυό φωνάζει, νά βρεθοῦμε κοντά της.
Ὅμως...

15

Μετ. Ι. Θ. Κακριδής

Σημειώσεις

Τό ποίημα είναι έμπνευσμένο από τά εϋγενικά αισθήματα πού συνέ-
δεαν τή Σαπφώ μέ τίς μαθήτριές της καί τίς ίδιες τίς μαθήτριες μεταξύ
τους. Είται έγκώμιο τής ξενιτεμένης 'Αριγνώτας, πού μαζί μέ τήν 'Ατ-
θίδα φοιτούσε στή σχολή τής ποιήτριας.

τί έφάνταζες· ή ποιήτρια απευθύνεται στήν 'Αθίδα.

σά μιά θεά· πρώτη φορά συναντήσαμε δμοια παρομοίωση στήν 'Οδύσ-
σεια. Θυμάστε σέ ποιά σκηνή;

Θέματα γιά μελέτη – Έρωτήσεις

Μελετήστε τή λειτουργία τής παρομοιώσεως, πού κατέχει τό μεγαλύτε-
ρο μέρος του ποίματος. Πώς από στοιχείο εξαρτημένο ανεξαρτοποιεί-
ται καί αποτελεί επιβλητική, σχεδόν αυτόνομη, ποιητική εικόνα. Έχου-
με συναντήσει ανάλογα παραδείγματα στόν Όμηρο; Μπορείτε νά τά
παρουσιάσετε;

21. ΧΑΡΙΤΩΜΕΝΟ ΔΑΣΟΣ

...Χαριτωμένο δάσος

δλο μηλιές· μέσα οί βωμοί καπνίζουν
άπ' τό λιβάνι.

Νερά κατάκρυα ανάμεσα στά κλώνια
κελαηδοῦν· άπ' τά ρόδα γύρω ό τόπος
όλόσκιωτος· βαθύ τον ύπνο χύνουν
τά φύλλα ώς σειοῦνται.

5

Στό λιβάδι, δπου βόσκουν τά πουλάρια,
οί άνοιξιάτικοι άνθοί θρασομανοῦνε·
γλυκό σάν μέλι τό άνηθο ευωδιάζει
(καί τό τριφύλλι).

10

47

Ἔλα, Ἄφροδίτη, ἐδῶ στεφανωμένη
νά σμίξεις μέ νερό καί στό τραπέζι
τό νέκταρ νά κεράσεις σέ ποτήρια
μαλαματένια.

15

Μετ. Ι. Θ. Κακριδής

Σημειώσεις

Τό ποίημα δέ σώθηκε ὀλόκληρο. Μποροῦμε νά ἀνασυνθέσουμε ὡς ἐξῆς τό περιεχόμενό του: Περιγράφεται ἡ βραδινή ἀτμόσφαιρα ἑνός ἱεροῦ ἄλσους, ὕστερα ἀπό μιά θερμή μέρα, πού τά κλαδιά τῶν δέντρων, βαριά ἀπό καρπούς, γέρνουν στό ρυάκι.

οἱ βωμοί· καθὼς ἔχουμε νά κάνουμε μέ τέμενος, ὑπαίθριο χῶρο ἀφιερωμένο σέ θεό, δέν ἦταν δυνατό νά λείπουν κτίσματα ἀφιερωμένα στή λατρεία του.

νά σμίξεις μέ νερό τό νέκταρ· ὅπως οἱ θνητοί στόν κρατήρα ἀνακάτευαν τό κρασί μέ νερό γιά νά μήν εἶναι πολύ δυνατό, τό ἴδιο καί οἱ θεοί ἀνακατεύουν τό ποτό τους μέ νερό.

θρασομανοῦν· θάλλουν, κυριαρχοῦν μέ τήν ὀρμητική παρουσία τους.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Νά βρεῖτε ἀνάλογες εἰκόνες στό ἀπόσπασμα **Πειρασμός** ἀπό τούς **Ἐλεύθερους Πολιορκημένους** τοῦ Δ. Σολωμοῦ.
2. Προσέξτε πῶς ἡ εἰκόνα τῆς φύσης, πού κατέχει τό κέντρο τοῦ ποιήματος, πλαισιώνεται ἀπό τήν παρουσία τῆς θεότητας.

22. ΕΧΩ ΜΙΑ ΚΟΡΗΝ ΟΜΟΡΦΗ

Ἔχω μιά κόρην ὁμορφή,
πού μέ τά χρυσολούλουδα
παρόμοια εἶν' ἡ μορφή της.
Ἡ ἀγαπημένη μου ἡ Κλεῖς!

Μέ τή Λυδία ὀλόκληρη
ἐγὼ δέν τήν ἀλλάζω.

Μετ. Ε. Ροῦσσο

23. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΔΕΡΦΟ

Κύπρη μου ἐσύ, κι ἐσεῖς Νηρηίδες, κάντε
γερός ἐδῶ νά μοῦ ῥθει ὁ ἀδερφός μου,
κι ὄσα καλά ἡ καρδιά του λαχταράει
ὄλα νά γίνουν·

τά πρωτινά του λάθη νά τ' ἀφήσει, 5
ἔτσι πού νά ἔναι πιά ἡ χαρά τῶν φίλων
κι ἡ πίκρα τῶν ἐχθρῶν· μά ἐχθρός κανέννας
πιά ἄς μή μᾶς γίνει·

κι ἄς τό θελήσει νά ἔχει κι ἡ ἀδερφή του
τιμὴ ἀπ' αὐτόν, καί τά παλιά φαρμάκια, 10
πού τά φερσίματά του τήν ποτίσαν,
νά ξεχαστοῦνε.

.....
Ἄχ ἄκουσέ με, θεά μου, ἂν σ' ἔχω εὐφράνει
μέ τά τραγούδια· ρίξε στά σκοτάδια
τίς συμφορές, καί κάθε θλίψη διῶξε 15
ἀπό κοντά μας.

Μετ. Θρ. Σταύρου

24. ΣΕ ΑΜΟΥΣΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Ὅταν νεκρή θά κείτεσαι, κανείς μ' ἀγάπη ἐσένα
δέ θά θυμᾶται πιά,

γιατί ποτέ δέ στόλισε τή ζήση σου κανένα
ἀπό τά ρόδα τά πιερικά,
κι ἔτσι ἄσημη κι ὠχρή σκιά ντυμένη τό σκοτάδι 5
μέσα στούς ἄδοξους νεκρούς θά τριγυρνᾷ στόν Ἄδη.

Μετ. Π. Λεκατσᾶς

Σημειώσεις

Λυδία· ἀναφέρεται ἡ χώρα αὐτή, γιατί ἦταν περίφημη γιά τά πλούτη της. (Πβ. τό ποίημα **Μακριά ἀπό τά μάτια μου** τοῦ Ἀρχίλοχου –σελ. 23– καί τό γνωστό περιστατικό τοῦ Κροίσου).

Κύπρη μου· ἡ ποιήτρια ἀπευθύνει τήν παράκλησή της στή Γαλιναία Ἀφροδίτη.

ἡ χαρά... τῶν ἐχθρῶν· γιά τοὺς ἀρχαίους ἄξιος καί ἐνάρετος ἦταν ὁ ἄντρας πού μπορούσε ὄχι μόνο νά εὐεργετῆ τοὺς φίλους, ἀλλά καί νά βλάπτει τοὺς ἐχθρούς.

ἂν σ' ἔχω εὐφράνα... οἱ θεοί εἶχαν ὑποχρέωση νά συντρέχουν τοὺς θνητούς, πού τοὺς ἔκαναν κατά τό παρελθόν κάθε εἶδους λατρευτικές προσφορές. Θυμήσου τοὺς στ. 39-41 τοῦ Α τῆς Ἰλιάδας καί 61-62 τοῦ α τῆς Ὀδύσσειας.

πιερικά· εἶναι τά ρόδα τῶν Πιερίδων, τῶν Μουσῶν (μετωνυμία, ἀντί: πνευματική καλλιέργεια).

Θέματα γιά μελέτη – Ἑρωτήσεις

1. Παρακολοθηστε τήν ποικιλία τῶν αἰσθημάτων τῆς ποιήτριας· ποιές διαφορετικές ἀποχρώσεις διαπιστώνουμε ἀνάμεσα στά ποιήματα **Ἔχω μιά κόρην ὄμορφη καί Προσευχή γιά τόν ἀδερφό** καί ποιές διαφορές ἀνάμεσα στήν **Ξενιτεμένη φίλη καί Σέ ἄμουση γυναίκα** – Γιατί;

2. Πῶς νιώθει ἡ Σαπφώ τή φύση; Περιγράψτε τίς εἰκόνες τῆς φύσης, πού ἐντοπίζονται στά ποιήματά της.

3. Συγκρίνετε τήν «Προσευχή γιά τόν ἀδερφό» τῆς Σαπφῶς μέ τόν «Γυρισμό τοῦ ἀδερφοῦ» τοῦ Ἀλκαίου.

Σ Ο Λ Ω Ν

Ὁ Σόλων (639-559 π.Χ.) δέ στάθηκε μόνο ὁ μέγας πολιτικός καί νομοθέτης, ἀλλά καί ὁ πρῶτος Ἀθηναῖος ποιητής. Τήν ποίηση τή χρησιμοποίησε τό πῶς πολὺ γιά νά διατυπώσει τίς πολιτικές του σκέψεις, ὅπως οἱ μεταγενέστεροί του πολιτικοὶ δημοσίευαν τοὺς ρητορικοὺς λόγους τους. Μὲ τήν πολεμική του ἐλεγεία **Σαλαμίς** θέλησε νά διεγείρει τόν πατριωτισμό τῶν συμπολιτῶν του γιά νά ξαναπάρουν τή Σαλαμίνα, πού τή διεκδικούσαν ἀπό τοὺς Μεγαρεῖς, ὅπως σέ ἀνάλογες περιστάσεις εἶχε κάνει ὁ Τυρταῖος μέ τίς ἐλεγείες του. Ἄλλα ἀποστάσματα τοῦ Σόλωνα ἐκφράζουν τίς σκέψεις του γιά τή ζωή καί τή μοίρα τοῦ ἀνθρώπου ἢ παροτρύνουν τοὺς πολίτες σέ ὁμόνοια καί νομιμοφροσύνη, ἐνῶ σέ ἄλλα ποιήματα ὁ νομοθέτης λογοδοτεῖ γιά τό ἔργο του ἢ ἀπαντᾷ σέ ἐπικρίσεις. (Γιά τή ζωή, τό ἔργο καί τά ταξίδια τοῦ Σόλωνα βλ. Πλουτάρχου **Σόλων** στό διδακτικό βιβλίο τῆς Β΄ Γυμνασίου.)

25. ΕΥΝΟΜΙΑ

Τοῦτα ἡ ψυχὴ μου νά τά πῶ μοῦ λέει στοὺς Ἀθηναίους:

Μύριες στήν πόλη συμφορές ἢ ἀνομία γεννάει,
ἐνῶ ὁμορφα ὄλα κι εὐτακτα ἢ εὐνομία τά κάνει
καί τῶν ἀδίκων καί κακῶν δένει συχνά τά χέρια.
Τ' ἄγρια γλυκαίνει, σταματᾷ τόν κόρο, ταπεινώνει
τόν ἄνομο, καί τοὺς βλαστοὺς ξεραίνει τῆς κακίας,
βρίσκει ποῦ κρύβεται ἄδικο, τήν περηφάνια ρίχνει,
πνίγει τήν κάθε ἐξέγερση, πνίγει καί τῆς διχόνοιας

5

τῆς ἀγριεμένης τὴν ὀργή, καί μέ τῆ δύναμή της
στόν κόσμο εἶν' ὄλα γαληνά καί φρόνιμα καί τέλεια.

10

Μετ. I. A. Θωμόπουλος

Σημειώσεις

Οἱ στίχοι αὐτοί εἶναι τό τελευταῖο μῆμα μιᾶς ἐλεγείας τοῦ Σόλωνα. Τὴν ἐλεγεία αὐτὴ τὴν ἔγραψε ὁ Σόλων μέ ἀφορμὴ τὴν κοινωνικὴ ἀναταραχὴ ποῦ ὑπῆρχε στὴν Ἀθήνα, πρὶν ὁ ἴδιος ὀνομαστεῖ «διαλλακτῆς». Οἱ εὐγενεῖς ἤθελαν νά εἶναι μόνοι κύριοι τῆς γῆς καί τῆς ἐξουσίας, ἐνῶ οἱ δημαγωγοὶ ἤθελαν νά ἐκμεταλλεῦτον τὴν ἀθλιότητα τῶν φτωχῶν καί τῶν ἀκτημόνων γιὰ νά γίνουν τύραννοι. Ὁ Σόλων συμβουλεῦει τοὺς συμπολίτες του νά μὴν κατατρίβονται σέ μία τυφλὴ σύγκρουση συμφερόντων, ποῦ θά κατάστρεφε τὴν πόλη. Καί «ἡ μεγάλη προειδοποίηση» τοῦ Σόλωνα, ὅπως χαρακτηρίστηκε τό ποίημα αὐτό, κλείνει μέ τὴν περιγραφὴ τῶν ἀγαθῶν τῆς Εὐνομίας, ποῦ παραθέσαμε. Τὴν Εὐνομία τὴ βλέπει ὁ Σόλων σάν Θεά ποῦ ἡ δύναμή της ἐκδηλώνεται μέ τὴν κοινωνικὴ εἰρήνη καί ἄρμονία. (Εἶναι ἐδῶ σύμφωνος καί μέ τό μῦθο κατὰ τὸν ὁποῖο ἡ Εὐνομία εἶναι θεά, μία ἀπό τίς τρεῖς Ὑῤρες, κόρη τοῦ Δία καί τῆς Θέμιδας καί ἀδερφή τῆς Δίκης καί τῆς Εἰρήνης.)

Θέματα γιὰ μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Τά ἀγαθὰ τῆς Εὐνομίας ὅπως τά βλέπει ὁ Σόλων στὴν ἐλεγεία του.
2. Νά μελετηθεῖ ὁ μῦθος ὁ σχετικὸς μέ τίς Ὑῤρες.

26. Η ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ

Ἄπο ἓνα σύννεφο πέφτει μέ ὀρμὴ καί χαλάζι καί χιόνι,
ἀπ' ἀστραψιά λαμπερὴ ξάφνω ξεσπᾶ μιὰ βροντὴ·
ἔτσι χαλιέται ἀπ' ἀνθρώπους τρανοὺς ἓνα κράτος, καί πέφτει
ἀπ' ἀμυαλιά του ὁ λαός σ' ἑνός μονάρχη σκλαβιά·

δταν πολύ θά ύψωθεῖ, δέν εἶν' εὐκολο πιά νά τόν ρίξεις· 5
πρέπει ἀπ' τήν πρώτη στιγμή νά ἔχουμε σέ ὄλα τό νοῦ.

.....

Ἄπό δική σας δειλία κι ἀμυαλιά σᾶς χτυποῦν οἱ φουρτοῦνες·
ὄχι μομφές στούς θεούς· δέν εἶναι φταῖχτες· ἐσεῖς
οἱ ἴδιοι ἀρματώσατε τούτους ἐδῶ καί τρανέψανε τόσο·
ἔτσι, ἀπ' αὐτά, στήν πικρή πέσατε τώρα σκλαβιά· 10
ἴδια ἀλεπού πονηρά περπατάει ὁ καθένας σας χώρια,
μά ὄλοι σάν πᾶτε μαζί, τότε σᾶς πᾶνει ἀμυαλιά·
οἱ γαλιφιές σᾶς πλανεύουν καί δίνετε πίστη στά λόγια,
ὁμως καμιά προσοχή στά ἔργα δέ δίνετ' ἐσεῖς.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

τούτους ἐδῶ· τόν Πεισίστρατο καί τούς ἀνθρώπους του, πού οἱ Ἴθην-
ναῖοι τούς ἄφησαν νά ἐξοπλιστοῦν καί ν' ἀποκτήσουν δύναμη.

γαλιφιές· καλοπιάσματα, κολακειῖες.

1. Ὁ Σόλων εἶχε ἐπισημάνει πολλές φορές στούς συμπολίτες του τόν κίνδυνο τῆς τυραννίας. Θεωροῦσε αἰτία τῆς τῆ συγκέντρωση τῆς πολιτικῆς δυνάμεως στά χέρια ἑνός ἀνθρώπου. Τό πρῶτο κομμάτι ἀπό τό ποίημα αὐτό τό ἔγραψε, σύμφωνα μέ ἀρχαία μαρτυρία, ὁ Σόλων προβλέποντας τήν τυραννία τοῦ Πεισίστρατου. Ἐνῶ τό δεύτερο, δταν οἱ προβλέψεις του εἶχαν ἐπαληθευτεῖ.

2. Ὅπως στήν πορεία τῶν φυσικῶν γεγονότων ὑπάρχει κάποια τάξη, κάποιος νόμος πού συνδέει τήν αἰτία καί τό ἀποτέλεσμα, ἔτσι ὑπάρχει καί ἕνας νόμος στήν κοινωνική τάξη, φαίνεται νά διδάσκει ἐδῶ ὁ Σόλων. Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι περίπου τήν ἴδια ἐποχή στήν Ἴωνία οἱ φυσικοὶ φιλόσοφοι Θαλῆς καί Ἄναξίμανδρος προσπαθοῦν νά συλλάβουν καί νά διατυπώσουν κάποιο σταθερό νόμο μέσα στήν ἀδιάκοπη ἀλλαγὴ πού ὑπάρχει στή φύση.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Νά διαβαστεῖ ἀπό τόν Πλούταρχο τό κομμάτι τό σχετικό μέ τά γε-

γονότα πού ἔφεραν τόν Παισίστρατο στήν ἐξουσία καί μέ τή στάση τοῦ Σόλωνα ἀπέναντι στόν τύραννο (Πλουτάρχου Σόλων κεφ. 29-30).

2. Στίχος 7: **ὄχι μομφές στους θεούς**. Ὑπάρχει διαφορά ἀντιλήψεων ἀνάμεσα στό Σόλωνα καί στόν Ὅμηρο σχετικά μέ τήν ἐπέμβαση τῶν θεῶν στή ἀνθρώπινα;

27. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΗ

Σάν ποιό ἄφησα στή μέση ἀπ' ὄσα μ' ἔκαμαν
νά συγκαλέσω τό λαό σέ σύναξη;
Μπρός στοῦ Καιροῦ τό δικαστήριο μάρτυρα
ἄριστον ἔχω τήν τρανή μητέρα ἐγώ
τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, τούτη δῶ τή μαύρη Γῆ, 5
πού πάνωθῆ της πέτρες σήκωσα πολλές,
χρεῶν σημάδια· σκλάβα πρῶτα αὐτή ἔτανε
καί τώρα λεύτερη εἶναι. Κι Ἀθηναίους πολλούς,
πού δίκια ἢ ἄδικα εἶχαν πουληθεῖ μακριά, 10
στή θεόχτιστη πατρίδα τούς ξανάφερα·
ἄλλοι, πού χρεῖα ἀβάσταχτα τούς πιέζανε,
μόνοι εἶχαν φύγει καί, γυρνώντας δῶ κι ἐκεῖ,
τήν ἀττική τους γλώσσα εἶχαν ξεχάσει πιά,
κι ἀπ' τῆς σκλαβιάς ἄλλοι ὑποφέρον τήν ντροπή 15
ἐδῶ στόν τόπο, μπρός στό ἀγρίεμα τρέμοντας
τῶν ἀφεντάδων. Ὅλους τούς λευτέρωσα.
Καί βία μαζί καί δίκιο συνταιριάζοντας
τά ἔφερα τοῦτα ἐγώ ὡς τήν ἄκρη, δυνατά,
ἔτσι ὅπως εἶχα τάξει. Νόμους ὄρισα 20
ἴδιους γιά τούς μεγάλους καί γιά τούς μικρούς
τό δίκιο δρόμο στόν καθένα δείχνοντας.
Ἄν τή βουκέντρα κάποιος ἄλλος ἔπιανε,
ἄνθρωπος φιλοχρήματος, κακόβουλος,
ἀντίς γιά μέ, τό λαό δέ θά τόν δάμαζε·
γιατί ἄν παραδεχόμουν ὄσα θ' ἄρεσε 25
σ' αὐτούς ἐδῶ νά πάθουνε οἱ ἀντίπαλοι
κι ὄσα γιά τούτους βάζαν οἱ ἄλλοι μέ τό νοῦ,

ἢ πόλη ἀπ' ἄντρες πλῆθος θά 'μενε ὄρφανή.
Γι' αὐτό ἄμυνα κρατοῦσα ἀπ' ὄλες τίς μεριές,
λύκος ζωσμένος ἀπό σκυλολοί πυκνό. 30

.....
Καί στό λαό ἐγώ λέω, ἄν πρέπει νά τά πῶ
ἔξω ἀπ' τά δόντια: αὐτά πού τώρα ἀπόχτησαν
οὔτε καί στ' ὄνειρό τους δέ θά τά 'βλεπαν.

.....
'Όσο γιά τούς μεγάλους καί τούς δυνατούς,
πρέπει νά μέ δοξάζουν καί νά μ' ἀγαποῦν· 35

τ' ἀξίωμα τοῦτο ἄν κάποιος ἄλλος τό 'παιρνε,
νά συγκρατήσει δέ θά μπόρειε τό λαό
καί δέ θά σταματοῦσε, ὥσπου, ταραζόντας
τό γάλα, θά 'βγαζε ὄλο τό καϊμάκι του·
ἐγώ ὁμως μέσ στή μέση στάθηκα τῶν δυό 40
μεριδίων, σύνορό τους.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Τό πίο προσωπικό ἀπό τά ποιήματα τοῦ Σόλωνα εἶναι τό ἱαμβικό αὐτό ἀπόσπασμα. Κι ἐδῶ ὁ ποιητής μιλάει γιά λογαριασμό του καί κάνει ἀπολογισμό τοῦ ἔργου του «στό δικαστήριο τοῦ Χρόνου».

στ. 1-2. Σάν ποιό κτλ. Δέν ἄφησα στή μέση κανένα ἀπό τά ζητήματα γιά τά ὁποῖα συγκάλεσα τό λαό γιά νά τόν συμφιλιώσω, δέν ἀποσύρθηκα ἀπό τήν ἐξουσία πρῖν συμφιλιώσω τό λαό.

στ. 5. Γῆ (Γαῖα). Κατά τόν 'Ησίοδο ἡ Γαῖα ἦταν ἡ πρώτη θεά πού παρουσιάστηκε μετά τό Χάος. Μέ σύζυγο τόν Οὐρανό γέννησε τούς Τιτάνες, τούς Κύκλωπες καί τούς 'Εκατόγχειρες καθώς καί ἄλλες θεότητες σύμφωνα μέ διάφορους μύθους. Προσωποποίηση τῆς γῆς, ἡ Γαῖα θεωρήθηκε γενικά μητέρα τῶν θεῶν καί τῶν ἀνθρώπων καί λατρεύτηκε μέ ποικίλους τρόπους. Τῆ Γῆ ἐπικαλοῦνταν συνήθως ὄσοι ὀρκίζονταν, καί ὄχι μόνο οἱ ἀνθρώποι, ὅπως ἐδῶ ὁ Σόλων, ἀλλά καί οἱ θεοί καί οἱ ἥρωες, ὅπως βλέπουμε στόν Ὅμηρο.

στ. 6. πέτρες σήκωσα. πέτρες (ἀρχ. **ῥοι**), πέτρινες πλάκες στημένες

στά χωράφια με επιγραφές που δήλωναν ότι ήταν ύποθηκευμένα.

στ. 10. μόνοι είχαν φύγει. «είχαν γίνει φυγόδικοι, επειδή χρωστούσαν» (Πλουτ. Σόλων, κεφ. 15,6).

στ. 6-16. Αυτή ήταν η **σεισάχθεια**, δηλ. η διαγραφή των χρεών και η απαγόρευση του δανεισμού με ενέχυρο το ανθρώπινο σώμα. Βλέπε πίο λεπτομερειακά Πλουτ. Σόλων κεφ. 15.

στ. 22. βουκέντρα. ραβδί με σιδερένια μύτη στο άκρο με την οποία ο ζευγάς κεντᾶ τά βόδια για νά βαδίζουν πίο γρήγορα. Έδῶ ἡ χρήση εἶναι μεταφορική.

στ. 25-30. «Δέν ἱκανοποίησε ὡστόσο ὁ Σόλων κανέναν, ἀλλά δυσάρεστησε καί τούς πλουσίους μέ τή διαγραφή τῶν χρεῶν καί πίο πολύ τούς φτωχούς, ἐπειδή δέν ξαναμοίρασε τή γῆ». (Πλουτ. Σόλων κεφ. 16,1 καί πίο κάτω γιά ἄλλα μέτρα.)

στ. 38. Θά κοιτάζε δηλ. ἀπό τήν ἀναταραχή πού θά δημιουργοῦσε νά βγεῖ κερδισμένος ὁ ἴδιος.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ποιό σκοπό ἔχει ἐδῶ ἡ ποίηση τοῦ Σόλωνα;
2. Ποιές εἶναι οἱ ζωηρότερες εἰκόνες στό ποίημα;
3. Πῶς βλέπει τά δικαιώματα τῶν πολιτῶν ὁ Σόλων;
4. Νά μελετηθεῖ ἡ πολιτική καί ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνα στά κεφ. 14-19 τοῦ βίου τοῦ Σόλωνα ἀπό τόν Πλούταρχο καί νά βρεθοῦν στό ποίημα τά κύρια σημεῖα τῆς συμφιλιωτικῆς πολιτικῆς πού ἀκολούθησε.

ΣΙΜΩΝΙΔΗΣ Ο ΚΕΙΟΣ

Ὁ Σιμωνίδης ἀπὸ τὴν Κέα ἔζησε ἀπὸ τὸ 556 ἕως τὸ 468 π.Χ. καὶ στάθηκε ἀπὸ τοὺς πρῶτο ἐπιφανεῖς λυρικοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Πολλὰ χρόνια τῆς ζωῆς του τὰ πέρασε στὶς αὐλές τῶν τυράννων ἢ τῶν βασιλιάδων διάφορων ἐλληνικῶν πόλεων γράφοντας ποιήματα μέ ἀμοιβή. Φιλοξενήθηκε ἀπὸ τοὺς Πεισιστρατίδες στὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀλευάδες καὶ τοὺς Σκοπάδες στὴ Θεσσαλία. Στὴν Ἀθήνα, ὅπου ζοῦσε στὰ χρόνια τῶν Περσικῶν πολέμων, ἔγραψε τίς φημισμένες ἐλεγείες του καθὼς καὶ τὰ ἐπιγράμματά του γιὰ τοὺς νεκροὺς τοῦ πολέμου. Δέχθηκε τότε πολλὰ τιμὰ καὶ ἀκόμη κέρδισε τὴ φιλία τοῦ Θεμιστοκλή. Στὰ 476 π.Χ. καλεσμένος ἀπὸ τὸν τύραννο τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνα πῆγε στὴ Σικελία. Ἐκεῖ κατάφερε νὰ συμφιλιώσει τὸν Ἰέρωνα μέ τὸ Θήρωνα, τὸν τύραννο τοῦ Ἀκράγαντα, πού ἦταν ἐτοιμοὶ νὰ συγκρουστοῦν. Πέθανε στὸ νησί αὐτὸ τὸ 468 π.Χ. σὲ βαθιὰ γεράματα. Τὸ ἔργο του ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἓνα πολὺ μικρὸ μέρος σώζεται, περιλάμβανε ὕμνους, ἐγκώμια, θρήνους, ἐπινίκια, ἐλεγείες, ἐπιγράμματα καὶ ἄλλα. Ἡ ποίησή του, πού γενικά εἶχε κέντρο τὸν ἄνθρωπο, διαδόθηκε πάρα πολὺ καὶ ἔγινε πανελληνία. Ὁ Πλάτων τὸν κατατάσσει στοὺς ἐφτά σοφοὺς.

28. Η ΑΡΕΤΗ

Ἔνας λόγος λέει: Σέ βράχια
ἢ Ἀρετὴ δυσκολοπάτητα φωλιάζει
κι ἓναν τόπο θεῖο καὶ πάναγνο ἀφεντεύει·
δὲν μποροῦν τοῦ καθενός θνητοῦ τὰ μάτια

νά τή δοῦν· τήν ἀντικρίζει μόνο ἐκεῖνος
πού ἀπό μέσα του ὁ ἰδρώτας, σπαραγμός
τῆς καρδιάς του, θ' ἀναβρῦσει,
μόνο ἐκεῖνος πού ὡς τ' ἀκρόκορφο θά φτάσει
τῆς ἀντρείας.

5

Μετ. Θρ. Σταύρου

29. ΕΚΕΙΝΩΝ ΠΟΥ ΣΚΟΤΩΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

Ἐκείνων πού σκοτώθηκαν στίς Θερμοπύλες
ἐνδοξη ἢ τύχη, ὠραῖος ὁ θάνατός τους,
κι ὁ τάφος τους βωμός·

ἀνάμνηση τούς πρέπει καί ὄχι γόοι
κι ἐγκώμιο εἶναι γι' αὐτούς τό μοιρολόι.

5

Τέτοιος ἐντάφιος στολισμός
ποτέ τή λάμψη δέ θά χάσει

ἀπ' τόν καιρό τόν παντοδαμαστή
κι οὔτε σκουριά ποτέ θά τόν σκεπάσει.

Στό μνήμα τῶν ἀντρείων ἐτοῦτο τό ἱερό
ἢ δόξα τῆς Ἑλλάδας ἔχει θρονιαστεῖ
τό μαρτυρᾶ κι ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης ὁ Λεωνίδα,
πού ἀφήνει

10

στολίδι πίσω του ἀρετῆς τρανό
κι ἓνα ὄνομα πού ἀμάραντο θά μείνει.

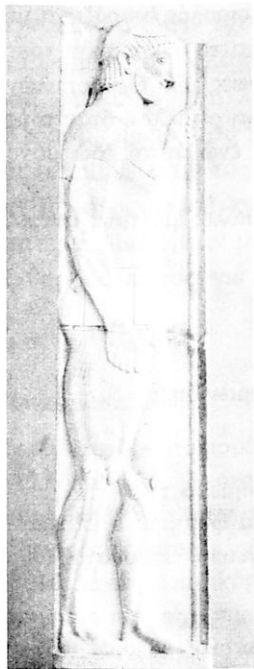
15

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Ἄπ. 28

Ἡ Ἄρετή παρουσιάζεται στό ποίημα τοῦ Σιμωνίδη ὡς θεά, πού κατοικεῖ σέ κάποιο ἱερό βουνό. Σκοπός τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ν'

Αριστερά: 'Επιτύμβια αρχαϊκή στήλη του 'Αριστίωνος, έργο του γλύπτη 'Αριστοκλή (Αθήναι, Έθν. 'Αρχαιολογικό Μουσείο).

Έπάνω: 'Αθηναϊός όπλίτης του τέλους του 6. αι. π.Χ. Γραπτή πλάκα από την 'Ακρόπολη (Μουσείο 'Ακροπόλεως).

άνεβούν ως εκεί ψηλά για να τή δούν με τά μάτια τους, δηλαδή να φτάσουν στην άρετή. Τό σκοπό όμως αυτό τόν πετυχαίνουν λίγοι. 'Η εικόνα πού χρησιμοποιεί στό μικρό μύθο του ό ποιητής είναι παρμένη από τόν 'Ησίοδο ('Εργα και 'Ημέραι 289-292).

'Απ. 29

'Όσοι σκοτώθηκαν κατά τούς Περσικούς πολέμους θεωρήθηκαν λίγο άργότερα ήρωες, χτίστηκαν μάλιστα και βωμοί για τή λατρεία τους.

'Ό Σιμωνίδης ύμνησε σέ πολλά ποιήματά του και σέ διάφορες περιστάσεις αυτούς πού άγωνίστηκαν ή πού πέθαναν πολεμώντας. Τό άπόσπασμα αυτό (ιδιαίτερα χαρακτηριστικό για τή συντομία, τό καθαρό νόημα και τήν ευγένειά του), άνήκει ίσως σέ ποίημα πού γράφτηκε με τήν ευκαιρία κάποιου έορτασμού ή τελετής για τούς πεσόντες στίς Θερμοπύλες. Οι τελετές αυτές μπορούσαν να γίνουν στους πραγματικούς τάφους ή και σέ κάποιο μνημείο ή κενοτάφιο, όπως φαίνεται να έγινε σ' αυτή τήν περίπτωση.

στ. 4-5. γόοι· είναι θρήνοι μέ λυγμούς, ἐνῶ τό **μοιρολόι** ἐκφράζεται μέ λυπητερά λόγια. Οἱ δύο στίχοι θέλουν νά ποῦν ὅτι τά δάκρυα καί τούς λυγμούς μας τά χρειάζονται οἱ ἄλλοι, ἐνῶ οἱ ἥρωες τῶν Θερμοπυλῶν χρειάζονται μόνο νά τούς θυμόμαστε. Κι ἀκόμα ὅτι οἱ ἄλλοι, ὅταν τούς μοιρολογοῦμε, ἔχουν ἀνάγκη τῆ συμπόνια μας, ἐνῶ αὐτοί ἐδῶ μόνο τόν ἐπαινό μας.

στ. 12. ὁ Λεωνίδα, πού εἶχε ταφεῖ στίς Θερμοπύλες μέ τούς ἄντρες του, συμβολίζει τή θυσία δλων.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

Ἄπ. 28.

1. Πῶς βλέπουν τό ἴδιο θέμα ὁ Ἡσίοδος καί ὁ Σιμωνίδης;

Ἄπ. 29.

2. Ποιές ἀρετές βρίσκετε στό ποίημα αὐτό;

3. Ποιοί στίχοι ἐκφράζουν τήν κύρια ἰδέα τοῦ ποιήματος;

4. Νά μελετηθοῦν καί νά παραλληλιστοῦν καί τά φημισμένα ἐπιγράμματα τοῦ Σιμωνίδη γιά τούς πεσόντες, πού παραθέτει ὁ **Ἡρόδοτος** (διδ. βιβλίο Α΄ Γυμνασίου, σελ. 105-106).

30. ΔΑΝΑΗ ΚΑΙ ΠΕΡΣΕΑΣ

Κι ὡς ὁ ἄνεμος δυνάμωνε κι ἡ θάλασσα

φουρτούνιαζε, τά γόνατά της λύθησαν

στό ξομπλιαστό σκαφίδι μέσα ἀπό τό φόβο.

Μέ ὑγρά ἀπό τά δάκρυα μάγουλα τό χέρι της

ἔβαλε γύρω ἀπό τόν Περσέα καί τοῦ ἴπε: Γιέ μου,

καημό πού νιώθω! Ὅμως ἐσύ κοιμᾶσαι!

Πά' στ' ἄχαρα σανίδια αὐτά ἡ μικρούλα σου

καρδιά γαλήνια ὑπνώνει. Ξαπλωμένο

μοῦ λάμπεις στό βαθύ σκοτάδι μέσα

καί στή νυχτιά τῆ χαλκοκαρφοπλούμιστη.

Περνᾶ τοῦ ἀνέμου ὁ βόγκος κι ἡ ἄχνη τοῦ κυμάτου

ἀπ' τά μαλλιά σου ἀπάνω, ὁμως ἐσύ, ὡς πλαγιάζει

σέ πορφυρά στρωσίδια τό γλυκό σου πρόσωπο,

5

10

ἔγνοια καμιά δέν ἔχεις. Ἐν φοβόσουν
τά φοβερά πού ὀλόγουρα μᾶς ζώνουν, 15
καί στά δικά μου λόγια θά ἴστηνες τ' αὐτί σου.
Κοιμοῦ, μωρό μου ἐσύ, μ' ἄς κοιμηθεῖ κι ἡ θάλασσα,
ἄς κοιμηθεῖ καί τό κακό τό ἀβάσταγο
κι ἄς στρέψει σέ καλό ἀπ' τό χέρι σου
πατέρα Δία! Κι ἄν μοῦ φύγει τώρα 20
ξέθαρρος λόγος γιά ἄδικος, συμπάθα με!

Μετ. Ι.Θ. Κακριδής

Σημειώσεις

ἔομπλιαστός· στολισμένος

χαλκοκαρφοπλούμιστη· στολισμένη μέ χάλκινα καρφιά. Μέ τό σύνθετο αὐτό ἐπίθετο δίνεται ἡ εἰκόνα τοῦ ἑναστρου οὐρανοῦ.

ξέθαρρος· ξεθαρρεμένος, μέ περισσότερο θάρρος ἀπό ὅσο πρέπει.

Ἡ Δανάη ἦταν κόρη τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἄργους Ἀκρίσιου. Κάποιος χρησμός πού εἶχε πάρει ὁ βασιλιάς ἔλεγε ὅτι ὁ γιός πού θ' ἀποκοτοῦσε ἡ κόρη του θά γινόταν αἰτία τοῦ θανάτου του. Γι' αὐτό φυλάκισε τή Δανάη σ' ἕνα χάλκινο ὑπόγειο διαμέρισμα. Ὁ Δίας ὁμως, πού μαγεύτηκε ἀπό τήν ὁμορφιά τῆς κόρης μεταμορφώθηκε σέ χρυσή βροχή κι ἔτσι πέρασε ἀπό τή στέγη στή φυλακή της. Ἀπό τόν ἔρωτα αὐτόν γεννήθηκε ὁ Περσεύς. Φοβισμένος ἀπό τό χρησμό ὁ Ἀκρίσιος ἐκλείσει τή Δανάη καί τό γιό της σέ μία κιβωτό καί τούς ἔριξε στή θάλασσα γιά νά βροῦν τό θάνατο. Τά κύματα ἔφεραν τήν κιβωτό στή Σέριφο καί ἡ Δανάη μέ τό παιδί της σώθηκαν.

Ὁ Σιμωνίδης φαντάζεται τήν κόρη μέ τό νεογέννητο μωρό της μέσα στήν κιβωτό.

Τό ποίημα εἶναι ἀπό τά πιό σπουδαῖα ἀποσπάσματα πού μᾶς δείχνουν τή μεγάλη τέχνη τοῦ Σιμωνίδη. Πολλά στοιχεῖα κάνουν τό κομμάτι ιδιαίτερα παραστατικό καί χαριτωμένο ὅπως εἶναι: α) Ὁ εὐθύς λόγος, πού κάνει τούς στίχους περισσότερο δραματικούς. β) Τό γεγονός ὅτι ἡ μυθική μορφή τῆς Δανάης γίνεται ἀνθρώπινη: ἡ Δανάη παρουσιάζεται σάν μία γυναῖκα πού κινδυνεύει μαζί μέ τό παιδί της. γ) Τό ζωντανό ὄφος τοῦ ποιήματος.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Πώς δίνεται ή μορφή της Δανάης από το Σιμωνίδη;
2. Ποιές αντιθέσεις υπάρχουν και τί προσφέρουν στο ποίημα;
3. Ποιά διαφορά υπάρχει στο ύφος ανάμεσα στη **Δανάη** και στο προηγούμενο ποίημα για τούς νεκρούς τών Θερμοπυλῶν;

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

Ὁ Πίνδαρος (518-438 π.Χ.) γεννήθηκε στὴ Βοιωτία (στὴν κώμη Κυνός Κεφαλές), σπούδασε στὴν Ἀθήνα καί ἐξῆσε στὴ Θήβα. Εἶναι ὁ κορυφαῖος δημιουργός τῆς χορικῆς ποιήσεως, τῆς ὁποίας καλλιέργησε ὅλα τὰ εἶδη: ὕμνους, παιάνες, θρήνους κτλ. Εἶναι ὁ μοναδικός λυρικός ποιητής πού ἡ παράδοση ἔσωσε μεγάλο μέρος τοῦ ἔργου του. Ἡ ποιήσή του χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐκθαμβωτικές μεταφορές, ἐκφραστικότητες περιφράσεις καί λεξιλόγιο προσωπικό πού καταπλήσσει. Τὴν πανελλήνια φήμη του τὴ χρωστᾷ κυρίως στοὺς ἐπίνικούς του, χορικά ᾄσματα πού ἀφιέρωσε στοὺς νικητὲς τῶν πανελληνίων ἀθλητικῶν ἀγώνων: ἡ νίκη τους γιορταζόταν ἀπὸ ἓναν ὁμαδικό χορό στὴν πατρίδα τους, πού τὸν ὀργάνωνε συνήθως ὁ Πίνδαρος, ὕστερα ἀπὸ παραγγελία τίς πρὸς πολλές φορές, μέ ποιητικό λόγο, μουσική, ρυθμό, χορευτικό βηματισμό.

Τὸ θαυμασμό πού ἔτρεφε ὁ ἀρχαῖος κόσμος γιὰ τὸ ἔργο του τὸν διατυπώνει ἐπιγραμματικά ὁ Λατίνος ποιητής Ὁράτιος μέ τοὺς στίχους του: "Ὅποιος βάζει στό νοῦ του νά ξεπεράσει τὸν Πίνδαρο, στηρίζεται σέ κεροκόλλητα φτερά, φτιαγμένα ἀπὸ τὸ Δαίδαλο· ἡ μοῖρα του εἶναι νά δώσει τ' ὄνομά του σέ πέλαγο μέ διάφανα νερά".

31. ΠΡΩΤΟΣ ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΣ

Στόν Ἰέρωνα τὸν Αἰτναῖο πού νίκησε σέ ἄρματοδρομία

α) Ἡ δύναμη τῆς μουσικῆς

Χρυσή κιθάρα, πού ἔχει ὁ Ἀπόλλωνας
μέ τίς ὁμορφοπλέξουσες τίς Μοῦσες κοινό κτῆμα,

στό πρόσταγμά σου ὑπάκουο
 τῶν χορευτῶν τό βῆμα
 ἀνοίγει τή χαρούμενη γιορτή
 καί τά σημάδια σου ἀκλουθοῦν 5
 πιστά οἱ τραγουδιστάδες,
 ὅταν, τρεμάμενη κάνεις ἀρχή
 στά προανακρούσματά σου,
 πού τό χορό ὀδηγοῦν. 10
 Σύ καί τοῦ φοβεροῦ τοῦ κεραυνοῦ
 τήν ἄφθαρτη φωτιά τή σβήνεις
 καί πάνω στοῦ Διός τό σκῆπτρο ὁ ἀετός
 λαγιάζει, τῶν πουλιῶν ὁ βασιλιάς,
 μέ κρεμαστές τίς γοργοφτέρουγές του 15
 ἀπό τή μιά κι ἄλλη μεριά.

Καί γύρω ἀπ' τό κεφάλι του τό ἀγκυλωτό
 τοῦ ἄπλωσες σύγνεφο σκοτεινωπό,
 γλυκό τῶν βλέφαρῶν του κλειῖστρο,
 καί, ὑπνοπαρμένος, δῶ καί κεῖ 20
 τή ράχη του ἀεροζυγιάζει τή χυτή
 ἀπό τή δύναμή σου δαμασμένος.
 Γιατ' ὡς κι ὁ ἄγριος ὁ Ἄρης, τήν τραχιά
 τῶν κονταριῶν ἀφήνοντας τή βράση,
 μέ τίς γητειές σου τήν καρδιά του γαληνεύει 25
 κι οἱ σαϊτιές σου τῶν θεῶν εὐφραίνουν τήν ψυχή
 χάρη στοῦ Φοίβου τή σοφή
 καί τῶν βαθύκολπων Μουσῶν τήν τέχνη.

β) Ἡ τιμωρία τοῦ Τυφώνα

Μά ὅποιον ὁ Δίας δέν ἀγαπᾷ, ταραάζεται 30
 τῶν Πιερίδων τή φωνή ν' ἀκούει
 στήν ἄμετρη τή θάλασσα καί στή στεριά,
 καθώς ὅπου στά Τάρταρα τ' ἀσβολερά
 κείται, τῶν θεῶν ὁ μισημένος
 Τυφώνας, μέ τίς ἑκατό τίς κεφαλές, 35

πού οί ξακουστές τόν θρέψανε τῆς Κιλικίας σπηλιές
 ἕναν καιρό· μά τώρα
 οί ὄχτες οί κυματοζώστες στήν Κύμη ἐκεῖ ψηλά
 κι ἡ Σικελία τοῦ κάθονται
 πάνω στά στήθια τά δασιά 40
 ἐνῶ ἡ οὐρανοστήριχτη κολόνα
 ἡ Αἴτνα ἡ χιονόδαρτη τόν συγκρατᾷ,
 πού θρέφει ὄλοχρονίς κρουσταλλά χιόνια.

Μ' ἀπό τά σπλάχνα της ἀγνότατες
 ξεχύνονται πηγές φωτιάς ἀκράτης, 45
 πού οί ποταμοί της ἀναδίνουν στρόβιλους καπνοῦ
 πυρόξανθου τίς μέρες, καί τίς νύχτες
 κυλώντας ἡ ἄλικη φωτιά ὡς τή βαθιά τήν πλάκα
 τοῦ πόντου βράχους κατεβάζει
 μέ πάταγο· κι εἶναι τό σερπετόν ἐκεῖνο, 50
 πού τοῦ Ἥφαιστου τά τρομερά τά ρέματα ξεβράζει,
 θάμασμα τέρας κι ὁ ἴδιος νά τό δεῖς,
 θάμα κι ἀπ' ὄσους τό εἶδανε ν' ἀκούσεις,
 πῶς, ἀπ' τῆς Αἴτνας τίς πυκνόφυλλες κορφές
 ὡς τή γῆς κάτω, εἶναι δεμένος 55
 κι ὅλη τή ράχη του κεντάει χαράζοντας
 τό στρῶμα, πού εἶναι ξαπλωμένος.
 Σέ σέ ν' ἀρέσω εὐχομαι, Δία, σέ σέ
 πού ἔχεις αὐτό δικό σου τ' ὄρος,
 τῆς χώρας τῆς καλλίκαρπης τό μέτωπο. 60

Μετ. Ι. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Πυθιονίκος. ἔτσι λέγονται οί ὠδές τοῦ Πινδάρου πού ὕμνοῦν νικητές
 στά Πύθια, τοὺς πανελλήνιους ἀγῶνες πού γίνονταν στοὺς Δελφοὺς.
 Ὁ πρῶτος Πυθιονίκος εἶναι ἀφιερωμένος στή νίκη τοῦ τυράννου τῶν
 Συρακουσῶν Ἰέρωνα, τό 470 π.Χ., ὕστερα ἀπό τήν ἴδρυση τῆς πόλης

Αίτνα, βορειότερα από την πρωτεύουσά του. Γι' αυτό ο Πίνδαρος ονομάζει τον Ίέρωνα Αίτναϊο.

Στό προλογικό μέρος της ᾠδῆς ἔχουμε: α) τό θαυμάσιο ἐγκώμιο τῆς μουσικῆς, πού ἡ γοητεία τῆς ἔχει ἀπεριόριστη δύναμη. Ἐτσι στό θεϊκό κόσμο, ὅπου βασιλεύει ὁ Δίας, βασιλεύει ἡ ἁρμονία. β) Ἀντίθετα, οἱ ἐχθροί τοῦ Δία ἀπεχθάνονται τῆ μουσική. Παράδειγμα ὁ πιό ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος τοῦ Δία, ὁ Τυφώνας, πού, νικημένος, κείτεται στή Τάρταρα, κάτω ἀπό τό βάρος τῆς γεμάτης ἠφαιστεια περιοχῆς πού ἀρχίζει ἀπό τό Βεζούβιο καί καταλήγει στήν Αἶτνα. Ἐτσι δίνεται στόν ποιητή ἡ εὐκαιρία νά δώσει μιά μεγαλόπρεπη περιγραφή τοῦ ἠφαιστείου.

κithάρα· ἔγχορδο ὄργανο (φόρμιγξ), πού συνόδευε τό τραγούδι τῶν λυρικῶν ποιητῶν.

ὁ Ἀπόλλωνας μέ τίς Μοῦσες· στήν περίπτωση αὐτή ὁ Ἀπόλλωνας εἶχε τήν προσωνομία Μουσαγέτης, δηλαδή ὁδηγός τῶν Μουσῶν.

στ. 1-7· Ὁ ποιητής παραθέτει ξεχωριστά τά τρία στοιχεῖα τῆς λυρικῆς ποιήσεως: συνοδεία μουσικοῦ ὄργανου, χορός, χορωδιακό τραγούδι.

λαγιάζω· μέ παίρνει ὁ ὕπνος.

χυτός· εὐκαμπτος, εὐκίνητος, καλλίγραμμος.

βράση κονταριῶν· ἡ πιό κρίσιμη στιγμή τῆς μάχης.

βαθύκολλη· αὐτή πού τό ἱμάτιό τῆς σχηματίζει βαθιές πτυχές, ἡ ἀρχοντικά ντυμένη.

Πιερίδες· οἱ Μοῦσες (ἀπό τά Πιέρια τῆς Μακεδονίας, τόπο κατοικίας τους).

ἀσβολερά Τάρταρα· τό σκοτεινό, τό φρικτό βασίλειο τοῦ Κάτω Κόσμου, πού ἐδῶ τοποθετεῖται κάτω ἀπό τήν Αἶτνα.

Τυφώνας· ἓνας ἀπό τούς Γίγαντες, πού προσπάθησαν νά ἀνατρέψουν τό Δία καί νά πάρουν τήν ἐξουσία.

Κύμη· ἡ ἀρχαιότερη ἑλληνική ἀποικία στήν Ἰταλία, στό βόρειο μέρος τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως.

οὐρανοστήριχη κολόνα· καθῶς ἡ Αἶτνα ὑψώνεται ἀπότομα ἀπό τή θάλασσα σέ κορυφή 3369 μ. (ὅπως στή χώρα μας ὁ Ἄθως) δίνει τήν ἐντύπωση πού μέ τή φράση αὐτή ἐκφράζει ὁ Πίνδαρος.

ἀκράτη· καθαρότατη.

πλάκα τοῦ πόντου· ἡ ἀκυμάτιστη ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας.

σερπετό· ὁ Τυφώνας, τέρας μέ μορφή φιδιοῦ, κάνει νά ἀναπηδᾷ ἀπό τά Τάρταρα ἡ λάβα (τά ρέματα τοῦ Ἡφαιστου).

τό στρώμα· τό κακοτράχαλο ἔδαφος τῶν Ταρτάρων.

μέτωπο (μεταφορικά)· τό ὀραιότερο καί πιό ἐμφανίσιμο σημεῖο.

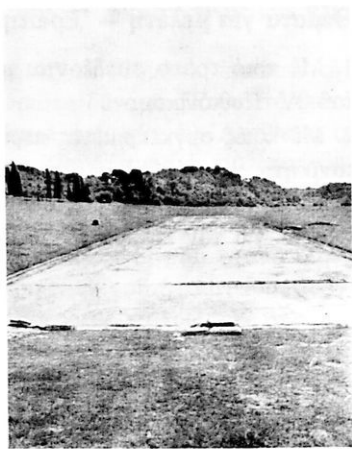
Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Μέ ποιό τρόπο συνδέονται μεταξύ τους τά δύο μέρη του προοίμιου του Α΄ Πυθιόνικου;
2. Μέ ποιές συγκεκριμένες περιπτώσεις μᾶς δίνει ὁ Πίνδαρος τήν ἀκατανίκητη γοητεία τῆς μουσικῆς;
3. Ποιές πληροφορίες μᾶς δίνονται γιά τό Δία καί ποιά εἰκόνα σχηματίζουμε γιά τόν πατέρα τῶν θεῶν ἀπό τό προοίμιο τοῦ Α΄ Πυθιόνικου;

32. ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΣΩΠΙΧΟ ΤΟΝ ΟΡΧΟΜΕΝΙΟ,
ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΝΙΚΗΣΕ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ

Ὦ Χάρες, πού σᾶς ἔλαχε	<i>στροφή α΄</i>
τοῦ Κηφισοῦ τό ρέμα	
Καί πού στή χώρα κάθεστε	
τήν ὀμορφολογούσα,	
Περίφημες βασίλισσες	5
τοῦ Ὀρχομενοῦ τοῦ πλούσιου	
Καί διαφεντεῦτρες τῆς παλιᾶς	
γενιᾶς τῶν Μινυῶν,	
Ἄκοῦστε, πού παρακαλῶ.	
Γιατί μέ τή δική σας	10
Βοήθεια ὄλα τά νόστιμα	
καί τά χαρούμενα ὄλα	
Γιά τοὺς ἀνθρώπους γίνονται:	
μ' ἐσᾶς καθένας ἄντρας	
Εἶτε σοφός, εἶτε ὀμορφος,	15
ἢ ξακουστός θά γίνει.	
Ἐπειδή μήτε κι οἱ θεοί	

Έργο της «Ιστορίας του Έλληνικού Έθνους» της Έκδοτικής «Κορυφαία» Α.Ε.

Ἡ παλαιστρα (ἀριστερά) καί τό στάδιο (δεξιά) τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας

δέν ὁμορφοστολίζουν
 Δίχως τίς Χάρες τίς σεμένε
 χορούς καί χαροκόπα. 20
 Αὐτές πάνω στόν οὐρανό
 νοιάζονται γιά ὄλα τά ἔργα·
 Σιμά στό χρυσοδόξαρο
 Τόν Πυθικόν Ἀπόλλωνα 25
 στήνοντας τά θρονιά τους,
 Τοῦ Ὀλύμπιου τοῦ πατέρα τους
 μέ σέβας προσκυνοῦνε
 Τήν ἀναιώνιαν ἐξουσία.

ὦ Ἀγλαΐα πανσέβαστη, κι ἐσύ, πού τό τραγοῦδι στροφή α'
 τό χαίρεσ', Εὐφροσύνη, 30
 Τοῦ πύο μεγάλου ἀπ' τοὺς θεοὺς κόρες, ἀκοῦστε τώρα
 τό παρακάλεσμά μου,
 Κι ἐσύ, ὦ Θάλεια, πού ἀγαπᾷς τήν ἄρμονία, τούτη
 σάν δεῖς τή χορωδία,

Πού πάει μέ βῆμ' ἀνάλαφρο, γιά τήν καλοτυχιά. 35
 Γιατί ἦρθα τόν Ἀσώπιχο μέ λυδική ἀρμονία
 καί φροντισμένους στίχους
 Νά τραγουδήσω, ἀφοῦ ἐγινε κι ἡ Μινυεῖα νικήτρα
 στήν Ὀλυμπία μέ τή δική σου χάρη.
 Κατέβα τώρ', Ἀντίλαλε, στής Περσεφόνης 40
 τό σκοτεινό παλάτι
 Τό δοξασμένο μήνυμα φέρνοντας στόν πατέρα.
 Καί νά τοῦ εἰπείς, δταν ἰδεῖς τόν Κλεόδαμο, διι ὁ γιός του
 στής δοξασμένης Πίσας τή λαγκάδα
 Ἔβαλε τῶν περιφήμων ἀγῶνων τό στεφάνι 45
 πάνω στά νέα μαλλιά του.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

*Παράσταση
 ἀγῶνα
 παγκρατίου.
 Μελανόμορφος
 ἀμφορέας
 τοῦ 6. αἰ. π.Χ.
 (Μόναχο,
 Ἀρχαιολ.
 Μουσείο).*

Σημειώσεις

Όλυμπόνικος· ᾠδή γιά νά ὑμνηθεῖ ὁ νικητής τῶν **Όλυμπίων**, τῶν πανελληνίων ἀγῶνων μέ τή μεγαλύτερη φήμη. Ὁ ὕμνος αὐτός, ἀπό τοῦς πιά χαριτωμένους τοῦ Πινδάρου, εἶναι λιγότερο ἐγκώμιο τοῦ νεαροῦ Ἀσώπιχου καί περισσότερο τῶν θεῶν πού λατρεῦνταν ιδιαίτερα στήν πατρίδα του, τόν Ὁρχομένο τῆς Βοιωτίας· μάλιστα εἶναι δυνατό νά ἔχει ἐκτελεστεῖ καθώς τελοῦνταν ἡ πομπή, πού ὀδηγοῦσε τό χορό στό ἀρχαιότατο ἱερό τους.

Κηφισός· ποτάμι τῆς Βοιωτίας, ὁμώνυμο μέ ἐκεῖνο τῆς Ἀθήνας.

ὁμορφολογούσα· ἦταν πολύ τιμητικό γιά μιά περιοχή νά ἔχει διαλεχτά ἄλογα. Ἐτσι ὁ Ὅμηρος ἐγκωμιάζε τό Ἄργος.

διαφεντεύτρα· προστάτισσα, πολιούχος.

Μινύες· μυκηναϊκός λαός, πού κυριαρχοῦσε στή Βοιωτία.

Στ. 15-16. Οἱ τρεῖς αὐτές ἀρετές φαίνεται ὅτι ἀντιστοιχοῦν μέ τά δῶρα πού δίνουν οἱ τρεῖς Χάριτες: τῆ σοφία (ἢ Εὐφροσύνη), τῆ δόξα (ἢ Ἀγλαΐα) καί τήν ὁμορφιά (ἢ Θάλεια).

ἀναιώνια· αἰώνια, παντοτινή.

λυδική ἀρμονία· γιά τήν ἐπίδραση τῆς λυδικῆς μουσικῆς στή χορική ποίηση τῶν Ἑλλήνων βλ. τό σημεῖωμα γιά τόν Ἀλκμάν, σελ. 32. Ἡ λυδική ἀρμονία ἦταν ἡ ἀπαλότερη καί γλυκύτερη ἀπό τίς λοιπές.

Ἀντίλαλε· ἡ Ἥχώ προσωποποιημένη.

Πίσια· πόλη τῆς Ἠλείας, κοντά στήν Ὀλυμπία· τήν παλαιότερη ἐποχή εἶχε τήν **προεδρία** τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Μέ ποιές θεές συγγενεοῦν οἱ Χάριτες καί ποιά ἦταν ἡ ἀποστολή τους;
2. Μέ ποῖο τρόπο ὁ Πίνδαρος ἐξαίρει τή σημασία τῆς νίκης στοῦς Ὀλυμπιακοῦς ἀγῶνες;
3. Ποιό ἐπαθλο πῆρε ὁ Ἀσώπιχος γιά τή νίκη του;
4. Τί ἔκανε τόν Πίνδαρο νά προτιμήσει τή λυδική ἀρμονία γιά τόν ὕμνο αὐτό;
5. Γιά τή σημασία πού εἶχαν στόν ἀρχαῖο κόσμο καί τήν ἐποχή μας οἱ Ὀλυμπιακοῖ ἀγῶνες διάβασε τό σονέτο **Καλλιπάταιρα** τοῦ Λ. Μαβίλη καί τόν **Ὑμνο τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων** τοῦ Κ. Παλαμά.

33. ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ

Ὀλύμπιοι, ρίχτε στό χορόν ἐπάνω τή ματιά σας
καί τήν τρισδοξασμένη σας τή χάρη στέλνετέ του.
Θεοί, πού τριγουρίζετε μέσα στήν ἅγια Ἀθήνα,
καί μέσ στό πολυσύχναστο καί μοσκοβολισμένο
τῆς πολιτείας ἀφάλι, 5
στήν ἀγορά τήν ξακουστή κι ὁμορφοστολισμένη,
θυσιάν ἀπό ἀνοιξιὰτικα μενεξεδοπλεγμένα
στεφάνια, θεοί, δεχτεῖτε.
Κι ὄστερ' ἀπό τόν Οὐρανό, χαρούμενοι σάν πᾶτε,
ρίζετε πάλι τή ματιά σ' ἐμέ καί στό τραγούδι 10
γιά τόν κισσοστεφάνωτο θεό, πού ἐμεῖς οἱ ἀνθρώποι
τόν κρᾶζουμε Ξεφωνητή καί Θορυβογεννήτη.
Τοῦ ὑπέρτατου πατέρα
τό γιό κι ἀπ' τίς Καδμίτισσες γυναῖκες τή Σεμέλη 15
ὁμορφοτραγουδάμε.
Δέν τό ξεχάνει ὁ ποιητής ν' ἀρχίζει τό τραγούδι
ἅμα οἱ κοκκινοφόρες
ῶρες τή μοσκομύριστη τήν ἀνοιξη μᾶς φέρνουν,
δταν τ' ὥραϊο παλάτι τους ἀνοίξει. Τότε θεῖα 20
λουλουδία στήν ἀθάνατη τή γῆ τότε φυτρώνουν
καί μενεξέδων ὁμορφα μπουκέτα· τότε σμίγουν
μέ τά μαλλιά τά ρόδα.
Ἀρχίστε τά γλυκόλαλα τραγούδια μέ φλογέρες!
Χοροί, τή σγουρομάλλινη Σεμέλη τραγουδάτε!

Μετ. Η. Βουτιερίδης

Σημειώσεις

Διθύραμβος· χορικό τραγούδι γιά νά τιμηθεῖ ὁ Διόνυσος· ἀπό τό διθύ-

ραμβο γεννήθηκε ή τραγωδία. Οί λεπτομέρειες σχετικά μέ τήν έποχή πού έκτελέστηκε ό διθύραμβος αυτός (βλ. στ. 17-21) όδηγοῦν στήν ύπόθεση ότι τόν συνέθεσε ό Πίνδαρος γιά τή γιορτή τῶν Μεγάλων Διονυσίων.

άφάλι τῆς πολιτείας· ἦταν ή άγορά, όπου ό Πεισίστρατος είχε ιδρύσει τούς βωμούς τῶν 12 θεῶν. Κοντά στούς βωμούς αυτούς είναι πιθανό ότι έκτελέστηκε ό διθύραμβος αυτός.

Οὐρανός· πρέπει (έδῶ) νά τόν ταυτίσουμε μέ τήν κατοικία τοῦ Δία, τόν Ὀλυμπο.

Κισσοστεφάνωτος· ό κισσός, όπως καί τό άμπελόκλημα, ἦταν τά ιερά φυτά τοῦ Διόνυσου.

Ξεφωνητή καί Θορυβογεννήτη· καθώς ή έκσταση καί ή άσυγκράτητη χαρά τῶν όπαδῶν τοῦ Διόνυσου έκφραζόταν μέ μεγάλους θορύβους, ό θεός πήρε τίς προσωνομίες **Βρόμιος** (βρέμω — βροντῶ) καί **Ἐριβόας** (αὐτός πού έχει βροντερή φωνή).

γίό τοῦ υπέρτατου πατέρα· ό Διόνυσος ἦταν γίός τοῦ Δία καί τῆς Θηβαίας (Καδμίτισσας) Σεμέλης.

οί κοκκινοφόρες ὼρες· οί θεές αυτές, πού προσωποποιοῦσαν τήν έναλλαγή τῶν εποχῶν τοῦ χρόνου, τήν άνοιξη φοροῦν κόκκινους πέπλους, πού φέρνουν στό νοῦ τή σπαρμένη μέ ζωηρόχρωμα λουλούδια άνοιξιάντικη γῆ.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Ποιά στοιχεῖα άπό τή διονυσιακή λατρεία καί ποιές πληροφορίες γιά τό Διόνυσο έχουμε στό διθύραμβο αυτό;
2. Ἐντοπίστε καί έρμηνεῦστε τή λειτουργία τῶν μεταφορῶν, τῶν περιφράσεων, τῶν επιθέτων καί τῶν εἰκόνων πού περιέχει τό ποίημα.
3. Μᾶς είναι γνωστές οί έχθρικές σχέσεις τῆς Ἀθήνας μέ τή Θήβα τήν εποχή τῶν μηδικῶν πολέμων. Πῶς εξηγεῖτε τήν ύμνητική διάθεση τοῦ Θηβαίου Πινδάρου γιά τήν Ἀθήνα, πού μάλιστα φαίνεται καλύτερα σ' ένα άλλο σύντομο άπόσπασμα ποιήματός του:

Λαμπρόθωρη, μενεξεδοστεφάνωτη,
χιλιοτραγουδισμένη εσύ,
τῆς Ἑλλάδας τό στήριγμα, Ἀθήνα δοξασμένη,
πόλη θεϊκή. (μετ. Π. Λεκατσᾶ)

34. ΔΗΛΟΣ

Χαῖρε, χτίσμα θεϊκό,
μυριαγάπητο ἐσὺ στὰ παιδιά τῆς Λητῶς
τῆς λαμπροπλέξουδης,
κόρη τῆς θάλασσας,
τῆς γῆς τῆς πλατιᾶς ἀσάλευτο θάμα. 5
Δῆλο σέ κρᾶζουν ἐσένα οἱ θνητοί,
ὄμως τοῦ Ὀλύμπου οἱ θεοί
ἄστρο ἀλαργόφεγγο πάνω στῆς γῆς τῆ γαλάζια ἀπλωσιά...

Δῶθε καὶ κεῖθε τῆ σέρναν τά κύματα πρῶτα
καὶ τῶν ἀνέμων ὀλοῦθε οἱ πνοές· 10
μά τῆ στιγμῆ πού, τρελή ἀπό τῆς γέννας τούς πόνους,
πάτησε πάνω της
ἡ θυγατέρα τοῦ Κοίου,
ἀπό τίς ρίζες τῆς γῆς
τέσσερις τότε φυτρώσανε ὀλόρθες 15

Δῆλος. Ὁ δρόμος μέ τούς λέοντες. 7. αἰ. π.Χ.

σιδεροπόδες κολόνες
καί τό βραχόνησο αὐτό στίς κορφές τους τό στήριξαν.
Κι δταν ἐκεῖ πιά ἡ θεά λευτερώθηκε,
ρίχνει τό βλέμμα στά θεόμορφα πάνω παιδιά της.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Τό ποίημα αὐτό εἶναι **προσόδιο**, δηλαδή λατρευτικός ὕμνος ἰκεσίας ἢ εὐχαριστίας πού ψαλλόταν σέ πομπή πρὸς ἕνα ναό. Τό προσόδιό μας τό σύνθεσε ὁ Πίνδαρος μέ παραγγελία τῶν κατοίκων τῆς Τζιᾶς (Κέας). **παιδιά τῆς Λητώς**· ὁ Ἄπόλλωνας καί ἡ Ἄρτεμη.

ἄστρο· οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ὅτι σέ πολλές περιπτώσεις μέ ἄλλο ὄνομα καλοῦσαν ἕναν τόπο (ἢ ἕνα πρόσωπο) οἱ θεοὶ καί μέ ἄλλο οἱ θνητοί· ἔτσι τῆ Δῆλο οἱ θεοὶ τὴν ὀνόμαζαν **Ἄστερία**.

ἀλαργόφεγγο· πού φαίνεται ἀπό μακριά.

τῆ σέρναν τά κύματα· ὁ μῦθος ἔλεγε ὅτι ἀρχικά ἡ Δῆλος ἦταν πλωτή καί περιπλανώμενη, ὡς τῆ μέρα πού δέχτηκε νά γεννήσει σ' αὐτὴ τὰ διδύμα παιδιά της ἡ Λητώ, πού (κυνηγημένη ἀπὸ τὴν Ἥρα) συναντοῦσε παντοῦ ἀρνηση νά γεννήσει τὸν Ἄπόλλωνα καί τὴν Ἄρτεμη.

Κοῖος· τιτάνας, πατέρας τῆς Λητώς.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Τό ποίημα αὐτό δείχνει πόσο μεγάλη ἦταν ἡ δόξα τοῦ Πινδάρου στήν Ἑλλάδα. Γιά νά τό διαπιστώσουμε αὐτό, ἄς μελετήσουμε τό σημεῖωμα γιά τό Βακχυλίδη (σελ. 75).
2. Στούς στ. 14-17 ὁ Πίνδαρος ἐπιστρατεύει στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονική τῆς ἐποχῆς του. Μποροῦμε νά ἀναλύσουμε μέ τὰ στοιχεῖα αὐτά καλύτερα τὴν ποιητικὴ εἰκόνα;
3. Ποιὰ εἶδη τῆς χορικῆς ποιήσεως ἀντιπροσωπεύουν τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου πού ἔχουμε μελετήσει στό βιβλίο μας;
4. Ὁ Πίνδαρος εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς θρησκευτικότερους ποιητές τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Πῶς μποροῦμε νά θεμελιώσουμε τὴν πρόταση αὐτή, μελετώντας τοὺς στίχους τῶν ποιημάτων του;

ΒΑΚΧΥΛΙΔΗΣ

Ὡς τό 1896 ἦταν γνωστό ὅτι ὁ ἀνεψιός τοῦ Σιμωνίδη Βακχυλίδης γεννήθηκε στή Τζιά (Κέα), ἔζησε τόν 5. π.Χ. αἰώνα καί ἦταν ἀντίτεχνος τοῦ Πινδάρου. Ἀπό τά ἐλάχιστα μικρά ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου του, πού εἶχαν σωθεῖ, δέν μπορούσαμε νά σχηματίσουμε γνώμη γι' αὐτόν. Ὅμως τό 1896 βρέθηκε πάπυρος μέ 20 περίπου χορικά του. Μποροῦμε λοιπόν τώρα νά συμπληρώσουμε τήν εἰκόνα τῆς χορικῆς ποίησης: ἀφοῦ θεμελιώθηκε μέ τόν Ἀλκμάν, τόν Ἀρίωνα, τόν Τέρπανδρο καί ἔφτασε στό ἀποκορύφωμά της μέ τόν Πίνδαρο, διατηρώντας πάντοτε τή δωρική αὐστηρότητα καί μεγαλοπρέπεια, στά χέρια τοῦ Ἰωνα Βακχυλίδη γίνεται πιο ἐλεύθερη, πιο ἀνάλαφρη, πιο χαριτωμένη καί ἡ μορφή της γίνεται πιο διάφανη, πλησιάζει τά χορικά τῶν δραματικῶν ποιητῶν τῆς Ἀθήνας.

35. ΠΑΙΑΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ

Γιά τούς θνητούς γεννᾶ ἡ μεγάλη Εἰρήνη πλούτη
καί τραγουδιῶν γλυκόφωνων ἀνθούς·
πάνω στούς πλουμιστούς βωμούς, στήν ξανθή φλόγα
καίονται γιά τούς θεούς, σάν εἶναι εἰρήνη,
μηριά βοδιῶν, πυκνόμαλλων προβάτων, 5
καί τότε ὁ νοῦς τῶν νέων εἶναι στούς κώμους,
στό παίξιμο τοῦ αὐλοῦ καί στίς παλαιῶστρες.
Τά σιδεροδεμένα
χερούλια τῶν ἀσπίδων ἀραχνιάζουν,
σκουριά σκεπάζει 10

Ἡ Εἰρήνη τοῦ Κηφισόδοτου.
Ρωμαϊκό ἀντίγραφο. (Μόναχο,
Γλυπτοθήκη).

Καὶ τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἐλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκκλησιᾶς Ἰστορικῆς Ἀ.Ε.

τά δίκωπα σπαθιά, τίς λόγχεις τῶν δοράτων.
Οἱ σάλπιγγες οἱ χάλκινες πιά δέ βαρᾶνε,
δέν κλέβουν ἀπ' τά μάτια τό γλυκό
τόν ὕπνο τῆς ἀγῆς, πού τίς καρδιές ζεσταίνει.
Εὐφρόσυνα συμπόσια εἶναι γεμάτοι οἱ δρόμοι,
καί παιδικοί ξεχύνονται, σάν φλόγες, ὕμνοι.

15

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Παιάνας· είδος τῆς χορικῆς ποιήσεως, πού ἀπευθυνόταν, ἀνάλογα μέ τήν περίσταση, στόν Ἀπόλλωνα καί τήν Ἄρτεμη ἢ στόν Ἄρη ἢ σέ ἄλλο θεό. Σήμερα σημαίνει: θριαμβευτικό ἐμβατήριο.

μηριά· στίς θυσίες, ἔβαζαν ἐπάνω στό βωμό καί ἔκαιαν τά **“μηριά”**· αὐτά ἦταν τά ὀστά τῶν μηρῶν, πού, ἀφοῦ μέ μαχαίρι τά ἀπογύμωναν ἀπό τό κρέας τους, τά τύλιγαν μέσα σέ διπλή πτυχή ἀπό τή μεμβράνη πού περιβάλλει τήν κοιλιά καί τά ἔντερα προσθέτοντας μάλιστα καί κομμάτια ἀπό κρέας.

κῶμος· γλέντι, εὐθυμη παρέα πού μέ τραγούδια κυκλοφορεῖ στους δρόμους ὕστερα ἀπό διασκέδαση.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Στόν παιάνα του ὁ Βακχυλίδης μᾶς δίνει τά δῶρα τῆς Εἰρήνης μέ θετικό καί μέ ἀρνητικό τρόπο. Ἐπιχειρήστε νά διακρίνετε ποιά ἀνήκουν στόν πρῶτο καί ποιά στό δεύτερο.

2. Παρατηρήστε στή φωτογραφία τοῦ ἀντίγραφου τοῦ ἀγάλματος τῆς Εἰρήνης καί τοῦ Πλούτου τοῦ Κηφισόδοτου πῶς ὁ γλύπτης ἐμπνεύστηκε τό ἔργο του ἀπό τό ποίημά μας.

36. ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΗΣΕΑ

—Ω, τῆς ἱερῆς Ἀθήνας βασιλιά,
τῶν ἀβροδίαιτων κυβερνήτη Ἴωνων,
τί ἔταν ἡ πολεμόκραχτη φωνή
πού ἡ σάλπιγγα ἡ χαλκόστομη, νά, τώρα δά, ἔχει βγάλει;
Τῆς χώρας μας τά σύνορα 5
ξένου, ἐχθρικοῦ στρατεῦ ἀρχηγός
μήν ἦρθ' ἐδῶ καί τά ἕζωσε;
Ἄγριοι μήν πλάκωσαν ληστές
καί βάζουν μπρός κοπάδια ἀρνιά 10
καταπονώντας τούς βοσκούς; 10

Ἡ τὴν καρδιά σου τί ἄλλο τὴν ταραίζει;
Ἄπ' τὸν καθέναν πότερο, θαρρῶ,
μπορεῖς ἐσύ, τῆς Κρέουσας γιέ καί τοῦ Πανδίονα, νά ἔχεις
νιούς ἀντρειωμένους γιά βοηθοῦς·
γι' αὐτό, μή στέκεις· ἔλα μίλησέ μας. 15

—Μαντατοφόρος ἦρθε ἀπ' τὸν Ἴσθμό,
πεζός τὸν τόσο δρόμο, καί γιά ἐξαΐσια
ἔργα μᾶς εἶπε ἐνός παλικαριοῦ·
τό Σῖνη, χεροδύναμον ὄσο θνητός κανένας,
γιό τοῦ Λυταίου πού σειεῖ τή γῆ, 20
τὸν σκότωσε· καί στίς λακκιές
τοῦ Κρεμμυῶνα ξέκαμε
τό φονικόν ἀγριόχοιρο·
ἔπειτα καί τό Σκίρωνα
τὸν ἄνομο· κι ἀνάγκασε 25
τὸν Κερκυόνα νά πάψει νά παλεύει·
μά καί τοῦ Πολυπήμονα ἡ βαριά
ἀπ' τοῦ Προκρούστη πιά ἔπεσε, ἡ ἀσήκωτη, τά χέρια·
βρῆκε ἄλλον δυνατότερο.
Τί θά ἔβγει ἀπ' ὄλ' αὐτά; Δέν ξέρω· τρέμω. 30

—Ποιό παλικάρι νά ἔναι κι ἀπό ποῦ;
καί τί στολή φορεῖ; τί λέει ὁ κράχτης;
Πολύ στρατό ὄπλισμένον ὀδηγεῖ
ἢ μόνος, μ' ἓνα δυό ὄπαδούς, γυρνᾶ στά ξένα μέρη
ταξιδευτῆς περαστικός; 35
Δύναμη θά ἔχει κι ἀντοχή
καί θά ἔναι ἀπόκοτος πολῦ,
γιά νά μπορεῖ τόσων ἀντρῶν
τή γεροσύνη νά νικᾶ·
ἴσως ἀκόμα ἓνας θεός 40
νά τὸν κεντᾶ, γιά νά παιδεύει ἐκεῖνους
πού κάνουν τό κακό· δέν εἶναι δά

Δεξιά:
 Παράσταση
 έπτά
 άθλων του
 Θησεά
 στο έσωτερικό
 άττικής
 κύλικας του 5.
 αι. π.Χ.
 Στο κέντρο
 ό φόνος του
 Μινώταυρου
 (Λονδίνο,
 Βρετανικό
 Μουσείο).

Κάτω:
 Η άπαγωγή
 τής άμαζόνας
 Άντιόπης
 από τό Θησεά
 μέ τή
 συμπαράσταση
 του φίλου
 του Πειρίθου.
 Άγγειογραφία
 των άρχών του
 5. αι. π.Χ.
 (Παρίσι,
 Λούβρο).

Κάτω: Η «Ιστορία του Έλληνικού Έθνους» της Έκδοτικής Ίδρυσης «Ήρμης» Α.Ε.

κι εὐκολο, σέ ἄλλους συμφορές σάν φέρνεις, νά μήν πάθεις
κάποια κι ἐσύ· μέ τόν καιρό
τά πράγματα δλα βρίσκουν ἓνα τέλος.

45

—Ἔχει, ἔτσι λέει, δυό μόνο συνοδούς·
ἀπ' τοὺς λαμπρούς τοὺς ὤμους κρεμασμένο
σπαθί μέ φιλντισένια τῆ λαβή·
πελεκητά στά χέρια του κρατᾷ δυό ἀκόντια· κράνος
καλόφτιαχτο, λακωνικό,

50

σκέπει τά ροῦσα του μαλλιᾷ·

στό στῆθος γύρω, πορφυρός

χιτώνας καί θεσσαλική

σγουρή χλαμύδα· λάμπουνε

τά μάτια σάν ἀπό λημνιά

55

κόκκινη φλόγα· κι εἶναι, λένε, ἀγόρι

νιούτσικο ἀκόμα, ἀλλά πολεμικά

παιχνίδια πάντα μελετᾷ, στοὺς μπρούντζινους τῆς μάχης

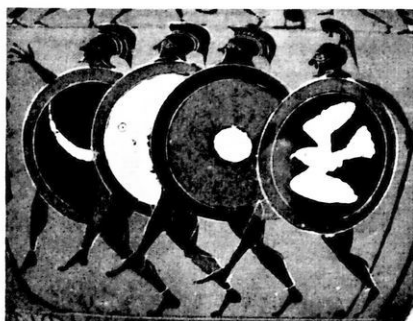
βρόντους ὁ νοῦς του ἀδιάκοπα.

Καί στή λαμπρῆ ζητᾷ νά φτάσει Ἀθήνα.

60

Μετ. Θρ. Σταύρου

Ἀπό τὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Δύο παραστάσεις μέ ἀγῶνες δρόμου, ἀπό ἀμφορεῖς τοῦ 6. αἰ. π.Χ. (Μουσεῖα Νέας Ὑόρκης καί Μονάχου).

Σημειώσεις

Ἐνῶ ἀρχικά ὁ διθύραμβος εἶχε σχέση μόνο μέ τή λατρεία τοῦ Διόνου-σου, ἀργότερα οἱ ὑποθέσεις του ἀναφέρονταν καί σέ μύθους πού εἶχαν νά κάμουν μέ ἥρωες. Ἐτσι ὁ διθύραμβος αὐτός ἔχει θέμα τήν ἀφιξη στήν Ἀθήνα τοῦ νεαροῦ Θησέα ἀπό τήν Τροιζήνα, ὅπου γεννήθηκε, γιά νά παρουσιαστῆ στόν πατέρα του, τό βασιλιά Αἰγέα, γιό τοῦ Πανδίωνα καί τῆς Κρέουσας. Ὁ διθύραμβος εἶναι διάλογος ἀνάμεσα στόν Κορυφαῖο (τόν Αἰγέα) καί τό χορό (πολίτες τῆς Ἀθήνας).

ἀβροδιαίτος· αὐτός πού ζεῖ μέσα σέ ἀνέσεις.

Στούς στ. 20-23 ὁ Βακχυλίδης μᾶς περιγράφει τούς πέντε ἄθλους πού ἔκανε ὁ Θησέας περνώντας τήν περιοχή τῶν κατοικοιῶν (ἀπό τά Μέγαρα ὡς τήν Ἀθήνα): σκοτώνει τό Σίνη (τόν Πιτυοκάμπτη), τό (θηλυκό) ἀγριοχοῖρο τοῦ Κρομμύωνα (ἄγριου τόπου τῆς Μεγαρίδας), τόν κακοῦργο Σκίρωνα, πού ἀπό τή σημερινή Κακή Σκάλα γκρέμιζε μέ κλοτσιές τούς περαστικούς στούς θαλασσινοὺς γκρεμούς, τό ληστή Κερκύονα, πού ὕστερα ἀπό ὑποχρεωτική πάλη (κοντά στήν Ἐλευσίνα) νικοῦσε καί σκότωνε τούς διαβάτες, καί τό διαβόητο Προκρούστη, μέ τήν “προκρούστεια κλίνη” του.

Λυταῖος· ὁ Ποσειδῶνας, πού “ἔλυσε”, πού ἀνοίξε τήν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν (ἀναγκάζοντας τά βουνά τῆς Θεσσαλίας νά δώσουν διέξοδο στά νερά πού σκέπαζαν τήν πεδιάδα).

λακκία· λόγκος, πυκνοφυτεμένη κοιλάδα.

ροῦσα· ξανθοκόκκινα, πυρόξανθα.

γλαμύδα· κοντό ἐπανωφόρι, πού φοροῦσαν οἱ ἱππεῖς.

λημνιά φλόγα· περιφημη ἦταν ἡ λάμψη καί ἡ δύναμη τῆς φλόγας πού ἔβγαине ἀπό τό ἐργαστήρι τοῦ Ἥφαιστου, στή Λῆμνο.

μπρούντζινοι βρόντοι· βρόντοι ἀπό σύγκρουση χάλκινων δπλων.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Μέ ποιό τρόπο ὁ Βακχυλίδης προβάλλει τήν ἀντρείουσὴν τοῦ νεαροῦ Θησέα;
2. Συνδυάστε τίς ἀπαντήσεις τοῦ Κορυφαίου μέ τά ἐρωτήματα τοῦ χοροῦ. Μέ ποιό τρόπο οἱ πρῶτες ἀνταποκρίνονται στά δεύτερα;
3. Σημειώστε τίς χαρακτηριστικές λεπτομέρειες τῆς περιγραφῆς τοῦ Θησέα, μέ τίς ὁποῖες ἐξαιρεται ἡ πολεμική ἀρετή του.

ΑΙΣΧΥΛΟΣ

Γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ ἀρχαιότερου ἀπό τούς τρεῖς μεγάλους τραγικούς βλ. στό βιβλίό σου “Δραματική ποίηση” τίς σελ. 29-30.

Καθώς οἱ τραγωδίες περιλάμβαναν πολλά καθαρῶς λυρικά μέρη (παρόδους – στάσιμα – μονωδίες, κομμούς), ἔχουμε τήν εὐκαιρία στά σωζόμενα δράματα τοῦ Αἰσχύλου, ταυτόχρονα μέ τό μεγάλο θεατρικό συγγραφέα, νά θαυμάσουμε καί ἕναν πολύ μεγάλο λυρικό ποιητή.

37. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ»

(στ. 717 - 749)

Ἔτσι καί μιά φορά ἕνας ἔθρεψε
στό σπίτι του γαλαθινό λιοντάρι,
ἀποκομμένο ἀπ’ τό βυζί τῆς μάνας του·
στίς πρῶτες μέρες του ἕνα χάδι,
ἀχώριστο συντρόφι τῶν παιδιῶν
καί τῶν γέρων ξαραθυμιά μεγάλη.
Συχνά σάν νά ἔτανε νεογέννητο παιδί
στήν ἀγκαλιά του τό κρατοῦσε
καί κεῖνο χαρωπά χαιδεύονταν
στό χέρι, πού τό χόρταινε ἄν πεινοῦσε.

5

10

Μά ἦρθε καιρός καί τό ἄδειξ’ ἀπό ποιούς
γονιούς βαστοῦσε, καί γιά νά πλερώσει
τή χάρη τῆς θροφῆς του, πῆγε ἀκάλεστα

μιά νύχτα τό τραπέξι του νά στρώσει
 μέσα στά σπαραγμένα πρόβατα, 15
 π' δλο τό σπίτι ἀπ' τό αἷμα νά φουντώσει,
 ἀγιάτρευτη βαριά πληγή στούς σπιτικούς
 πολύφωνα ζημιὰ μεγάλη·
 λές καί Θεός στό σπίτι ἐπίτηδες
 ἱερέα συμφορᾶς τόν εἶχε βάλει. 20

Ἔτσι καί κείνη, θά ἴλεγα, πώς στήν ἀρχή
 μέσα στοῦ Ἰλίου νά φάνταζε τήν πόλη
 σάν μιάν ἰδέα γαλήνης καλοκαιρινῆς,
 σάν ἀρχοντιᾶς στολίδι ἀτίμητο,
 σάν ἀπαλό ματιῶν σαῖτεμα, 25
 κι ἔρωτος ἄνθος πού καρδιές λιγώνει.
 Μ' ἄλλαξεν ὄψη καί πικρά
 τά ξετελέματα ἔκαμε τοῦ γάμου,
 ἔτσι κακόφερτη καί κακοσύνητη
 πού ἔπесе μέσ στα σπῖτια τοῦ Πριάμου, 30

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδότικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Γαμήλια πομπή. Κορινθιακός κρατήρας ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 6. αἰ. π.Χ. Οἱ νεόνυμφοι βρισκονται ἐπάνω στήν ἄμαξα (Μουσεῖο Βατικανοῦ).

προβοδισμένη από τόν ξένιο Δία
νυμφόκλαυτη μαύρη Ἐρινύα.

Μετ. Ι. Ν. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Στόν “Αγαμέμνονα” ὁ Αἰσχύλος δραματοποίησε τήν ἐπιστροφή τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς τρωικῆς ἐκστρατείας στό παλάτι του καί τή δολοφονία του ἀπό τήν Κλυταιμῆστρα καί τόν Αἴγισθο. Στό ἐπεισόδιο πού προηγείται ἀπό τό χορικό μας, ὁ Κήρυκας πού ἔστειλε ὁ Ἀγαμέμνων στήν Κλυταιμῆστρα, γιά νά ἀναγγεῖλει τήν ἀφιξή του, διηγῆθηκε τίς ταλαιπωρίες τῶν Ἀχαιῶν στά δέκα χρόνια τοῦ πολέμου καί στό γυρισμό τους· τελευταία ἀναφέρθηκε στήν περίπτωση τοῦ Μενελάου. Εἶναι λοιπόν φυσικό ὁ Χορός νά θυμηθεῖ τήν αἰτία δλων αὐτῶν τῶν καταστροφῶν, τήν Ἑλένη. Ὅμως στίς στροφές πού διαβάσαμε γίνεται λόγος γιά τή συμφορά πού ἔφερε αὐτή στούς ἀντιπάλους, στούς Τρῶες.

γαλαθινό· βυζανιάρικο, τρυφερό.

ξεραθυμιά· χαρά, διασκέδαση.

ιερέα συμφορᾶς· ὄργανο τῆς Ἄτης, πού ἔστελναν οἱ θεοί σέ ὅποιον ἤθελαν νά τιμωρήσου· παραδειγματικά.

κείνη· ἡ Ἑλένη.

ξετελέματα· τά ἀποτελέσματα, τό τέλος.

κακοςύντυχη· δυσάρεστη στίς συναναστροφές.

νυμφόκλαυτη Ἐρινύα· Ἐρινύα πού φέρνει μεγάλη δυστυχία, κλάματα στίς νιόπαντρες γυναῖκες.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Παρακολουθήστε πῶς ἡ κύρια παρομοίωση παίρνει ἔκταση καί ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητη εἰκόνα. Σέ ποιόν ἄλλο λυρικό ποιητή συναντήσαμε παρόμοια περίπτωση;
2. Ποιές ἄλλες παρομοιώσεις καί ποιές μεταφορές συναντοῦμε; Ποιά ἡ λειτουργία τους μέσα στό ποίημα;
3. Ποιές οἱ ὁμοιότητες στή συμπεριφορά τοῦ λιονταριοῦ καί τῆς Ἑλένης μέσα στήν Τροία;

4. Ποιά φράση τῆς τελευταίας στροφῆς ἀνταποκρίνεται στὸν “ἱερέα τῆς συμφορᾶς” τοῦ στ. 20;

38. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΙΣ «ΕΥΜΕΝΙΔΕΣ»

στ. (916 - 987)

Θενά δεχτῶ μαζί νά ζῶ
μέ τήν Παλλάδα ἐδῶ·
τήν πόλη δέν καταφρονῶ
πού ὁ παντοδύναμος ὁ Δίας μέ τόν ἼΑρη
κάνανε φρούριο τῶν θεῶν
κι ἀπαντοχή καί καμάρι
τῶν πανελλήνιων τῶν βωμῶν.
Γι' αὐτήν καλόγνωμ' ἡ καρδιά
μέ τοὺς χρησμούς μου εὐχές σκορπίζει·
ἄμποτε σ' ὄλον τόν καιρό
τῆς ζωῆς τ' ἄμετρ' ἀγαθὰ
ἢ γῆ τους χύμα ἄς ἀναβρῦζει
στοῦ ἡλίου τό φῶς τό χαρωπό.

ἼΑγρια ἄς μή φέρνει ἀνεμική
στά δέντρα χαλασμό,
—δικιά μου χάρη θά 'ν' αὐτή—
νά μήν περνᾶ τά σύνορα καυτό λιοπύρι,
πού τῶν φυτῶν τά μάτια σβεῖ·
καί καταδῶ νά μή σύρει
ἢ ἄκαρπη ἀρρώστια ἢ θλιβερή.

Πρόβατα καλοπρόκοφτα
μέ διπλές γέννες, στὸν καιρό τους,
ἄς θρέφει ὁ Πάνας· κι ἀπ' τῆς γῆς
τά σπλάχνα οἱ πλούσιοι θησαυροῖ
τό καλορίζικό τους
τῶν θεῶν δῶρο ἄς μαρτυρεῖ.

Μακριά ἀπ' ἐδῶ ξορκίζω τό θανατικό
πού θερίζει τῆς νιότης ἄωρο τόν ἀνθό.
Καί δώσετε οἱ χαριτωμένες νιές
ἄξιο νά βρίσκουν στή ζωή τους ταίρι, 30
ὦ σεῖς, Μοῖρες μητραδερφές,
πού τῶν ἀνθρώπων κρέμεται
ἡ τύχη ἀπ' τό δικό σας χέρι,
πού ὄλο σωστά μοιραίνετε
κι ἀπό κανένα σπίτι ξένες 35
κάθε καιρό τῆς δίκαιης παρουσίας σας
τό βάρος κάνετε νά νιώθουν, ὦ θεές
μέσ σ' ὄλους πολυτιμημένες.

Ποτέ μέσα στήν πόλη αὐτή νά μὴ ἀκουστεῖ
εὐχομαι τῆς Διχόνοιας τ' ἄγριο βρουχητό, 40
πού ἀχόρταγ' εἶναι στό κακό
μηδ' αἶμα πολιτῶν τό μαῦρο χῶμα
νά πιεῖ ποτέ, πού νά ζητᾶ
ν' ἀρπάξει μ' ἐκδικήτρα ὄργη
κι ἄλλο ἀπ' τήν πόλη αἶμ' ἀκόμα 45
κι ἀντίφωνα ἄλλη συμφορά·
μά ὄλο μ' ἀγάπη ἀνάμεσό τους
χαρές νά παίρνουν καί νά δίνουν καί μέ μιᾶ
νά μισοῦν γνώμη· κι εἶν' αὐτό πού ἀπό πολλά
κακά γλιτώνει τούς ἀνθρώπους. 50

Μετ. I. N. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Στίς “Εὐμενίδες” ἡ Ἀθηναῖα πείθει τίς Ἑρινύες, οἱ ὁποῖες ὡς ἐκτελεστικά ὄργανα τῶν θεῶν τοῦ Ἄδη τιμωροῦσαν τοὺς ἐγκληματίες καί γενικά τοὺς παραβάτες τοῦ νόμου, νά πάψουν νά εἶναι ὀργισμένες ἐπειδὴ ἀθωώθηκε ὁ Ὀρέστης ἀπὸ τό δικαστήριο τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Ἀθηνῶν μέ δική της ψήφο καί νά ἀλλάξουν γνώμη καί διάθεση. Καί

τούς υπόσχεται ιδιαίτερες γι' αυτές λατρείες στην πόλη της, την Ἀθήνα. Ἐτσι οἱ Ἑρινύες σταματοῦν τίς κατάρεις, ἀπευθύνουν εὐχές στην πόλη τῆς Παλλάδας μεταβαλλόμενες σέ καλοδιάθετες θεές καί παρουσιαζόμενες ὡς Εὐμενίδες.

ἀπαντοχή· ἐλπίδα, στήριγμα.

χύμα· ὀρηκτικά, μέ τό σωρό.

ἀνεμική· θύελλα, ἄγριος ἄνεμος.

ἄκαρπη ἀρρώστια· ξηρασία, ἀναβροχιά.

Πάνας· ὁ ὄρεσίβιος θεός τῶν βοσκῶν.

θανατικό· ἐπιδημία πού σκορπᾷ τό θάνατο.

Μοῖρες μητραδερφές· οἱ θεές τοῦ πεπρωμένου, οἱ τρεῖς Μοῖρες, ἦταν ἀδερφές τῶν Ἑρινύων ἀπό τήν ἴδια μητέρα, τή Νύχτα. Βλ. τή σχετική σημείωση στό **Πολεμικό σάλπισμα** τοῦ Καλλίνου (σελ. 16).

ἀντιφώνη· πού φέρνει θάνατο γιά ἐκδίκηση (βεντέτα).

μέ μιά νά μισοῦν γνώμη· σταθερός ὁρος ὁμοφροσύνης δέ θεωρεῖται μόνο νά ἔχουν τούς ἴδιους φίλους, ἀλλά καί τούς ἴδιους ἐχθρούς.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Ἀπό ποιά στοιχεῖα ἀποτελεῖται ἡ εὐτυχία μᾶς χώρας; Διακρίνετέ τα σέ θετικά καί ἀρνητικά.
2. Ποιές εὐχετικές ἐκφράσεις χρησιμοποιεῖ ὁ ποιητής; (Διακρίνετέ τις σέ καταφατικές καί ἀποφατικές.)
3. Ἡ σειρά ἀπαριθμήσεως τῶν ἀγαθῶν πού εὐχονται οἱ Ἑρινύες στην πόλη εἶναι τυχαία ἢ ἀκολουθεῖ μιά μελετημένη κλιμάκωση; Μπορεῖτε νά τή δείξετε;

ΣΟΦΟΚΛΗΣ

Γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ μεγάλου τραγικοῦ ποιητῆ βλ. στό βιβλίο σου “Δραματική ποίηση” τίς σελ. 31-33. Ἐδῶ θά δοῦμε τό Σοφοκλῆ ὡς λυρικό ποιητή, πού καλλιέργησε τή χορική ποίηση. Τά χορικά του ἀποτελοῦν ἄφθαστα ἀριστουργήματα λυρικής ποιήσεως μέ τήν ἰσχυρή ποιητική πνοή πού τά διαπνέει καί τήν κλασική ἀριότητα τῆς μορφῆς τους.

39. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΣΤΟΝ ΚΟΛΩΝΟ»

(στ. 668 - 719)

Στῆς περήφανης γιά τ' ἄλογά της χώρας
ἔχεις, ξένε, ἐρθεῖ στά πιά ὁμορφα τά μέρη
μέσ σ' ὄλη τή γῆ, στόν ἄσπρο Κολωνό μας,
ὅπου πιά ἀπ' ἄλλοῦ συχνάζοντας τ' ἀηδόνι
γλυκομύρεται σέ ὀλόχλωρα ρουμάνια 5
μέσα στόν πυκνό κισσό βαθιά κρυμμένο
καί στό ἀπάτητο τοῦ θεοῦ τ' ἅγιο δάσος
τό μυριόκαρπο, τ' ἀνήλιαγο κι ἀπ' ὄλες
τίς χειμωνικές ἀπάνεμο τίς μπόρες,
κι ὅπου ὁ βακχευτής Διόνυσος νά μονιάζει 10
συνηθάει συχνά, περιτριγυρισμένος
ἀπό τίς θεϊκές του τίς βυζάστρες.

Κάθε μέρα ἐδῶ μέ τή δροσιά ἀπ' τὰ οὐράνια
ὠριοφούντωτος ὁ νάρκισσος ἀνθίζει
κι ὁ χρυσόξανθος ὁ κρόκος γιά τίς δυό μας
τίς τρανές θεές παλαικό στεφάνι·

15

Ἐπί τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἐλληνικοῦ Ἔθνους» τοῦ Ἐυδοκίμου, Ἰθρῶν, 4 Ε.

Ἀγάλματα Κορῶν, πού ἀποτελοῦσαν ἀναθήματα στήν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.
Ἀριστερά ἡ λεγόμενη "Πεπλοφόρος" (530 π.Χ. περίπου). Δεξιά μία ἀπό τίς τελευταῖες
ἀρχαῖκές κόρες (Ἀθῆναι, Μουσεῖο Ἀκροπόλεως).

κι οὐδέ οἱ ἀκοίμητες ποτέ δέ λιγοστεύουν
 ἀπ' τοῦ Κηφισοῦ τό ρέμα οἱ βρυσομάνες
 νά στριφογυρνοῦν, μά πάντα ὄλες τίς μέρες
 τά καθάρια των νερά καθὼς κυλοῦνε 20
 πιάνουν γρήγορα τούς κάμπους νά καρπίζουν
 τῆς πλατύστηθης τῆς γῆς· μά κι οὐδέ οἱ Μοῦσες
 ἀποστράφηκαν τόν τόπο αὐτό ποτέ τους
 οὐδ' ἡ χρυσοχάλινη Ἐφροδίτη.
 Κι εἶν' ἀκόμα ἐδῶ τέτοιο, πού ἐγώ 25
 πουθεν' ἄλλοῦ παρόμοιο δέντρο
 δέν ἀκούω νά βλάστησε ποτέ
 οὐδέ στίς χῶρες τῆς Ἀσίας, οὐδέ
 στό μεγάλο τοῦ Πέλοπα δώριο νησί,
 ἀνέγγιχτο αὐτοφύτρωτο δεντρό 30
 τρόμος καί φόβος στά κοντάρια τοῦ ἐχθροῦ
 πού ἀνθίζει πῶς παρ' ὅπου ἄλλοῦ
 σ' αὐτή τή χώρα:
 ἡ σταχτόχλωρη ἐλιά ἡ παιδοτρόφα,
 πού ποτέ του κανεῖς ἢ νέος ἢ γηραιός 35
 μέ χέρι ἐχθρικό θά σώσει ν' ἀφανίσει,
 γιὰτ' ἀπάνω της πάντ' ἀνοιχτά
 ὁ Μόριος Δίας κι ἡ γλαυκόφθαλμη Ἀθηνᾶ
 ἔχουν τά μάτια.

Κι ἐν' ἄλλο ἔχω νά πῶ ξεχωριστό 40
 παίνεμα γιά τή μητρική μας αὐτή γῆ,
 δῶρο τοῦ τρισεγγάλου τοῦ θεοῦ
 καί καύχημά της καί καμάρι:
 τά ὠραῖα της τ' ἄλογα τά διαλεχτά
 καί στίς θάλασσες πάνω τήν πρωτιά της. 45
 Ὡ γιέ τοῦ Κρόνου, γιὰτί ἐσύ
 τήν ὕψωσες, Ποσειδῶνα βασιλιά,
 σ' αὐτή τή δόξα, ὅταν τόν ἵπποδαμαστή
 τό χαλινό ἐγκαινιάζες πρώτη φορά
 σ' αὐτούς ἐδῶ τούς δρόμους. 50

Κι ὦ θάμα! πῶς μέ τά γερά κουπιά
ζερβόδεξα σπρωγμένο τό θαλάσσιο ξύλο
γοργά χιμάει ἐμπρός πάνω στά κύματα
ξακλούθου τίς νεράιδες παίρνοντας
μέ τά ἑκατό τους πόδια.

55

Μετ. Ι. Ν. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Ὁ γερασμένος Οἰδίποδας, πού ὕστερα ἀπό τή φοβερή αὐτοτιμωρία του πλανιόταν ἀπό τόπο σέ τόπο, φτάνει στήν Ἀθήνα, ὅπου τοῦ μέλλεται νά τελειώσουν οἱ τλαιπωρίες του καί νά τιμηθεῖ ἀπό τοὺς θεοὺς μέ ἓνα θάνατο γεμάτο μυστήριο καί μεγαλοπρέπεια. Στό χορικό αὐτό ὁ χορός, ὕστερα ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ βασιλιᾶ του Θησέα, νά δεχτεῖ στήν πόλη τόν πλανώμενο Οἰδίποδα, ἀπευθύνεται σ' αὐτόν καί τοῦ ἐκθέτει τίς χάρες τῆς Ἀθήνας.

Κολωνός· ὁ γνωστός δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ἀπό τόν ὁποῖο καταγόταν καί ὁ Σοφοκλῆς.

πίο ἀπ' ἄλλου· περισσότερο ἀπό ὅπουδήποτε ἄλλου.

γλυκομύρεται· κλαίει, θρηνεῖ γλυκόφωνα.

ρουμάνια· πυκνό δάσος, λόγκος.

βακχευτής· αὐτός πού συχνά βρίσκεται σέ κατάσταση ὀργιαστικῆς ἐκστασης.

μονιάζω· φωλιάζω, κατοικῶ, μένω.

βυζάστρες θεϊκές· εἶναι οἱ 5 ὀρεσίβιες νύμφες πού μεγάλωσαν τόν ὀρφανό ἀπό μητέρα Διόνυσο στό βουνό Νύσα.

κρόκος· τό φυτό σαφράνι, ἀπό τό ὁποῖο βγάζουμε τό κίτρινο χρῶμα.

τίς δυό θεές· τή Δήμητρα καί τήν Περσεφόνη.

χρυσοχάλινη· ἡ Ἀφροδίτη ὀδηγεῖ τό ἄρμα της (βλ. τήν Ὁδὴ στήν Ἀφροδίτη τῆς Σαπφῶς, σελ. 43), κρατώντας χρυσά χαλινάρια.

δώριο· δωρικό, τῶν Δωριέων.

Μόριος· προσωνυμία τοῦ Δία προστάτη τῶν ἱερῶν ἐλαιόδεντρων τῆς Ἀττικῆς, πού λέγονταν **μορία**.

ξακλούθου παίρνοντας· ἀκολουθώντας, πηγαίνοντας πίσω ἀπό...

ἑκατό πόδια· καθὼς πενήντα ἦταν οἱ θυγατέρες τοῦ Νηρέα, οἱ **Νηρηίδες**, τά πόδια τους συνολικά ἦταν ἑκατό.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Ποιές είναι οι χάρες, με τις οποίες οι θεοί προίκισαν την αγαπημένη τους γη; Σέ ποιές ο Σοφοκλής επιμένει περισσότερο;
2. Ποιές από τις χάρες αυτές υπάρχουν ακόμη στην Αθήνα και ποιές χάθηκαν για πάντα;
3. Ποιοί θεοί αναφέρονται στο ποίημα; Μέ ποιά αφορμή ο καθένας τους;
4. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, τό εγκώμιο αυτό μιᾶς πόλης είναι μοναδικό σέ ποιητική όμορφιά;

40. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΙΧΝΕΥΤΕΣ»

(στ. 59 - 72)

Έμπρός, τρέξε δρόμο
τά πόδια στόν ὄμο
τό βῆμα γοργό.

Έμπρός τώρα, σύρε
νά βρεῖς ποιός ἐπῆρε
τοῦ Φοίβου τό βιό.

5

Στό τέλος νά φτάσεις
τόν κλέφτη νά πιάσεις
στήν τρύπα του ἐκεῖ.

Άκοῦς πού σέ κράζει,
νά τρέξεις προστάζει
φωνή πατρική.

10

—Άχ πῶς τά κρυμμένα,
μέ δόλο κλεμμένα,
καί πού θά τά βρω;

15

—Τά πόδια μου ἄν τρέξουν,

(τά μάτια ἄς προσέξουν)
κι ἂν τά ἴβρω θά ζῶ

κι ἐγώ κι ὁ γονιός μου
στή σφαίρα τοῦ κόσμου
ἐλεύτερα πιά. 20

Κι ὁ φίλος θεός μου,
γοργός χορηγός μου
στά κόπια μου αὐτά,

νά μοῦ ἴδινε τώρα
τά ὀλόχρυσά δῶρα,
πού βλέπω μπροστά. 25

Μετ. Δημ. Σάρρος

Σημειώσεις

Οἱ “Ἰχνευτές”, τό μοναδικό σατυρικό δράμα τοῦ Σοφοκλῆ πού μᾶς σώθηκε σχεδόν ὀλόκληρο, ἔχουν ὑπόθεση τήν ἀναζήτηση τῶν βοδιῶν τοῦ Ἰπόλλωνα, πού ἔκλεψε ὁ νεογέννητος ἀδερφός του Ἑρμῆς. Στήν ἀδυναμία του νά τά βρεῖ, ὁ Ἰπόλλωνας τάζει στούς Σάτυρους (πού ἀποτελοῦν τό χορό) καί τόν πατέρα τους Σιληνό γενναία ἀμοιβή, ἂν τόν βοηθήσουν. Οἱ Σάτυροι δέχονται καί ἐδῶ ἔχουμε τήν ἀστεία σκηνή τῆς προσπάθειάς τους νά βροῦνε τά ἴχνη τῶν βοδιῶν.

φωνή πατρική· τοῦ πατέρα, τοῦ Σιληνοῦ.

φίλος θεός· ὁ Ἰπόλλωνας.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ἐντοπίστε τά κωμικά σημεῖα τῆς σκηνῆς.
2. Ἀπό τοὺς στίχους τοῦ χορικοῦ, ἀναπλάστε τίς κινήσεις τῶν σατύρων στήν ὀρχήστρα.

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ

Γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ νεώτερου ἀπό τούς τρεῖς μεγάλους τραγικούς βλ. στό βιβλίο σου “Δραματική Ποίηση” τίς σελ. 33-34.

Ὅπως στή δραματική του τέχνη, ἔτσι καί στά χορικά του ὁ Εὐρυπίδης παρουσιάζει νεωτερισμούς: ὀρισμένα ἀπό αὐτά δέ συνδέονται στενά μέ τήν εξέλιξη τῆς θεατρικῆς ὑποθέσεως, εἶναι σχεδόν ἀνεξάρτητα χορικά ποιήματα. Καί σ’ αὐτά συναντοῦμε τά βασικά χαρακτηριστικά τοῦ Εὐρυπίδη: τή φιλοσοφική διάθεση καί τήν ἀπλότητα τῶν ἐκφραστικῶν του μέσων.

41. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗ «ΜΗΔΕΙΑ»

(στ. 824 - 865)

Τοῦ Ἑρεχθεά ἀπόγονοι,

εὐτυχισμένοι ἀπ’ τά παλιά τά χρόνια ἐσεῖς κι ὦ γιοί
τῶν μακαρίων θεῶν, πού ἀπ’ τήν ἀπάτητη

τήν ἱερή σας γῆ,

τρυγάτε τή βαθύδοξη σοφία· μ’ ἀβρό τό βῆμα

5

περνᾶτε ἀπ’ τό λαμπρότατο

τό αἰθέριο μέσα κλίμα,

ἐκεῖ πού λέν πώς τίς ἱερές

ἐννιά Πιερίδες Μοῦσες

κάποιο καιρό ἢ πεντάξανθη

10

ἐσύ, Ἄρμονία, γεννοῦσες.

Κι ἐκεῖ, τό λένε, ἡ Κύπριδα

ἀπ' τὰ ὁμοφόροα παίρνοντας τοῦ Κηφισοῦ νερά,
μέ τίς γλυκόπνοες αὔρες τῶν ἀνάλαφρων
ἀνέμων κάμπους καί βουνά

15

δροσολογᾶ· καί στά μαλλιά τὰ πλούσια εὐωδιασμένο
στεφάνι πάντα βάζοντας
ἐκεῖ ροδοπλεγμένο,

λέν στή Σοφία τούς Ἐρωτες
πώς στέλνει σύνθρονούς της,
στά μύρια φανερώματα
τῆς Ἀρετῆς βοηθούς της.

20

Μετ. Π. Λεκατσᾶς

Σημειώσεις

X Στή “Μήδεια” τοῦ Εὐριπίδη ἡ ὁμώνυμη ἡρώιδα, ἀφοῦ ἔκανε τό ἀποτρόπαιο ἐγκλημά της (σκότωσε τὰ παιδιά της, γιά νά ἐκδικηθεῖ τόν ἄντρα της, τόν Ἰάσονα), φεύγει γιά τήν Ἀθήνα, ὅπου τῆς ὑποσχέθηκε καταφύγιο ὁ βασιλιάς Αἰγέας. Ὁ χορός, Κορίνθιες γυναῖκες, ψάλλει τό ἐγκώμιο τῆς Ἀθήνας, ἀπορώντας πῶς μιά τέτοια πολιτεία θά δεχτεῖ τή στυγερή φόνισσα.

Ἐρεχθεῖας· μυθικός βασιλιάς τῆς Ἀθήνας (πβ. Ἐρεχθεῖο).

Ἀρμονία· θυγατέρα τοῦ Ἄρη καί τῆς Ἀφροδίτης, σύζυγος τοῦ Κάδμου. Οἱ Μοῦσες, σύμφωνα μέ τίς πιό κοινοπαράδεκτες παραδόσεις, γεννήθηκαν στά Πιέρια ἀπό τή Μνημοσύνη. Ὁ Εὐριπίδης τίς παρουσιάζει ὡς κόρες τῆς Ἀρμονίας, πού τίς γέννησε στήν Ἀττική. Γιατί;

Κύπριδα· ἡ Ἀφροδίτη, ἀπό τόν τόπο ὅπου γεννήθηκε καί ὅπου ἰδιαίτερα λατρευόταν.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ποιές χάρες τῆς Ἀθήνας συγκεντρώνει στό χορικό αὐτό ὁ Εὐριπίδης; Γιατί ξεχώρισε μόνο αὐτές;
2. Ποιά εἶναι τὰ μύρια φανερώματα τῆς Ἀρετῆς; Προσέξτε τή σειρά: οἱ

Ἐρωτες γίνονται σύνθρονοι τῆς Σοφίας γιά νά βοηθήσουν τήν Ἀρετή.
Πῶς τό καταλαβαίνετε αὐτό;

3. Συγκρίνετε τόν ὕμνο αὐτό στήν Ἀθήνα μέ τόν ἀντίστοιχο τοῦ Σοφοκλή. Σημειῶστε τά κοινά σημεῖα καί δικαιολογήστε τίς διαφορές.

42. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΦΑΕΘΟΝΤΑ»

Νά την ἡ Αὐγή πού ἐπρόβαλε
στό ἀμάξι της κι ἀγκάλιασε
τούς κάμπους. Ἀπό πάνω μας
ἡ νύχτια Πούλια σβήνει.

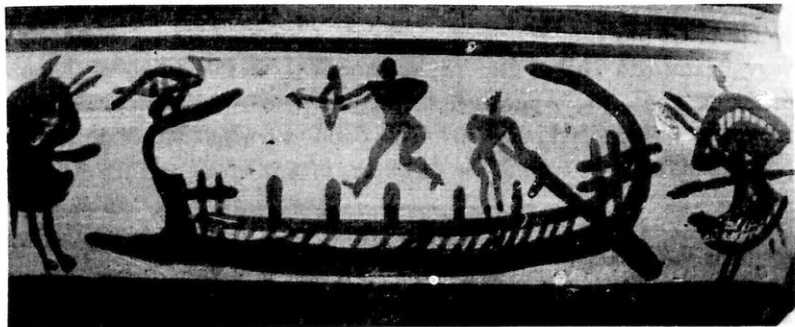
Κι ἡ Ἀηδόνα, ὀρθρίζοντας, στό σύδεντρο
τόν Ἴτη κλαίει, τόν Ἴτη της
καί σέ γλυκό κελαηδισμό
τόν πόνο της ξεχύνει.

5

Μέ τή φλογέρα οἱ μπιστικοί
λαλοῦν τ' ἀρνιά τους στό βουνό,
καί στή βοσκή τους τρέχουνε
δυό δυό τά νέα πουλάρια.

10

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Προσόρμιση ἑλληνικοῦ πλοίου σέ ἐχθρικό ἔδαφος. Παράσταση σέ σκίφο γεωμετρικῆς ἐποχῆς (Μουσεῖο Ἐλευσίνας).

Γιά τό κυνήγι οί άγριμολόοι
κινουῦν, κι ὁ κύκνος τραγουδᾷ
γλυκόλαλος στοῦ Ὁκεανοῦ
μακριά τά κεφαλάρια. 15

Μέ πρίμο άγέρα καί κουπιά
βγαίνουν οί σκοῦνες στ' άνοιχτά
κι οί ναῦτες σάζουν τ' ἄρμενα
καί τραγουδοῦν: “οί μπόρες 20
σωπάστε πιά! Μαϊστράλι μου,
φύσα άπαλά μονάχα ἐσύ,
στ' άγαπημένα ταίρια μας
καί στά παιδιά μας νά 'ρθουμε”.
Κι αὐτό φουσκώνει τά πανιά 25
στῶν караβιῶν τίς πλῶρες.

Μετ. Ι. Θ. Κακριδής

Σημειώσεις

Τό χορικό σώθηκε ὡς άπόσπασμα τῆς χαμένης τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδη “Φαέθων”. Εἶναι ὕμνος στή νέα ζωή πού αρχίζει κάθε πρωινό.

ἡ **Αὐγή**· προσωποποιημένη στους ἀρχαίους, ἦταν ἡ θεά **Ἡώς**.

ἡ **νύχτια Πούλια**· ὁ γνωστός ἀστερισμός τῶν 7 ἄστρων (στά ἀρχαία ἐλληνικά: **Πλειάδες**, θυγατέρες τοῦ Ἄτλαντα).

ἡ **Ἀηδόνα... τόν Ἴτη**· ἦταν πολύ γνωστός ὁ μύθος: ἡ Πρόκνη φθονοῦσε τόσο πολύ τή συννυφάδα τῆς Νιόβης, ἐπειδὴ ἐκείνη εἶχε πολλά παιδιά, ἐνῶ ἡ ἴδια μόνο ἓνα, τόν Ἴτη (ἢ Ἴτυλο), ὥστε ἀποφάσισε νά σκοτώσει τό μεγαλύτερο παιδί τῆς Νιόβης. Ἀπό λάθος ὁμως σκότωσε τό δικό τῆς μονάκριβο παιδί καί, δταν τό ἀντιλήφθηκε, παραδόθηκε σέ ἀσταμάτητο σπαρακτικό θρήνο. Οἱ θεοί τή λυπήθηκαν καί τή μεταμόρφωσαν στό ὁμώνυμο πουλί, πού δέν ἔπαυσε νά κλαίει μελωδικά τό χαμένο Ἴτη.

ὀρθρίζω· ξυπνῶ χαράματα.

μπιστικοί· οί τσoπάνηδες.

ἀγρμολόοι· οί κυνηγοί.

κεφαλάρια τοῦ Ὠκεανοῦ· στά δυτικά πέρατα τῆς γῆς τοποθετοῦσε ὁ Ἡσίοδος τίς πηγές τοῦ Ὠκεανοῦ, πού οί ἀρχαῖοι τόν φαντάζονταν σάν μεγάλο ποτάμι γύρω ἀπό τή γῆ. Βλ. καί τήν **Πορεία τοῦ Ἥλιου** στό Μίμνερμo, σελ. 36.

σκοῦνες· ἔλαφρά πλοῖα.

ἄρμενα· ἡ ἄρματωσιά τοῦ πλοίου, τό σύνολο ὄσων χρειάζονται γιά ἓνα ἱσποφόρο.

μαῖστράλι· ἔλαφρός βορειοδυτικός ἄνεμος.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Ἀναλύστε τό ποίημα στά στοιχεῖα πού ἀποτελοῦν τή συνολική εἰκόνα.
2. Προσέξτε τήν ταυτόχρονη παρουσία τῆς ἄψυχης φύσης (σέ ποιούς στίχους;), τοῦ ζωικοῦ βασιλείου (σέ ποιούς στίχους;) καί τῶν ἀνθρώπων (σέ ποιούς στίχους;), πού ὀργάνωσε ὁ ποιητής, γιά νά δώσει ὀλοκληρωμένη τήν εἰκόνα τοῦ πρωινοῦ.
3. Μᾶς βοηθᾶ ιδιαίτερα τό ἀπόσπασμα αὐτό, γιά νά ἀνασυστήσουμε τήν ὑπόθεση τῆς χαμένης τραγωδίας; Δικαιολογήστε τή θετική ἢ ἀρνητική ἀπάντησή σας.

43. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΕΚΑΒΗ»

(στ. 629 - 653)

Μοῦ ἦταν γραμμένος ὁ χαμός,

μοῦ ἦταν γραφτός ὁ χαλασμός μου

νά γένει

ὄταν πρωτόκοψε ἀπ' τήν Ἴδα ὁ Πάρης τά ἔλατα

ν' ἀρμενίσει γιά τήν Πεντάμορφη τοῦ κόσμου

Ἐλένη.

Ὁ ἥλιος στά χρυσά του θάμπη

τήν ἀγναντεῦει κι ἀντιλάμπει.

5

Ζῶ καί μέ πόνους ζώνουμαι,
μά σάν τή βιά δέν εἶναι οὔτε οἱ πόνοι. 10
Ἐπό ἀμυαλιά του ἔφερε ἕνας τό χαμό
καί τόν ξολοθρεμό σέ δλους. Καί τώρα
ἀπό τούς ξένους συφορά πλακώνει
μέσ στοῦ Σιμόεντα τή χώρα.

Κι ἡ κρίση πού ἔκρινε 15
ὁ ἀγελαδάρης πᾶ' στήν Ἰδα,
γιά τή συνέρια τους τίς τρεῖς μακάριες κόρες,

ξεδιάλυνε σέ σκοτωμούς, σέ μπόρες
καί γκρεμισμένα τά παλάτια μου εἶδα.
ἽΟμως καί δίπλα στόν πού ὠραῖα ρέει Εὐρώτα 20
στό σπίτι της κάποια λακωνίσσα παρθένα
μυριόδακρη θρηνεῖ. Καί κάποια μάνα μόνη,
πού τά παιδιά της εἶναι σκοτωμένα,
μαλλοτραβᾷ τό ἄσπρο κεφάλι, καί τά μάγουλα
μέ νύχια ματωμένα ὀργώνει. 25

Μετ. ἸΑπ. Μελαχρινός

Σημειώσεις

Ἡ “Ἐκάβη” εἶναι ἡ πιό ἀνθρώπινη τραγωδία τοῦ Εὐριπίδη. Διαπνέεται ἀπό ἀντιπολεμική διάθεση, καθώς δραματοποιεῖ τά φοβερά ἐπακόλουθα πού ἔχει ὁ πόλεμος στόν ἄμαχο πληθυσμό. Ἡ δυστυχησμένη γυναίκα τοῦ Πριάμου καί μητέρα τοῦ Ἴκτορα εἶναι στό ἐπίκεντρο τῆς δραματικῆς ὑποθέσεως, τριγυρισμένη ἀπό χῆρες καί ὀρφανά τοῦ πολέμου. Ὁ χορός τῆς τραγωδίας, πού ψάλλει τό χορικό, ἀποτελεῖται ἀπό σκλαβωμένες γυναῖκες τῆς Τροίας.

Ἰδα· τό βουνό τῆς Τρωάδας, ὅπου ἔβασκε τά κοπάδια του (βλ. στ. 16, ἀγελαδάρης) ὁ Πάρης.

τά **Ἐλατα**· μέ τήν ξυλεία τους ναυπηγήθηκε τό καράβι, μέ τό ὅποιο ὁ Πάρης ἄρπαξε τήν Ἑλένη.

Σιμόντας· ποταμός πού διασχίζει τήν τρωική πεδιάδα.

συνέρια· ἡ περίφημη “Ἐριδα” ανάμεσα στήν Ἥρα, τήν Ἀθηναίη καί τήν Ἀφροδίτη γιά τήν ἀπόκτηση τοῦ χρυσοῦ μήλου, πού ἔγραφε: “στήν ὁμορφότερη”.

ξειδιάλυσε· κατέληξε.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Ξεχωρίστε τούς στίχους πού ἀναφέρονται στό παρόν ἀπό ἐκείνους πού ἀναφέρονται στό παρελθόν. Ποιά ἡ λογική σχέση μεταξύ τους;

2. Μέσα στίς πλημμυρισμένες ἀπό τή συμφορά καρδιές τῶν γυναικῶν τῆς Τροίας βρίσκει τόπο καί ἡ ἀναγνώριση τῶν χαρισμάτων τῆς Ἑλένης καί ἡ συμπόνια γιά τίς συμφορές τῶν γυναικῶν τοῦ ἐχθροῦ. Σημειώστε τούς σχετικούς στίχους, γιά νά κατανοηθεῖ τό βαθιά ἀνθρώπινο μήνυμα τοῦ ποιήματος.

3. Ἀντιπαραθέστε τό χορικό αὐτό μέ τόν **Παιάνα γιά τήν Εἰρήνη** τοῦ Βακχυλίδη (σελ. 75), γιά νά σχηματίσετε ταυτόχρονα τήν εἰκόνα τῶν δώρων τῆς εἰρήνης καί τῶν συμφορῶν τοῦ πολέμου.

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Ὁ ἐνδοξότερος κωμικός ποιητής τοῦ ἀρχαίου κόσμου (περίπου 450-386 π.Χ.) γεννήθηκε στήν Ἀθήνα, ὅπου γιά 40 χρόνια καλλιεργώντας τήν πολιτική κωμωδία ἐπηρέασε σημαντικά τήν πνευματική ζωή τῆς πόλης. Ἀπό τό πλούσιο ἔργο του μᾶς σώθηκαν 11 κωμωδίες¹, στίς ὁποῖες ὁ Ἀριστοφάνης φανερώνει μιᾶ ἀνεξάντλητη κωμική φλέβα καί μιᾶ καταπληκτική φαντασία.

Μόνιμος συνήγορος τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀπλότητας (πού χαρακτηρίζει τή ζωή τῶν γεωργῶν τῆς Ἀττικῆς), ἀνήκε στή μερίδα τῶν μετριοπαθῶν καί στραμμένων στίς δοξασμένες μέρες τοῦ παρελθόντος τῆς δημοκρατικῆς Ἀθήνας· ἔτσι βρέθηκε ἀντιμέτωπος μέ τούς κήρυκες τῶν νέων θεωριῶν (κυρίως τούς σοφιστές) καί προπάντων μέ τούς πολεμόχαρους δημιουργούς.

Ὁ Ἀριστοφάνης, ταυτόχρονα μέ τίς διασκεδαστικές σκηνές του, μᾶς δίνει μέσα στίς κωμωδίες του λυρικά κομμάτια πού τόν ἀναδεικνύουν μέγαλο λυρικό ποιητή. Εἶναι ὁ ποιητής προπάντων τῆς ἀττικῆς ὑπαίθρου, πού τήν παρουσιάζει μέ ἀνυπέρβλητη δροσιά καί παραστατικότητα, καί τῶν δώρων πού φέρνει ἡ εἰρήνη. Ἰδιαίτερα προκαλεῖ τό θαυμασμό μας ἡ ἄνεση μέ τήν ὁποία ἀπό μιᾶ πεζή καί χοντροκομμένη κωμική κατάσταση φτάνει στόν πιό λεπτό καί αἰσθαντικό λυρισμό.

-
1. Τίς ἀναφέρουμε μέ τή σειρά πού παίχθηκαν στό ἀρχαῖο θέατρο: Ἀχαρνεῖς, Ἴππεῖς, Νεφέλες, Σφήκες, Εἰρήνη, Ὅρνιθες, Λυσιστράτη, Θεσμοφοριάζουσες, Βάτραχοι, Ἐκκλησιάζουσες, Πλούτος.

44. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΙΣ «ΝΕΦΕΛΕΣ»

(στ. 275 - 290 καί 298 - 313)

Ἄς ὑψωθεῖ, ὦ αἰώνιες ἀδερφάδες,
ἀπ' τοῦ πατέρα Ὀκεανοῦ τά βροντερά τά μάκρη
ἀπάνου ἀπ' τίς δασές βουνοκορφάδες
ψηλά τ' ἀνεμοτάξιδο καί δρόσινο κορμί μας
ἐκεῖθε ν' ἀγναντέψουμε τοῦ κόσμου πᾶσαν ἄκρη, 5
τῆ γῆς τήν ὀργωμένη μέ τά πλούσια
τά φύτρα, τούς καρπούς καί τά ποτάμια,
τῆ θάλασσα τῆ μακριαντιλαλούσα.
Τό μέγα μάτι τ' οὐρανοῦ ἀντικρῦ μας
πλημμύρισε μέ φῶς τήν πλάση. 10
Ἄς ρίξουμε ἀπ' τήν ἄφθαρτην εἰδή μας
τῆ βρόχινη ἄχνα κι ἄς θαμάσει
τό μάτι μας τῆ γῆς τήν ποθητή μας.

Παρθένες βροχοφόρες, πᾶμε ἀντάμα
στήν πλούσια χώρα, πού γεννάει τά παλικάρια, 15
στῆς Παλλάδας, στοῦ Κέκροπα τό θάμα!
Ἐκεῖ μυστήρια ἀνείπωτα, ἱερά
γιορτάζονται κάθε φορά
κι ἀνοίγει τ' ἄδυστα ὁ ναός στούς μύστες μόνο·
ἐκεῖ ναοί κι ἀγάλματα τῶν θεῶν, 20
πομπές, θυσίες καί γλέντια ὄλο τό χρόνο
κι ὅταν ὁ κάμπος λουλουδίξει,
βαστᾶ πασίχαρ' ἢ γιορτή τοῦ Βάκχου μέρες
κι ἡ χώρ' ἀστράφτει καί βουίζει
ἀπό χορούς, τραγούδια καί φλογέρες. 25

Μετ. Κ. Βάρναλης

Σημειώσεις

Στήν κωμωδία “Νεφέλες”, ὅπου ὁ Ἄριστοφάνης διακωμώδησε τή δι-

δασκαλία τῶν σοφιστῶν, τό χορό τόν ἀποτελοῦσαν γυναῖκες πού παρίσταναν τά σύννεφα. Βρισκόμαστε στήν **πάροδο** τοῦ χοροῦ· οἱ Νεφέλες παίρνουν τή θέση τους στήν ὀρχήστρα. Ἔχουμε τήν ποιητική εἰκόνα τῶν ἄσπρων σύννεφων, καθώς ἀνεβαίνουν ἀπό τά βουνά πού περιβάλλουν τό ἀττικό λεκανοπέδιο.

εἶδή· ἡ μορφή, τό πρόσωπο.

Κέκροπας· μυθικός βασιλιάς τῆς Ἀθήνας.

ὁ ναός· πρόκειται γιά τό ναό τῆς Δήμητρας καί τῆς Περσεφόνης στήν Ἐλευσίνα.

ἡ γιορτή τοῦ Βάκχου· τά Μεγάλα Διονύσια, μέ παραστάσεις τραγωδιῶν καί κωμωδιῶν.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Δικαιολογήστε τήν κρίση ἑνός μεγάλου φιλολόγου γιά τήν πάροδο τῶν Νεφελῶν: “δίνει μιά εἰκόνα τῆς φύσης μέ κυριολεκτικά ἀνυπέμβλητη δροσιά καί παραστατικότητα”.

2. Προσέξτε πῶς ὁ ποιητής, ξεκινώντας ἀπό μιά πολύ πλατιά εἰκόνα φτάνει σέ περιγραφή συγκεκριμένων λεπτομερειῶν τοῦ γενικότερου πίνακα.

3. Συγκρίνετε τό ἐγκώμιο τῆς Ἀθήνας μέ τά προηγούμενα τοῦ Σοφοκλῆ καί τοῦ Εὐριπίδη.

45. Η ΜΟΝΩΔΙΑ ΤΟΥ ΕΠΟΠΑ

(~ Ὀρνιθες, 227-262)

Ἐποπόποποποπόι, ἐποπόποποποπόι!

Λαλαλά, ὦ ἐλάτε δῶ,

φτερωτά συντρόφια ἐσεῖς·

ῶσα μέσα στά χωράφια

τά καλόσπαρτα βοσκᾶτε τῶν ξωμάχων,

ἀναρίθμητες φυλές κριθαροφάγες,

ράτσες σπορολόγες, ὦ

ἀπαλόφωνα, γοργόφτερα πουλιά·

κι ῶσα γύρω ἀπό τό βόλο

5

τιτιβίζετε στ' αὐλάκι μέ ψιλούτσικη χαρούμενη λαλιά· — τσιουτσίου, τσιουτσίου, τσιουτσίου· —	10
κι ὄσα, μέσ στά περιβόλια, στοῦ κισσοῦ λημεριάζετε τά κλώνια· κι ὄσα πάνω στά βουνά ἀγριλιές καί κουμαριές τσιμπολογᾶτε· τή φωνή μου ἀκοῦστε, ἐλάτε, τρέξτε, ἀνοιῖτε τά φτερά· — τριοτό τριοτό τοτοβρίξ· —	15
ὄσα μέσα στά στενά, στά βαλτοτόπια, βελονόστομα κουνούπια χάφτετε, ὄσα σέ δροσόλουστες φωλιάζετε μεριές καί στοῦ Μαραθώνα τό λιβάδι τό μυριόχαρο· κι ἐσύ, παρδαλόφτερο πουλί, πέρδικα τῶν λιβαδιῶν, ὦ λιβαδοπέρδικα·	20
κι ὄσα πάνω ἀπό τό κύμα τοῦ πελάγου μ' ἀλκύνες φτερουγίζετε, ὦ ἐλάτε, τρέξτε δῶ, τά νέα ν' ἀκούσετε μαντάτα· γιατί ἐδῶ τῶν μακρολαίμικων πουλιῶν σύναξη καλοῦμ' ἐμεῖς. Ἔφτασ' ἕνας γέροντας τώρα τετραπέρατος· νέες ιδέες σοφίζεται κι ἔργα νέα ἐπιχειρεῖ.	25
Ἄλλα ἐδῶ γοργά γοργά τρέξτε γιά τή συντυχιά· τοροτόροτοροτόρο τοροτίξ, κουκουβάου κουκουβάου, τοροτόρο τοροτόρολιλιλίξ.	30
	35
	40

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Στους “**Ορνίθες**”, (δηλ. στά “Πουλιά”) δυό Ἀθηναῖοι, ἀπογοητευμένοι ἀπό τὰ δσα συμβαίνουν στήν πόλη τους, ἀποφασίζουν νά βροῦν μιά φυσικότερη καί πίο εὐτυχισμένη ζωή μακριά ἀπό τήν ἀνθρώπινη κοινωνία. Συλλαμβάνουν λοιπόν τό σχέδιο, ἀφοῦ συνεννοηθοῦν μέ τὰ πουλιά, νά ἰδρῦσουν μιά πολιτεία ἀνάμεσα στόν οὐρανό καί τή γῆ: τήν πολιτεία τῶν πουλιῶν, τή **Νεφελοκοκκυγία**.

Στό χορικό μας ἔχουμε προσκλητήριο τῶν πουλιῶν, πού θά ἀποτελέσουν τό χορό τῆς κωμωδίας, ἀπό τόν Ἔποπα (= τσαλαπετεινό). Ὁ πρῶτος στίχος θυμίζει τό ὄνομά του.

ζωμάχος: αὐτός πού δουλεύει στά χωράφια καί, συνήθως, κατοικεῖ ἐκεῖ.

σπορολόγα: πουλιά πού τρέφονται μέ σπόρους.

βελονόστομα: δξύστομα, μέ ράμφος μυτερό σάν βελόνα.

στοῦ Μαραθῶνα τό λιβάδι: οὔτε καί σήμερα ἔχουμε ἀπαλλαγῆ ἀπό τὰ τσιμπήματα τῶν κουνουπιῶν στό Μαραθῶνα.

ἕνας γέροντας: ὁ πρωταγωνιστής τῶν “Ορνίθων” Πεισθέταιρος.

νέες ιδέες: τήν ἰδρυση τῆς Νεφελοκοκκυγίας.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ἀπό ποιές κατηγορίες πουλιῶν θά ἀποτελεσεῖ ἡ σύναξη τους;
2. Ἀναφέρετε γνωστά σας πουλιά, πού ἀνήκουν σέ κάποια ἀπό τίς κατηγορίες αὐτές.
3. Συγκεντρῶστε τίς φωνές τῶν πουλιῶν, πού συναντοῦμε στό ποίημα. Μιμοῦνται μέ ἐπιτυχία τίς φυσικές φωνές τους; Ἔχουμε νεοελληνικά ποιήματα πού περιέχουν φωνές πουλιῶν; Εἶναι ἐπιτυχημένη ἡ τοποθέτησή τους στούς στίχους πού τίς συναντοῦμε;
4. Μελετήστε τή γνώμη ἑνός καλοῦ φιλολόγου: “Στή μονωδία αὐτή οἱ φυσικοὶ φθόγγοι καί ἡ τέχνη τοῦ λόγου ἐνώνονται σέ δημιουργήματα, στά ὁποῖα τό ἀνοιξιάτικο δάσος μοιάζει νά ἀντιλαλεῖ μέ χίλια κελαηδήματα πουλιῶν”.

46. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΟΡΝΙΘΕΣ»

(στ. 1088 - 1100)

Καλότυχα εἶναι τὰ πουλιά·
γιά τὸ χειμῶνα ἔχουν φτερά
καί κάπες δέν τοὺς χρειάζονται·
καί μέσ στήν κάψα, ἢ φλογερῇ
ἀχτίδα ἢ ἀλαργόφεγγη 5
δὲ μέ ζεσταίνει· κατοικῶ
στῆς φυλλωσιᾶς τὴν ἀγκαλιά
καί στ' ἀνθισμένα λιβάδια, ὁ ἠλιόχαρος δταν
τραγουδιστής, τὸ θεσπέσιο τζιτζίκι,
τὰ μεσημέρια σφυρίζει. 10
Καί τὸ χειμῶνα σέ βαθιές
μέσα σπηλιές, μέ τῶν βουνῶν
παίζοντας νύμφες, τόν περνῶ·
βόσκω τὴν ἄνοιξη ἀσπρόσαρκα μύρτα
παρθενικά, καί καρπούς στῶν Χαρίτων τοὺς κήπους. 15

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου τοῦ Πεισθέταιρου, ἡ εὐτυχία βασιλεύει στὴ Νεφέλοκοκκυγία. Ὁ χορός τραγουδᾷ τὴν ξένοιαστη ζωὴ τῶν πουλιῶν.

ἀλαργόφεγγη· πού λάμπει ἀπὸ μακριά.

ἀσπρόσαρκα· τὸ καλύτερο εἶδος τῶν μύρτων δίνει λευκοὺς καρπούς.

στῶν Χαρίτων τοὺς κήπους· περίφημη ἦταν οἱ κῆποι τῶν Χαρίτων (βλ. τὸν Ὀλυμπόνικο ΙΔ' τοῦ Πινδάρου, σελ. 67), πού μεταφορικά σημαίνουν: τὸ περιβόλι τῆς ποίησης.

Θέματα γιὰ μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Ἀναλύστε τὴ γενικὴ ἐντύπωση γιὰ τὴ ζωὴ τῶν πουλιῶν στὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα τὴν ἀποτελοῦν.
2. Τί παρατηροῦμε, ἂν συγκρίνουμε τὴ διαίρεση τοῦ χρόνου σέ ἐποχές, ὅπως τὴ συναντοῦμε στὸ ποίημα, μέ αὐτὴν πού ξέρομε ἐμεῖς σήμερα;

3. Μέ τη φράση “καλότυχα είναι ...” ἀρχίζει κι ἓνα δημοτικό τραγούδι. Ποιούς μακαρίζει και γιατί; Μποροῦμε νά τό συγκρίνουμε μέ τό ποιήμα μας;

4. Ποιά θέση κατέχει στήν ποίηση τοῦ Ἀριστοφάνη ἡ φύση, ὅπως φαίνεται ἀπό τά τρία χορικά του πού ἔχουμε δεῖ; Ποιά ἡ σχέση τοῦ ποιητῆ μέ τή φύση τῆς Ἀττικῆς;

47. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗ «ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ»

(στ. 1247 - 1272)

Μνημοσύνη ἐσύ θεά,
στεῖλε στό λεβέντη σου,
στεῖλε μου τή Μούσα σου,
πού μᾶς γνώρισε καλά
καί τούς Ἀθηναίους κι ἐμᾶς. 5
Στό Ἄρτεμίσιο πάνω κεῖ
οἱ Ἀθηναῖοι σάν τά θεριά
στά καράβια χίμηξαν
καί τούς Μήδους νίκησαν·
κι ἤμασταν σάν κάπροι ἐμεῖς 10
πού ἀκονοῦν τά δόντια τους
κι ὁ Λεωνίδας ἀρχηγός·
γύρω στά σαγόνια μας
ἄνθιζε πολὺς ἀφρός
κι ἔρεε καί πλημμύριζε 15
καί στά σκέλια μας· γιατί,
ὅσος ὁ ἄμμος τοῦ γαλοῦ
τόσοι οἱ Πέρσες ἦτανε.

Ἄρτεμη ἐσύ, κυνηγήτρα παρθένα θεά,
ἀγριμοφόνισσα, 20
ἔλα στό μόνοιασμα τοῦτο πού κάμαμ' ἐμεῖς,
δῶσ' του τή δύναμη χρόνια νά ζήσει πολλά.

Τίς συμφωνίες μας
νά τίς σφραγίζει μιά μόνιμη ἀγάπη,
τίς δολερές
ἀλεπουδίσιες παλιές πονηριές
νά τίς ἀφήσουμε τώρα γιά πάντα.
Ἐλα κοντά μας, θεά,
ἔλα κοντά μας ἐσύ, κυνηγήτρα παρθένα.

25

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Στήν κωμωδία “Λυσιστράτη” μέ πρωτοβουλία τῆς δμώνυμης ἡρώιδας (τό ὄνομά της σημαίνει: αὐτή πού δίνει τέλος στόν πόλεμο) οἱ γυναῖκες τῆς Ἀθήνας καί τῆς Σπάρτης, ὄστερα ἀπό κοινή προσπάθεια, καταφέρνουν νά πείσουν τοὺς ἄντρες τους νά σταματήσουν τόν ἐμφύλιο πόλεμο πού εἶχαν μεταξύ τους. Εἶναι μιά κωμωδία μέ φιλειρηνική διάθεση, ὅπου μάλιστα ὁ Ἀριστοφάνης γίνεται κήρυκας τῆς πανελληνιας ἰδέας, ὅπως δείχνει τό χορικό μας.

Μνημοσύνη· ἡ μητέρα τῶν Μουσῶν.

καί μᾶς· εἶναι οἱ Σπαρτιάτες πού μιλοῦν.

Ἀρτεμίσιο· ἀκρωτήριο στό βορειοανατολικό μέρος τῆς Εὐβοίας, ὅπου τό 480 π.Χ. οἱ Ἕλληνες μέ πρωταγωνιστές τοὺς Ἀθηναίους ναυμάχησαν μέ τόν πολυάριθμο περσικό στόλο τοῦ Ξέρξη καί τοὺς νίκησαν στόν πρῶτο γύρο, γιά νά τοὺς καταστρέψουν συνολικά στό δεύτερο, στή Σαλαμίνα, λίγους μήνες ἀργότερα.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ποῦ θεμελιώνει τήν **πανελλήνια ἰδέα** ὁ Ἀριστοφάνης; Ποιός γνωστός ρήτορας τήν καλλιέργησε μέ ἐπιμονή καί ποιοί ἡγεμόνες τήν πραγμάτωσαν;
2. Γιατί ἀπ’ ὄλες τίς νικηφόρες συγκρούσεις τῶν Ἀθηναίων μέ τοὺς Πέρσες ὁ Ἀριστοφάνης διαλέγει ἐκείνη πού ἔγινε στό Ἀρτεμίσιο;
3. **Ἀλεπουδίσιες παλιές πονηριές**· σέ ποιές ἐνέργειες τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Σπαρτιατῶν κάνει ὑπαινιγμό ὁ στίχος αὐτός;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελίδα
Εισαγωγή	5
Συγχρονικός Πίνακας	12

Καλλίνος

1.— Πολεμικό σάλπισμα, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	15
--	----

Τυρταῖος

2.— Γιά τήν πατρίδα, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	18
3.— Ὑποθήκη, Μεταφρ. Σίμος Μενάρδος	19

Ἀρχίλοχος

4.— Μακριά ἀπό τά μάτια μου, Μεταφρ. Σ. Μενάρδος	23
5.— Ὑπόδειγμα, Μεταφρ. Σ. Μενάρδος	24
6.— Ἐλεγεία στό χαμό τοῦ γαμπροῦ, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου . .	24
7.— Κουράγιο, Μεταφρ. Η. Βουτιερίδης	25
8.— Ἡ ἐκλειψη, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	26

Σημωνίδης ὁ Ἀμοργίνος

9.— Οἱ χαρακτῆρες τῶν γυναικῶν, Μετ. Ι. Θ. Κακριδῆς	28
---	----

Ἄλκμάν

10.— Νυχτερινή Γαλήνη, Μεταφρ. Ε. Ν. Ροῦσσοσ	32
11.— Βουκολικό, Μεταφρ. ἼΗλ. Βουτιερίδης	33
12.— Γλυκόφωνες, γλυκόλαλες, Μεταφρ. ἼΗλ. Βουτιερίδης	33

	<i>σελίδα</i>
Μίννερος	
13.— Τά νιάτα φεύγουν γρήγορα, Μεταφρ. Σίμος Μενάρδος . . .	35
14.— Ἡ πορεία τοῦ ἡλίου, Μεταφρ. Σίμος Μενάρδος	36
Ἄλκαϊος	
15.— Ἄγριοκαίρι, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	38
16.— Ἡ αἶθουσα τῶν ὄπλων, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης	39
17.— Ὁ γυρισμός τοῦ ἀδερφοῦ, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	40
18.— Πόλεμα τ' ἀγριοκαίρι, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	41
Σαπφώ	
19.— Ὡδή στήν Ἀφροδίτη, Μεταφρ. Π. Λεκατσᾶς	43
20.— Ἡ ξενιτεμένη φίλη, Μεταφρ. Ι. Θ. Κακριδῆς	45
21.— Χαριτωμένο δάσος, Μεταφρ. Ι. Θ. Κακριδῆς	47
22.— Ἐχω μιὰ κόρην ὁμορφῆ, Μεταφρ. Ε. Ν. Ρούσσοσ	48
23.— Προσευχή γιά τόν ἀδερφό, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	49
24.— Σέ ἄμωση γυναίκα, Μεταφρ. Π. Λεκατσᾶς	49
Σόλων	
25.— Εὐνομία, Μεταφρ. Ι. Α. Θωμόπουλος	51
26.— Ἡ πόλη καί οἱ τύραννοι, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	52
27.— Τό ἔργο τοῦ νομοθέτη, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	54
Σιμωνίδης ὁ Κεῖος	
28.— Ἡ Ἀρετή, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	57
29.— Ἐκείνων πού σκοτώθηκαν στίς Θερμοπύλες, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	58
30.— Δανάη καί Περσεάς, Μεταφρ. Ι. Θ. Κακριδῆς	60
Πίνδαρος	
31.— Πρῶτος Πυθιόνικος, Μεταφρ. Ι. Ν. Γρυπάρης	63
32.— Δέκατος τέταρτος Ὀλυμπιόνικος, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης	67
33.— Διθύραμβος γιά τούς Ἀθηναίους, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης	71
34.— Δῆλος, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	73
Βακχυλίδης	
35.— Παιάνας γιά τήν Εἰρήνη, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	75

36.— Διθύραμβος γιά τό Θησέα, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 77

Αίσχύλος

37.— Χορικό από τόν “Αγαμέμνονα” 717-749, Μεταφρ.
I. Ν. Γρυπάρης 82

38.— Χορικό από τίς “Εὐμενίδες” 916-987, Μεταφρ.
I. Ν. Γρυπάρης . . . 85

Σοφοκλῆς

39.— Χορικό από τόν “Οιδίποδα ἐπί Κολωνῶν” 668-719,
Μεταφρ. I. Ν. Γρυπάρης . 88

40.— Χορικό από τούς “Ιχνευτές” 59-72,
Μεταφρ. Δημ. Σάρρος 92

Εὐριπίδης

41.— Χορικό από τή “Μήδεια” 824-865, Μεταφρ. Π. Λεκατσῶς . 94

42.— Χορικό από τό “Φαέθοντα”, Μεταφρ. I. Θ. Κακριδῆς . . . 96

43.— Χορικό από τήν “Ἐκάβη” 629-653,
Μεταφρ. Ἀπ. Μελαχρινός . . . 98

Ἄριστοφάνης

44.— Χορικό από τίς “Νεφέλες” 275-313, Μεταφρ. Κ. Βάρναλης 102

45.— Ἡ μονωδία τοῦ Ἔποπα (Ὅρνιθες 227-262),
Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 103

46.— Χορικό από τούς “Ὅρνιθες” 1088-1100,
Μεταφρ. Θρ. Σταύρου . . . 105

47.— Χορικό από τή “Λυσιστράτη” 1247-1272,
Μεταφρ. Θρ. Σταύρου . . . 107

ΕΚΔΟΣΗ Β' 1979 (VII) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 155.000 – ΣΥΜΒΑΣΗ: 3224/15.5.79

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ – ΕΚΤΥΠΩΣΗ – ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΑΦΟΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ Α.Ε.

